

Muusikaleht

Nr. 10

Oktoober

1996

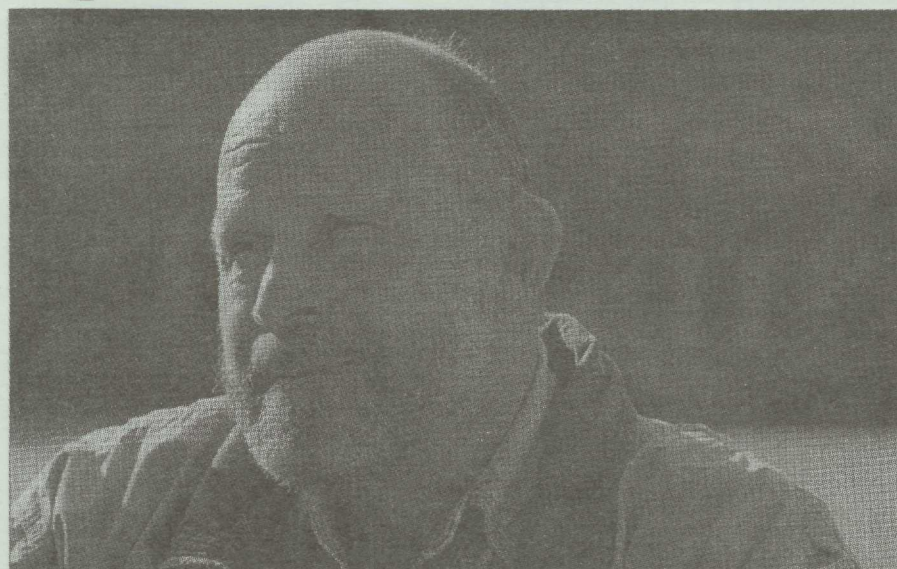
Hind 6.-

Naabrid: Soome...

Pianist Claes Andersson ei kandnud enne kultuuriministriks saamist habet.

...ja Läti (lk. 21-23)

Pēteris Vasks on rahul tema teoseid juhitanud eesti dirigentidega.

Veel numbris

Uus hooaeg
Eesti Kontserdis, RAM-s,
Klassikaraadios,
Laulukarussellis

Arvo Volmer dirigeerib
kindlamini

Grammophone Arvo Pärdist

Enn Vetemaa tribüün

Roman Toi kirikumuusikast

Ulrike Kristian,
Ville-Markus Kell
ja **Anto Pett** õppisid ühes
klassis

Kriisad on ehitanud Eestimaal
oreleid

Kui president sõi, siis
Ellerhein laulis

Uusi lauljaid üle-eestilisse
poistekoori

Muusikabibliograafid Itaalias

Muusikaleht vaidlustandril -
algatajana,
sekkujana, edastajana

Internetis Eesti muusika jahil

Imed

Saaremaa jaoks tähendab suvi uue turismihooja algust, mis toob kaasa ka arvukalt kultuurisündmusi. Keskenduksin klassikalisele ja vaimulikule muusikale.

Juuni märksõnad olid professionaalsus ja tase

Paremat hooaja avauitust, kui seda oli Eesti Filharmoonia Kammerkoori juubeliturnee raames Kuressaare Laurentiuse kirikus antud kontsert, ei julgenud sinne kuulajaskond lootagi. Kindlasti tekitas see 13. juuni pisut hall õhtutund paljudel kohalikel interpretidel soovi ka ise midagi niisama imelist teha, sest puhteestlasliku kadeduse asemel täitis hinge siiras imetus.

Kontserdi ülesehitus oli tõnukaljuselikult stiilipuhas - kargele ja keerukale 16-häälsel norra helilooja Nystedti *Miserere* järgnesid mitte vähem taset nõudvad Bach, Pärt ning Sisask. Tänuhliku publiku suureks rõõmuks lauldi ka üks lisapala - C. Kreegi "Õnnis on inimene". Tõesti, õnnis on inimene, kel antud võimalus nautida eesti kultuurielul tippu kuuluvate muusikute ühendusi. Mitmus tekkis eelmises lauses seetõttu, et juba nädala pärast andis Orissaares ja Kuressaares kontserte ERSO, kelle kõrges tasemes ei kahtle vist keegi. Sedakorda seisis orkestri ees orkestrantidega tuntavalt hea kontakti saavutanud Jüri Alperenti. Muusika valik oli väga sobiv sellise kontserdi jaoks - mitte liiga keeruline, nii et sellest ka ilma erihariduseta kuulaja lihtsalt võis aru saada. Soleerisid kaasahaaravalt ja hingestatult kaks suurepäraselt interpreeti - Maano Männi (viul) ja Pärt Tarvas (tšello). Ka ERSO ei saanud pille kotti ilma lisapalata. Sümfoniilise muusika austajad ootavad pikisilmi järgmisi kohutisi ERSOga.

Juuliku tõi tõi, et arvestatavad muusikaüritused toimuvad ka väljaspool Kuressaaret

Kihelkonnale on Kuressaarest 25 minutit autosõitu. See on armas väike alev Saaremaa läänerrannikul ning sealse Mihkli kiriku orel on Eesti vanim (A. D. 1805). Orelis saigi alguse Kihelkonna Kirikumuusika Päevade idee. Nimelt loodi orli ennistamiseks kontsertorelik orel restaureerimise fond ning kirikumuusika päevadega loodeti laiemale üldsusele veidigi teadvustada, kui väga vajaks sealne orel rahakat sõpra.

Eriti vokaalkontserdid olid tänu pühakoja suurepärasele akustikale võrratud. Esinesid Saaremaa vanamuusikaansamblid. Küllalisenena võis nautida Tallinna Kaarli kiriku oktetit P. Aidulo juhatusel, kelle esitusel jätsid eriti sügava mulje C. Kreegi seatud rahvalaulud. Imetusväärne oli ka organisti J. Torrimi paindlikkus "suhetes" kapiisse oreliga. Organistidest esines veel kaunis sisuka kontserdiga EMA ja Helsingi Sibeliuse Akadeemia lõpetanu Ene-Mai Salumäe. Väga meeldiva elamuse kinkisid saarlastele kaks esinevat sakslannat - Gisela Friedrich ja Katharina Lindenberg, kelle esitatud Telemanni Sonata A-duur flöödi ja orelile kuulis vist enamik esmakordselt. Ka neljale käele kirjutatud oreliteoste ettekandeid saab kohalike (kas mõelda nüüd Saaremaad või Eestit ter-

Sündisin 6. oktoobril 1981. a. Kuressaares. Elan Kärla vallas, 1988. a. sügisel astusin Kärla Põhikooli, mille 9. klassis ka praegu õpin.

1989. a. alustasin klaveriõpinguid Kuressaare Lastemuusikakoolis, mille lõpetasin 1996. a. mais. Praegu täiendan end samas koolis, kuna 1997. a. sügisel loodan oma muusikaalaseid õpinguid jätkata Tallinna G. Otsa nim. Muusikakoolis.

Peale muusika olen huvitatud ka kirjandusest ja kunstist. Heliloojatest meeldib eriti Beethoveni, kunstnikest kõikide impressionistide looming.

Palusime Triin Vallastelt telefoni teel fotot. Juttu aga kuuldi halvasti, saadi aru, et tahame ka elulookirjeldust. Arvame, et meie lugejale pakub seegi huvi. - Toim.

SAAREMAA

vikuna?) interpretide esituses harva kuulata.

Pea samasugused muusikapäevad toimusid **Mustjalas** (asula Põhja-Saaremaa rannikul) ning ka sealsete kontsertidega loodeti kaasa aidata Mustjala kiriku oreli parandamisele. Viie päeva jooksul oli kavas erinevaid kontserte nii sealses Anna kirikus kui vabaõhulaval. Arvan, et üks huvitavaimad neist leidsid aset just kirikus. Kultuuripäevade avapäeva õhtul astus Anna kirikus üles keelpillikvartett Noobel Nelik koosseis juba tuttav Maano Männi (viul), Urmas Roomere (viul), Rain Vilu (alt) ja Tõnu Jõesaar (tšello). Kaastegevad olid muusikapäevade algataja Aare Tammesalu (tšello), Hannele Dolk (flööt) ja Pille Roomere (sopran). Arvan, et nii Eestis, Põhjamaades kui ka mujal Euroopas esineva sümfoniaorkestri keelpillikvarteti mäng ei vaja lisakommentaare. ERSOsse samuti kuuluva harfimängija Tatjana Lepnurme kontsert lõpupäeval oli väga romantiline ning muljetavaldav. Saarlasi esindasid aasta tagasi EMA lõpetanud ja praegu Kuressaare Muusikakoolis õpetajaks olev Katre Roolah (klavessiin), kelle dueti üle A. Tammesaluga võisid saarlased uhkust tunda. Teiseks meie trumbiks oli kammerkoori Eysyala kontsert.

Pean siiski rikkuma algul antud lubadusi "keskendumisest klassikalisele ja vaimulikule muusikale". Ei saa ju jätta kirjutamata sündmusest, mis kuulub juba 35 aastat Saaremaaga ühte nagu sukk ja saabas: laulupidu

suves

pisikeses Taritu külas Lümända vallas. Taritu 35. juubelilaulupeol 28. juulil astusid lisaks kohalikele taidlejaile (tantsijad + koorid) üles ka külalisesinejad Lätist - tantsuansambel *Svita*. Samuti oli väga armas kuulda pisikesi poisse-tüdrukuid juba usinasti "Saaremaa valssi" laulmas. Arvatavasti peab ise sellisest rahvapeost eksootiliseks peetaval Saaremaal osa võtma - on ülimalt raske seda *feeling'*ut sõnadega edasi anda.

August ja Kuressaare Kammermuusikapäevad kuuluvad kokku juba teist aastat

Suvises Kuressaares on kujunenud oma traditsioon - toimusid II Kammermuusikapäevad. Kuid enne pisut traditsioonilisest üritusest Valjalas - EELK Saarte Praostkonna II laulupäevadest. Nagu kümnel varasemalgi aastal, olid ka seekord kokku tulnud enamik Saaremaa koguduste muusikakollektiive, kes kõik laulsid paar laulu. Lisaks saarlastele esitas oma kava ka hiidlastest koosnev ansambel. Kohalviibijatest kujunes võimas ühendkoor, kes muuhulgas laulis ka Sisaski Eesti Missa üht osa Sanctust ning Haydni "Kõik taevas nüüd kuulutab" oratooriumist "Loomine", mille tertseti osa oli eriti viimistletud ja särav.

II Kammermuusikapäevade näol on aga tegemist süvamuusikaüritusega, mis seekord toimus 15.-17. augustini. Esimeste kammermuusikapäevade kordaminek andis tunnistust sellest, et suhteliselt elitaarseks peetud kõrgmuusikakultuur võib olla ilu pakkuv ja mõistetav ka sellises väikeses linnas, nagu seda on Kuressaare. Kuulajal oli võimalus osa saada retrospektiivsest kultuurilennust sajanditagusest Euroopast tänapäevani, kuna ettekanded tulid paljude suurte heliloojate kammerloomingu tähteosad. Julgen kindel olla, et 1995. a. alguse saanud traditsioon jätkub, sest tõsise muusika austajad oskavad niisugust muusikat hinnata.

Jääb vaid vabandada nende paljude Saaremaa suviste muusikaürituste korraldajate ja läbiviijate ees, kellest selles loos pole poolt lausetki. Ning küsida endalt, kas saabki elamust muusikast panna sõnadesse.

Arvan, et lõpuni kindlasti mitte. Üsna jõuetu pinnavirvendusena kõlavad niisugused väljendid nagu imeilus, suursugune, peenetundeline, puhas ja selge nagu mägioja, täiuslik jne. Sest muusika - see on Ime.

Triin Vallaste,
Kärla Põhikooli 9. klassi õpilane

Andsime selle 14-aastane tütarlapsel noorusliku siiruse ja helgusega kirjutatud loo, mida olime mõnevõrra lühendanud (ML ruum on ju piiratud ja osadest kontsertidest on varem kirjutatud) ja mis eelmisesse, suvest kokkuvõtteid tegevasse numbrisse ära ei mahtunud (saabus ka natuke hilja) lugeda Enno Mattisenile. Tema juhib Eesti Kontserti, mis on viimastel aastatel teinud palju väärtmuusika viimiseks kõrgesituses üle terve Eestimaa ja millest osa kajastub ka selles kirjutikus. Ning küsisime, mis on ja milliste tulemustega selles valdkonnas ära tehtud ning mida uut toob kaasa alanud hooaeg?

3x200 JA AMEERIKA IMESTAB

Jutuajamine Eesti Kontserdi direktori Enno Mattiseniga uuest hooajast

Alustame Teile lugeda antud loost Saaremaalt (vt. lk. 2 - toim.)

See kirjatükki on väga sümpaatne ja tore. See väga noor inimene kirjutab hea analüüsivõimega, kuid lihtsalt ja arusaadavalt, keerulist terminoloogiat kasutamata. Minu meelest võib temast saada väga hea muusikaajakirjanik.

On tore lugeda, et tal on hea meel sellesuviste paljude kontsertide üle Saaremaal. Üht-teist teegi Eesti Kontsert. ERSO oli ju esimest korda Saaremaal, andis seal kaks kontserti. Aga Kuressaares endas on väga aktiivsed muusikaorganisatsioonid - oma suvemuusika päevadeks meelitasid nad kohale peaaegu kõik Eesti paremad interpreetid.

Selleks hooajaks on meil lepinguliselt vormistatud väga head koostöösuhted 13 maakonnaga, s. o. kõigiga, v. a. Harju- ja Raplamaa. Täpselt on ka fikseeritud, millal oktoobrist maini kontserdid toimuvad, kui palju linnad või maakonnad doteerivad. Nii on väga hea töötada. Selleks on suure töö ära teinud meie peadirektor Toivo Tuberk.

Laias laastus on meil hooajal kokku 600 kontserti - 200 Tallinnas, 200 maakondades, 200 on loeng-kontserdid.

Need on ka vist nüüd põhiliselt väljaspool Tallinna?

100 protsenti. Veel viis aastat tagasi oli neist Tallinnas 60%, maal 40%. Nüüd on olukord meie taotlusel põhjalikult muutunud.

Kas see pole liialdamine?

Ei ole. Tallinna lastel on iga päev võimalus käia kontserte kuulamas. Aga maal oodatakse meid pikisilmi. Seal on suhtumine soodsam - lapsed kuulavad hiirvaikselt, elavad kaasa.

Teil oli kevadel kohtumine üldhariduskoolide muusikaõpetajatega, kus õeldi välja mõtted, kuidas seda asja veel paremini teha.

Meil oleks vaja noori, kõitvaid lektoreid, aga me pole neid siiani leidnud. Ega me oma vanade lektorite kohta ütle midagi halba. Aga noori oleks juurde vaja kasvõi selleks, et suurendada loengkontsertide arvu. Loodame, et tulevaks hooajaks saame asja korda.

Ülejäänud 400 kontserdist annavad umbes pooled Eesti interpreetidest, pooled välismaalased. Meil jätkub häid muusikuid, et teha kõik kontserdid eesti muusikutega, aga rahvale tuleb pakkuda ka vaheldust. Välismaalasi kutsume me praegu väga valikuliselt, kuulame enne nende kassetid üle jne.

Kas Skandinaavia-buum saab üle?

See ongi juba üle. Rootsi-Norra-Taani muusikud annavad meil veel hooajal ainult 5-6 kontserti. Häid muusikuid oleme kutsunud ka Soomest.

Soome kultuuriminister ütles hiljuti mulle intervjuus, et muusika on see kultuurivaldkond, kus Soome on kõige enam maailmatasemel.

Eks see ole meil samamoodi - muusika on meie parim eksportartikkel. Olin hiljuti USA-s. Kõik kultuurinimesed teavad Arvo Pärti ja Neeme Järvi, ka Eri Klasi. Eks nad ole ju meie muusikakultuuri esindajad. Ja teatakse ka, kus on Eesti.

Mis oli selle Ameerika-reisi eesmärk ja tulemus?

USA Informatsiooniagentuur korraldab igal aastal kuuajalised kursused välismaa kultuuritöötajatele, kelle valivad välja kohalikud saatkonnad. Meil on Tallinna USA saatkonnaga head sidemed - valiti esindaja Eesti Kontserdist. Kokku oli seekord 16 inimest 14 maalt, suurelt osalt Euroopast, aga ka mujalt - Pakistanist, Nigeeriast näiteks. Meile anti piisavalt palju informatsiooni Ameerika kultuurielu, ka selle finantseerimise kohta. Kuulasime palju elavat muusikat, käisime teatris. Oli väga tõine õhkkond.

Sain tuttavaks paljude toredade kolleegidega. Võin nüüd näiteks igal ajal helistada Birminghami. Mu sealne kolleeg on küll draamateatri esindaja, aga ta võib mind soovitada inimestele, kellel on vaja saada ühendust. Sama lugu on Austria, Slovakkia jt. riikidega.

Millised on Ameerika muusikainimeste probleemid?

Kõigis maades on raha esimene probleem. Ka Ameerikas, kui gi orkestrantide palgad on seal müstilised. Kui ma rääkisin, et meie anname hooaja jooksul 600 kontserti, peame ülal ERSO ja meeskoori, tegime suvel tähtsa ja väga vajaliku remondi - vahetasime aknad soojapidavateks, lõime lavatagustes ruumides muusikuile head töötingimused jne. -, ning seejuures on meie aastaeelarve, sh. ERSO, RAMi ja Hortuse palgad, vaid 1,7 miljonit USD, ütlesid ameeriklased, et nad peaksid tulema meilt õppima, kuidas välja tulla.

Ah-jaa, sauna tegime ka. Ning seda muuhulgas majanduslikel kaalutlustel. Tahame siia rajada paar külaliste tuba, et tuleks odavam. Plaan on veel palju. Tahame laiendada puhvetit.

Minu jaoks on teie puhvet liiga kallis.

Ning ega sortiment ja teenindaminegi päris tasemel ole. Siin on mõned juriidilised probleemid, praegu käib Estonia Teater koht. Aga aasta pärast peaks asi olema korras ning maja puhvet tore intelligentsi kooskõitise koht.

Lähme siiski tagasi Eestimaa muusikalise teenindamise juurde. Mis on sel aastal uut?

Mullu oli meil koostöölepingud 12 maakonna ja linnaga, tänavu aga 17-ga, ka mõne vallaga, näiteks Tõrvaga. Hakkasime peale esijoones kaugematest maakondadest. Esimene oli Lääne-Virumaa, kus sealne kultuurijuht Valdur Liiv ise käis peale. Me propageerisime seda koostööd ka teistele. Ja siis hakkasid nad ise tulema koostöösoovidega. Ida-Virumaal tema paljude linnadega on meil oma esindaja Kaja Põldroos, kes teeb väga head tööd.

Aga Harju- ja Raplamaa?

Nähtavasti ka seetõttu, et nad on Tallinnale lähedal, pole me koostöölepinguteni seni veel jõudnud, kuid nendes maakondades on palju loeng-kontserte. Ja koostöö on olemas. Rapla kirikumuusika päevadel esitatakse "Belsassar" tuli meie kaudu ettekandmisele ka Estonia kontserdisaalis.

Milliste nulluste uute partneritega on koostöö kõige paremini laabunud?

Järvamaaga, aga ka Võru-, Pärnu- ja Saaremaaga. Me ei esine ainult maakonnakeskustes. Meie pakume, nemad valivad, mis neile meeldib. Mõnikord ka soovitame: näiteks see trio on väga hea. Algul kahtlevad, hiljem tavaliselt soostuvad.

Kuidas on küllastatavus?

Maal oleme esinenud umbes 80% ulatuses täissaalidele. Kui näiteks Mustpeade Maja Valges saalis on klaverikontserdil keskmiselt 50 kuulajat, siis maal tavaliselt rohkem. Tallinnas on suur ülepaakumine - peale meie annavad siin kontserte Eesti Muusikaakadeemia, Muusikakeskkool, paljud teised organisatsioonid, süvamuusikakontsertide austajate ring on aga suhteliselt piiratud. Kaugemal on kontserte vähem, kuulavad needki, kes sellise muusika vastu suurt huvi pole tundnud. Pealegi on kohalikul omavalitsused ise huvitatud piletite läbimüügist, nad saavad selle raha ju endale.

Muusikute endi suhtumine on muutunud. Kui varem paljud väljaspool Tallinna või Tartut esineda ei tahtnud, sellised kontserdid tuli nagu peale suruda, siis praegu minnakse meeleldi just maakondadesse, sest seal on täissaalid. ERSO mehed tulid näiteks hiljuti Paidest väga rõõmsate nägudega tagasi. Saal oli puupüsti täis, neile pakuti kohvi ja võileibu. Nad tundsid, et nende esinemist oli oodatud, et see oli seal sündmus. Muidugi hoolitsevad ka maakonnad ise selle eest, et need sündmused liiga tihti kordudes tavalisteks ei muutuks. Nad teavad oma võimalusi. Hiiumaa võttis näiteks selleks hooajaks n.-ö. katseks 9 kontserdi-programmi 22 esitusega.

Vahepeal näitas statistika, et kontsertide küllastatavus on 80-ndate aastate II poolega võrreldes langenud ligi 10 korda. Statistika töepärasuses võib kahelda, kuid tendents oli ilmne.

Nüüd on see kahtlemata tõusma hakanud. Eriti väljaspool Tallinna.

Piletihinnad?

Maal on hinnad muidugi odavamad. Kohalikud omavalitsused on leidnud summased hindade madalal hoidmiseks. Üle 25 krooni need tavaliselt ei tõuse. ERSO esimestel kontsertidel Saaremaal, millest see Kärla neiu nii kenasti kirjutas, maksis pilet 10 krooni, õpilastele ja pensionäridele 5 krooni. Alla selle ka ei saa. Inimene peab hea asja peale ikka midagi kulutama.

Aga repertuaar? Kas teie Tallinna repertuaar pole maainimesele ülejõukäiv?

Mis tähendab maainimene? Kas pärnakas, rakverelane jne. on maainimene? Nad ju ise valivad, millist muusikakollektiivi või solisti nad meilt tahavad. Mõnikord me kohandame ka ise maakondadesse saadetava repertuaari mõnevõrra lihtsamaks. Näiteks oleme seda soovitanud keelpillikvartetile. Aga samal ajal rõõmustab see, kui hästi võetakse maakohtades vastu väga tõsine muusika, ütlesin isegi elitaarmuusika.

Teeb rõõmu, et elav süvamuusika Eesti Kontserdi poolt organiseerituna jõuab igale poole Eestimaal ja seda vähemalt üldreeglina hästi vastu võetakse.

Seda oleme viimastel aastatel järjekindlalt taotlenud. Ning meile endile teeb ka rõõmu, et need taotlused on vilja kandnud. See innustab nüüdset hooajal veel samme selles suunas edasi astuma.

RAM 1996/97

Kuigi koor alustas juba 6. augustil, on tänaseks seljataga vaid väike osa selle hooaja mahukast tööst. Möödani on esinemine ESTO päevadel, kontserdid Hiiumaal, Tartus, Tallinna Toomkirikus ning kontserdireiski Wrocławis koos ER-SO-ga, millest on üldsust teavitatud. Ajakirja lugejani jõudmisel on toimunud ka rida Verdi "Nabucco" etendusi Estonia Teatris, milles RAM teeb kaasa, ning käidud Brüsselis Flandria festivali lõppkontserdil, kus S. Sondeckise juhatusel esitatakse Šostakoviči 13. sümfonia.

Umbes poole meie töömahust moodustab osalemine vokaalsümfoniiliste teoste ettekandmisel. Heameel on siinjuures märkida tihenevat koostööd ER-SO-ga. Kodupublikut kutsume osa saama järgmistest ettekannetest: "Nabucco" jätkub kuni kevadeni; A. Karindi "Rändavad veed" ja osad E. Võrgu oratooriumist "Valvake" G. Ernesaksa mä-

lestuskontserdil, Mahleri 2. sümfonia (ERSO, A. Volmer, detsembris); Schuberti "Vaimude laul vete kohal" (ERSO, A. Boreiko, jaanuaris); Šostakoviči 13. sümfonia (ERSO, J. Alperen, veebruaris); Stravinski "Oidipus Rex" (ERSO, A. Volmer, juunis).

A cappella kontsertideks valmistab koor 3 uut kava: Schuberti 200. sünniaastapäeva ja Brahmi 100. surmaaastapäeva tähistav; Põhjamaade ja

Ameerika meeskoorim uusikast. Dirigendiks oleme

kutsunud rahvusvaheliselt tuntud koorijuhi, energilise ja särava R. Sundi Rootsi. Volbriöö kontserdiks (30. 04.) pakume sündmusekohast programmi, ka spetsiaalselt tellitud uudisteoste ja lavastuslike elementidega. Eelmisel hooajal hästi õnnestunud koostöö T. Siitaniga (kannatusaja muusika Victorina loomingu) inspireeris seda kordama ka sel kevadel, nüüd Jõhvis, Tõrvas, Haapsalus. See kava vääriks salvestamist CD-le.

A cappella kontserte anname veel Jõgevamaal, Pärnumaal, taastame RAM-i põlvkondade kontserdid, ajendiks Eesti Poistekoori 25. aastapäev.

Visalt, aga ajapikku on õnnestunud jäädvustada RAM-i laserplaatidele. Ilmunud (ilmumas) on ostakoviči 13. sümfonia 2 esituses - Leedu orkester ja S. Sondeckis ning Göteborgi orkester ja N. Järvi -, plaat a cappella jõulumuusikaga, Sibeliusi "Kullervo" Stockholm Kuningliku Sümfoniaorkestriga, dir. P.

Järvi (kontsert ja plaadistus toimub Stockholmis märtsis). Asja saime kätte CD V. Tormise loomingu "Kaleva hääled". Esitluskontserdid (koos teiste WARNER-firmaga koostööd teinud interpretidega) toimuvad veebruaris.

Koostöö mainekate ja suure levivõimalustega plaadifirmadega (BIS; Deutsche Grammophon, Sony-classic, Finlandia-Records, Virgin Classics) on eluline võti meie muusikakultuuri teadvustamiseks tohutul muusikaturul maailmas. Kataloogidest nähtub, kui vähe ja juhuslikult on salvestatud vokaalsümfoniilisi teoseid meeskoorile ja orkestrile, veel vähem a cappella muusikat. Konkurentsivõimelise kunstilise taseme ja mänedžeritöö arengust sõltub suuresti RAM-i perspektiiv unikaalse meeskoorina. Teekond täiuslikkuseni ei lõpe kunagi, aga see on pikem ja raskem, kui on RAM-is ehk arvatud. Koori välisreisid on muutunud muusikaliselt kaalukaimaks ja vastutusrohkeimaks. Lisaks eelpoolmainituile märkigem RAM-i esinemisi novembris Los Angeleses (Šostakoviči 13. sümfonia; E. Klas, Sibeliusi "Kullervo", E.-P. Salonen), kontserdid Portlandis jm.

Mai algul oleme kutsunud Schuberti 200. sünniaastapäeva festivalile Viini, kus osaleme peakontserdil ning anname 2 erineva kavaga kontserti rõhuasetusega Schuberti muusikale.

Hooaeg on viimaste aastate tihedaim, raskem ning on omamoodi katsumuseks.

A. Soots,
RAM-i peadirigent

Klassikaraadios on üht-teist uut moodi

Keerates oma raadioaparaadi päris niinimetatud "Lääne FM" laineala lõppu, sagedusele 106,6 MHz, võib nii mõnigi Tallinna kuulaja veel mõelda, et on sattunud järjekordse Soome või Rootsi klassikajaama mõjutsooni. Kuid juba poolteist aastat on Eestis oma Klassikaraadio, kellest on saanud hea sõber ja abimees paljudele.

Klassikaraadio näol ei ole tegemist tüüpilise raadiojaamaga Eesti mastaapides, kuna reklaamist puutumatu ja vaid süvamuusikat edastav programm on täiesti omaette nähtus, mis seab tegijatele oluliselt erinevad nõudmised võrreldes reklaami baasil toimiva raadioga. Kõigepealt peab põhjalikult tundma oma kuulajat, keda konkreetselt Klassikaraadio puhul ei olekski ju nagu väliselt raske endale teadvustada: tegemist on lihtsalt süvamuusikat armastava inimesega. Teades seda on meile aga hoopiski vajalikum informatsioon selle või teise inimese otsestest soovidest eetri kujundamisel. Sügisklassikakontsert, mis koosneb peaauglikult populaarsest ja heakõlalisest muusikast, rahuldab arvatavasti paljude meie kuulajate soovid. Samas on aga õhtused programmid mõeldud neile, kes soovivad muusikasse süviti tungida.

Kõik õhtud nädalas on Klassikaraadio eetris mõeldud erinevate muusikaliste eelistustega kuulajatele. Alates oktoobrist tuleb esmaspäeviti tagasi ooperiõhtu, teisipäev on pühendatud nüüdisaegsemale muusikale; paljudele kuulajatele on kindlasti huvi pakkunud NYUD-Muusika sari, mille teemaring on väga lai ja kindlasti leidub meie kuulajate seas neid, kes on avastanud mitmeid uusi helindeid ja nende loojaid just selle saate

kaudu. Jätkub ka "Osariikide muusika", mille ülesandeks on tutvustada ameerika selle sajandi helikunstnike põnevat loomingu. Oktoobri lõpus jõuab eelduste kohaselt eetrisse ka suvevaheajal viibinud "Musica nova", mis jälgib eesti noorte heliloojate saavutusi ja tutvustab uut eesti muusikat.

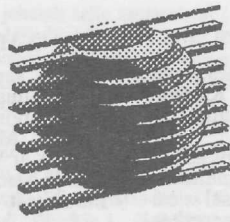
Kolmapäevaõhtuti võimaldab Klassikaraadio kuulata salvestisi Euroaadio fondidest, milles maailmakuulsaid teoseid esitavad tippsoolistid ja -orkestrid. Üle nädala on kolmapäeva õhtuti alates septembri keskpaigast eetris saade "Tere, Eri", milles maestro Eri Klasi küsitleb Ivalo Randalu ja mis pakub huvi kindlasti paljudele meie kuulajast. Kuna alanud on jällegi kontserdihooaeg, võib nii mõnelgi neljapäevaõhtul juba harjumuspäraselt kaasa elada kontsertidele, kui ei ole võimalik just ise kohal viibida. Reedeti on Klassikaraadio muusikalik eestikeskne. Laupäeva hommik on enamasti pühendatud mõnele suurele muusikule, hiljuti oli kordusena eetris Dmitri Šostakoviči autobiograafiast koostatud 6-osaline saatesari. Laupäeviti on kuulajail võimalus ka Sooviklassikakontserdi stuudiosse helistada ja omi lemmikuid eetri kaudu nautida. Pühapäevaõhtu on vanamuusika pärald.

Paraku ei ole Klassikaraadio programm ööpäevaringselt mitte kõikjal kuulatav. Sügisklassikakontserdile saavad kaasa elada vaid need, kes elavad Tallinnas või selle lähistel (106,6 MHz), Tartus (103,0 MHz) või siis Kesk-Eestis (107,6 MHz) ja, nagu sagedusteksti näha, omavad "Lääne" ultralühilaine vastuvõtjaid.

MÄRT TREIER

Suurim üle-eestiline laste lauluvõistlus

"LAULUKARUSSELL 98"

Väike ülevaade Eesti Televisiooni "Laulukaruselli" ajaloost:

"LAULUKARUSSELL 92"

- 6 saadet, 2 vanuserühma;
- võitjad Aureelia Eespere ja Andre Visse;
- auhinnad Mattelilt, preemiareis koos vanematega Eurodisneylandi;

"LAULUKARUSSELL 93"

- 10 eelvooru, 2 finaali, 4 vanuserühma;
- võitjad Maarja Kivi, Liisi Koikson, Maarja-Liis Ilus ja Monica Arme;
- auhinnad Mattelilt, preemiareis Saksamaale lõbustusparki "Phantasialand", Kölni ja Bonni;

- parimad lauljad osalesid rahvusvahelisel lauluvõistlusel "Täht sügistaevas", peapremia võitis Maarja-Liis Ilus;
- finalistid Kristel Arund Põlvast ja Liisi Koikson Kilingi-Nõmmelt osalesid edukalt Soome Vabariigis Salo rahvusvahelisel laste lauluvõistlusel. Kristel leidis äramärkimist muusikalisel täiusliku esituse poolest, Liisi sai vanemas vanuserühmas (8-10 a.) peapremia. Mõlemaid soliste saatis "Lasteekraani" muusikastuudio lasteansambel;

"LAULUKARUSSELL 94"

- 12 eelvooru, 2 finaali, 4 vanuserühma;
- võitjad Liisa Nõmme, Maarja Kivi, Liisi Koikson, Gerli Padar;
- auhinnad Mattelilt ja Eesti Philipsilt;
- peapremia - reis Taani Legolandi;
- "Laulukaruselli" kahekorde võitja Liisi Koikson saab parima välislaulu esitaja peapremia 1994. aasta sügisel Itaalias toimunud ülemaailmsel lastelaulude võistlusel "Zecchino D'oro 37";
- "Laulukaruselli" võitja ja "Lasteekraani" muusikastuudio solist Maarja-Liis Ilus osaleb eesti uudisloomingu võistlustel "Uus Laul 94", saades publiku ja televaatajate preemia oma lauluga "Paradiis" ning saab parima solisti tiitli Baltimeremaade laste muusikafestivalil Riias 1994. a. mais.

Senine "Laulukaruselli" töögraafik on olnud väga tihe. Et anda nii tegijatele kui osalejatele rohkem ettevalmistusaega ja saavutada paremaid tulemusi, toimub järgmine

EESTI TELEVISIOON ESTONIAN TELEVISION

Nüüd algab...

...Kõigi laste unistus!

Eesti Televisiooni "Mudila Laulukarusell"

KÕIK KUNI 6-AASTASED LAPSED, MUUSIKAKASVATAJAD, ISAD-EMAD!

"Lasteekraan" alustab lauljate võistlust, millest ootame osa võtma kuni 6-aastasi lapsi. Registreerimine on väga lihtne. Laula kaks laulu vabal valikul kas tavalisele magnetofonikassetile või VHS-videokassetile (veel parem). Võid laulda mõne pilli saatel või ka ilma saateta. Lisa oma nimi, aadress, sünniaeg, vanus, kontakttelefon, juhendaja nimi. Pane need suurde ümbrikusse ja saada või too "Lasteekraanile".

Neile, kes läbivad kassetide eelvooru, teatame, millal tulla saatesse esinema.

Proovida tasub alati!

lauluvõistlus uues ajakavas. Eelvoorud viiakse maakondades ja linnades läbi 15. aprillini 1995, eelvoorude võitjad lihvivad oma esitusi suvel. Oktoobris-novembris salvestatakse "Laulukarusell 96", mis on ETV ekraanil jaanuarist maini igal laupäeval 45-minutilise saatena.

"LAULUKARUSSELL 96"

"Lasteekraani ja Avatud Eesti Fondi ühisprojekt:

- 12 eelvooru, 4 finaali;
- võitjad Maria Listra, Tuuli Taul, Liisa Taul, Vaiko Eplik;
- auhinnad Mattelilt ja Eesti Philipsilt;
- peapremia koostöös Noorte Reisiklubi ja Tallinkiga reis kõikidele "Laulukarusell 96" finalistidele Jõulumaale Rovaniemis;
- finalist Kristel Pedak koos Teele Viilupi ja Lili Madissoniga "Lasteekraani" kontsertkoori saatel saab parima esituse preemia I ülemaailmsel "Santa Claus Song Festivalil" Aarne Saluveeri/Astrid Reinla lauluga "Jõulurõõmu, jõulurahu". Sama esitus saab ajendiks kontsertkoori osalemiseks Itaalia RAIUNO Eurovisiooni jõulukontserdil 1995. a. detsembris;

- noorema vanuserühma võitja Maria Listra saab parima välisesineja preemia Põhjamaade laste lauluvõistlusel Salos koos muusikastuudio mudlasansambliga.

"LAULUKARUSSELL 98" ON UKSE EES!

"Laulukarusell 98" toimub 4 vanuserühmas: 5-7-aastased, 8-10-aastased, 11-13-aastased, 14-16-aastased.

Arvesse läheb lapse vanus seisuga 1. jaan. 1998.

Kõik eelvõistlused toimuvad maakondades või linnades eraldi. Televoorudes esindab vastavat maakonda või linna ÜKS LAULJA igast VANUSERÜHMAST, s. t. oma vanuserühma võitja. Juhul, kui esikoht piirkondlikul võistlusel läheb jagamisele, on "Lasteekraanil" õigus talle esitatud audio- ja videomaterjali põhjal otsustada televoorus esinev laulja (erandina mõlemad).

Ühtekokku peaks televoorudes osalema 27-30 lauljat igast vanuserühmast.

Ühes saates esinevad lauljad samast vanuserühmast. See teeb objektiivsemaks ürii töö ja võimaldab ka televaatajatel saada paremat ülevaadet. Seega eeldusel, et piirkonniti kõik kohad täidetakse, on 1998. a. jaanuarist maini ETV eetris

3 saadet 5-7-aastaste,

3 „ 8-10 „ „

3 „ 11-13 „ „

3 „ 14-16 „ lauljatega.

Vastavalt vajadusele on võimalus kasutada solistide saateks "Lasteekraani" muusikastuudio koore, ansambleid ja instrumentaalsamblit.

Ootame meeleldi infot piirkondlike eelvoorude toimumise kohta. Võimaluse korral nõustame ja abistame.

Piirkondlike võistluste võitjatel tuleb **VHS-videokassetile laulda 2 laulu** (soovitatav eriilmelist).

Lisada

- KORREKTSelt vormistatud noodid (sõnad nootide all, õige vorm);

- sõnad (trükitult kahes eksemplaris);

- andmed esitaja kohta: nimi, sünniaeg, aadress, telefon, koopia sünnitunnistusest;

- juhendaja nimi, aadress, telefon, töökoht.

Ebakorrektset vormistatud materjale vastu EI VÕETA ja solist televooru EI PÄÄSE.

Materjalide laekumise tähtaeg aadressil EE0100 Tallinn, Faehmanni 12, "Lasteekraan".

"Laulukarusell 98" on 15. aprillil 1997.

Kõik televoorudega seotud isiklikud kulutused (sõit, söök, öömaja) kannavad osalejad ise. Soovitatav on siin maakonna või linna toetus.

Kõik televoorudes osalevad lapsed saavad kingitused, mis eeldatavasti on sama igatsetud ja hinnalised kui eelnevatel aastatel.

Kõikide vanuserühmade võitjad (I-III koht) on kohustatud osalema maikuu 1996 toimival "Laulukarusell 98" lõppkontserdil. Püüame võimaldada sellel osalemist ka kõikidele televoorudes osalevatele.

Võitjatega ja vastavalt vajadusele teistegi solistidega võidakse sõlmida erilepinguid kontsertideks, lindistusteks ja salvestusteks.

"Lasteekraanil" on õigus välja anda nii audio- kui videoprodukti "Laulukarusell 98" materjalidega.

"Laulukarusell 98" peapremiad jäägu üllatuseks.

SOOVITUSED piirkondlike eelvoorude läbiviimiseks:

- soovime, et kõik piirkondlikud võistlused kujuneksid tõeliseks muusikasündmuseks, koos vastava eelreklamami, auhindade ja järelanalüüsiga;

- mitte hoida kokku aega proovide arvelt;

- võimaluse korral kasutada ainult professionaalsete instrumentalistide ja muusikaõpetajate abi;

- suurema emotsionaalsuse saavutamiseks vältida automaatsatega instrumente;

- pöörata tähelepanu sobiliku helistiku leidmisele, õigele hingamisele, emotsionaalsusele, välimusele, liikumisele, eakohasele repertuaarile.

Julget pealehakkamist ja laululusti soovides

"Laulukarusell 98" produtseerisid

Eve Viilup ja Aarne Saluveer koos ETV "Lasteekraani" muusikastuudioga

Info telef. (372) 431 292, 434 657 ja 8 250 90 656.

SEPTEMBER

Toimusid Eesti Kontserdi organiseeritud kontserdid (Vt. ML nr. 7/8, lk. 34)

HARJUMAALT

* 2. septembril avati Harjumaal Sauel uus muusikakool. Kooli asus õppima 28 last neljal erialal: klaver, akordion, kitarr ja puhkpill.

* Ühena oma hooaja esimestest etendustest mängis Estonia Teater septembri algul Arukülas B. Britteni koomilist ooperit "Albert Herring". Sama ooperit etendati ka Paides.

* Septembri algul tõusis "Seitsme vapr" saatesarja edetabeli tippu Taavi Esko juhendatav Kuusalu kvintett, mis sai oma stiilile mitteootuspäraselt ebahariliku menu osaliseks Tallinna lauluväljakul 31. augustil toimunud "Seitsme vapr" uue hooaja avapeol. Seal astus kvintett suurema auditooriumi ees üles esmakordselt.

HIIUMAALT

* Septembri keskel külastas Hiiumaad EKE Inseneride Meeskoor. Ants Üleoja ja Saari Tamme taktikepi all esineti Sõru sadamahoones ja Pühalepa kirikus.

JÕGEVAMAALT

* 7. septembril toimus Jõgeval Suur Suvepidu kogu perele. Muusikalises osas astusid üles Tarmeko kammerkoor ja vaskpillkvintett Silver Brass.

JÄRVAMAALT

* Septembri lõpul alustas uut hooaega Paide kammerkoor kontserdiga kohalikus kultuurikeskuses.

LÄÄNEMAALT

* 25. septembril esines Haapsalu muusikakoolis Karlsoni gümnaasiumi kammerkoor Rootsist.

* Haapsalu toomkirikus 28. septembril toimunud mälestuskontsert-jumalateenistusel esinesid Haapsalu Kammerorkester ja solistid Aile Asszoneyi (sopran) ning Merja Hallik (viul). Dirigeeris J.-R. Kanger.

PÄRNUMAALT

* 11. septembril toimus Tervise kultuurikeskuses rahvamuusika kontsert. Solistina astus üles Malle Raid.

* 7. septembril andis Pärnu Agave keskuses kontserdi Tallinna Kammerkoor Aivar Leštšinski juhatusel.

* 20. septembril esines Tervise keskuses puhkpilliorkester Melodia.

* 24. septembril andsid samas kontserdi Kilingi-Nõmme laulustuudio Üks Väike Rõõm solistid.

RAPLAMAALT

* 2. septembril esines Märjamaa muusika- ja kunstikooli avaaktusel koor Riinimanda U. Uusbergi juhatusel. Direktori M. Linnamägi sõnul ei olnud algaval õppeaastal võimalik ruumikitsikuse tõttu kõiki soovijaid kooli vastu võtta.

* 25. septembril andis Rapla haldushoone lilleaias kontserdi kitarrist Lauri Jõelet. Kevadel Otsa-kooli lõpetanud noormees esitas ka omaloomingut.

SAAREMAALT

* 26. septembril andis Saaremaal (Orissaares ja Kuressaares) kaks kontserti gruusia rahvamuusikaansambel "Argavelebi".

* 28. septembril toimus Kuressaare kapitiislaalis Tuuliharju meeskoori kontsert.

TARTUMAALT

* 9. septembril esitasid TÜ ajaloomuuseumis tšellol Budapestis õppiv Vahur Luhtsalu ja Lembit Mets Tallinnast ning harfil Kai Visnapuu Tartust teoseid ja seadeid 18. ja 20. sajandi muusikast.

* 13. septembril esietendus Vanemuises Uno Antoni muusikaline komöödia "Saturnini mäng".

* 17. septembril andsid hooaja avakontserdi Vanemuise Sümfooniikud, dirigent oli Endel Nõgene, klaveril tegi solistina kaasa Indrek Laul. Kavas olid S. Rahmaninovi, F. Liszti ja R. Straussi teosed.

* 17. septembril oli TÜ Naiskoori kontsert Toomemäel Ohvrikivi juures.

* 21. septembril oli Laste giipedu (suve lõpp, sügise algus) Alatskivil, Liivi muuseumis.

VALGAMAALT

* Alanud õppeaasta alguseks sai valmis Valga muusikakooli uus katus. Ehitustööd viis läbi Tõrva aktsiaselts Brick.

* 15. septembril esinesid Tõrva kammersaalis seal kandist pärit ja muusikat kõrgemas õppeasutusse edasi õppima läinud noored interpreetid Roland ja Ingrid Liiv ja Monika Evelin (laul) ning Mallika Veeperve (klaver).

* 22. septembril toimus samas Tartu Ülikooli Kammerkoori kontsert.

VILJANDIMAALT

* 7. septembril esines Viljandi Jaani kirikus Helsingi Kristliku Kooli segakoor. Päev hiljem laulis aga samas ansambel Riina Trummi juhatusel.

* 14. septembril andis Viljandi Pauluse kirikus kontserdi organist Aaro Tetsmann, nädal hiljem Ene Salumäe.

* 27. septembril esines Viljandi Paalalinn Gümnaasiumi saalis Olustvere segakoor Lehola, dirigentideks Aita Tampere ja Agnes Kurg.

IDA-VIRUMAALT

* Kohtla-Järve 50. aastapäevale pühendatud pidustustel esinesid 22. septembril linna erinevais paigus Kohtla-Järve linnaorkester, kohalikud lastekollektiivid ning Heiki Mätlik ja Henry-David Varema.

* 20. septembril toimus Sompa klubis mordva rahvamuusikakollektiivi Russitši kontsert.

Narva rahvuslikkude kultuurhariduslike seltside esimehed leppisid kokku, et tuleval aastal hakkavad nad vältima oma ürituste ajalisi kokkulangemisi, kooskõlastatakse ka uue aasta vastuvõtmise programmid.

LÄÄNE-VIRUMAALT

* Sel õppeaastal avati uus muusikakool Väike-Maarjas. Erinevaid pille asub õppima 48 õpilast, õpetajaid on 6.

* 11. septembril tähistas Rakvere muuseum linna aukodaniku Arvo Pärdi 61. sünnipäeva fotonaütusega, milles teiste hulgas olid väljas ka nimeka itaalia fotograafi Roberto Masotti tööd maailma-maainega eesti komponistist.

* 28. septembril toimus Porkuni klubis rocküritus nimetuse all **Oõrock**, millel esinesid vahetunud noortebändid üle terve Eesti.

VÕRUMAALT

* 21. septembril toimus Kandes suur **perepidu**. Esinesid Väikeste Lõõtspillide Uhin-gu artistid.

Kui Rigigogu kiidab rahastamisprogrammi heaks, eraldatakse **Kubja laululava** esialgseks väljaaitamiseks 2 miljonit krooni, kinnitas septembri keskel Tallinnas toimunud kohtumisel kultuuriminister Jaak Allik.

Ühe vaidluse puhul

Viimastes Kultuurilehtedes (20., 27. sept.) käib huvitav vaidlus **Peeter Vähi** ja (Priit Kuuse vahendusel) **Neeme Järvi** vahel. Küsimus pole vaid selles, kuidas keegi omavahelist telefonikõnet tõlgendab ja kas teineteisest saadi õigesti aru. Asja sisu paistab olevat sügavamal.

Peeter Vähi väidab oma intervjuus, et juba finantsprobleeme arvestades tuleb Eesti Kontserdil balansseerida populaarse ja elitaarse muusika vahel. Neid termineid ta küll ei täpsusta, kuid konteksti järgi näib tõlgendus olevat üpris nüüdisaegne - lihtsustatult öeldes ühelt poolt Ligeti, teiselt poolt "vaibakloppimine". Ning kui arvestada peamiselt praegu muusikaüritusi külastavat Eesti publikut, paistab ta olevat kahe jalaga maas.

Neeme Järvi (ning temaga koos Priit Kuusk) pole aga rahul sellega, et Eesti Kontserdi kavades on liiga vähe Eesti heliloojate klassikat, et sari Eesti sümfooni-lise muusika 100. aastapäeva tähistamiseks, mida ju ometi planeeriti, on hoopis ära jäänud. Tema elab seal kaugel veel nendes Eestimaa aegades, kus niisugused kontserdid tõid saalid täis, kus süva- ja levimuusikat (sõna "kommerts" siis ei kasutatud), vahekorada iseloomustasid hoopis teine laad ja teised nimed. Näiteks ühelt poolt Gustav Ernesaks ja Eugen Kapp, teisalt Artur Rinne, Heli Lääts või P. Vähi-le hästi tuntud Suviniir.

Need ajad on nüüd möödas. Ning nende aegade inimestestki paljud hauas. Need, kes veel elus, tänapäevast komertsmuusikast ei hooli ja süvamuusika-kontsertideks pole neil raha, isegi kui tervist jätkuks. Pealegi on Eesti Kontserdis odavaid pensionäride pileteid piiratud ja rahata inimese maitsele repertuaaripoliitika rajades jääks see organisatsioon pankrott.

Agas kas siiski tasub Neeme Järvi vaatepunktis päriselt kõrvale lükata, isegi kui pole lootust, et ainult tema nimi dirigeerijana võiks saalid Eesti muusikaklassika esitamisel täis tuua? Kas eesti klassika, ka kõige varasema, taas rahvani viimiseks mooduste leidmine pole siiski meie kõigi - nii muusikute ka kui meedia - kohus, kui me vähegi lugu peame põlvkondade järjepidevusest Soome lahe lõunakaldal. Alles see oli, kui uhkeldasime, et oleme siin elanud 5000 aastat, oleme Euroopa üks vanim rahvas. Nüüd aga toome me oma kuulajateni suure õhinaga muude maade sajaniditaguste üsnagi unustatud heliloojate loomingut, ainult omadest ei hooli. Kas see pole mõnevõrra koomiline, kui mitte teravamalt väljenduda?

Ka lähiminevikuga on sama lugu. Endine reaalsusekaug skeem kipub asenduma uuemaga, veel hullemaga. Ühelt poolt justnagu häbenetakse nõukogude aja saavutusi. Kui neid tunnustatakse, siis püütakse neile tingimata, ja sageli üpris

kunstlikult, külge kleepida silti vaenulikkusest režiimi suhtes, kes oli kunsti viimise rahva hulka kuulutanud üheks oma peatulesandeks. Teisalt on paljud need, kes tol ajal langesid repressioonide ohvriks, ikka alles rehabiliteerimata. Seda küsimust pole õieti arutatudki. Heliloojate Liit läheb Internetiga XXI sajandisse, aga **Artur Uritamm** on posthuumselt taas Liidu liikmeskonda lülitamata. EMA läheb uude milleeniumi uue maja ehitamisega, aga **Heimar Ilvese** (ja mõned teiste) vallandamise kohta pole võtnud seisukohta. H. Ilves ju veel elab meie keskel, aga solvununa väldib oma lugude esitamist Eestis ning nende partituurid, peamiselt pliatsiga kirjutatult, tuhmuvad Teatri- ja Muusikamuuseumis.

Nagu praegugi, ei jagunenud ka varem muusikud ingliteks ja kuraditeks, vaid olid inimesed oma kerge ja nõrkustega, mille avaldusvormid ei sobitu sageli kenasti ükskõik millistesse ideoloogilistesse stampidesse. Kuid Artur Uritamme, Heimar Ilvese ja paljude teiste kahtlemata andekate inimeste töö väärrib igal juhul hindamist. Ka Eesti muusikaajaloo vaatenurgast. Aitab verevaestast, lakeeritud skeemidest! Kirjutagem elust, nagu ta on ja oli - keerulisest, konfliktiderohkest, kus igahel oma vaatenurk ja tõde.

Ka selles avalduks austus meie mineviku vastu.

EESTIST

RAADIO MUUSIKAÜLEKANNETE
KVALITEEDI TÕSTMISEKS

15. septembril avati Eesti Raadio uus Estonia kontserdisaali foonika. Selles Eesti Raadio esimeses digitaalse helitehnika kompleksis on kõrgevaliteedilised seadmed Jaapanist (Yamaha), Soomest jm. Eesmärgiks on muuhulgas parandada Eesti Raadiot teistesse Euroopa raadiojaamadesse antavate ülekannete kvaliteeti. Sama kehtib otseülekannete, eriti neljapäevaste sümfoniakontsertide kohta Eesti Raadio oma kuulajaile.

TÄIENDUST MEESKOORIDE
LAULUVARASSE

19. septembril jõudis lõpule Eesti Meestelaulu Seltsi II heliloingu võistlus, eelmine oli 1991. a. Zürii Jüri Rendi eesistumisel valis 23 esitatud laulu hulgast auhindamiseks 5. Neist sai I koha (3500 krooni) Juhan Liivi tekstile kirjutatud "Isamaa", mille autoriks osutus Ester Mägi, II preemia sai Erki Meistri laul "Libera me Domine" (2000 kr.) ja kolmandaks tuli Anti Marguste "Carmen Buranum 200" (vagantide luule) (1000 kr.). A. Marguste ja E. Meistri teine laul said kumbki ergutuspreemia.

KANTAAT TEATRILE-JUUBILARILE

Estonia Teatri 90. aastapäevale pühendatud üriuste sari lõppes 29. septembril galakontserdiga. Seal kanti ette ka Eino Tambergi pühendus-teos "In spe Estonia". Eliittrükisena ilmus kogumik Estonia Teatrile pühendatud luuletusi.

TÜTARLAPSED TEGID

TÄISMEESTE SELJAD PRÜGISEKS

On üldteada, et taidluskoorid, ka välismaised, vähemalt suuremates Eesti linnades tänapäeval saale täis ei saa, kui selle eest ei hoolitse nende sõpruskoorid. See peaks aga olema nende poolt mitte ainult viisakusavaldus, vaid ka aukohus. Septembri lõpul esines Tallinnas ja Tartus Helsingi koor *Ylioppilaskunnan Laulajat*. Mõlemas linnas on tal oma sõpruskoor: Tallinnas Tehnikaülikooli Akadeemiline Meeskoor, ülikoolilinnas Tartu Akadeemiline Meeskoor. Mõlemal kontserdil oli kuulajaid hõredalt. Kui suvel puhkuste ajal laulis tütarlastekoori Ellerhein samatüübiline sõpruskoor Jaapanist Estonia kontserdisaalis, olid saal ja rõduki täis. Järeldus on selle sõnumi peal kirjas.

MUUSIKA VÄÄRT ETTEVÕTMISI
KAUNISTAMAS

Septembri lõpp Tartu kandis andis tunnistust sellest, et muusika on iga kena ettevõtmise heaks kaunistuseks.

25. septembril kogunesid Tartu Ülikooli juhtkond, õppejõud ja üliõpilased Raadi kalmistule, et avaldada austust lahkunud kolleegidele. Sellele meenutuste päevaks nimetatud ettevõtmisele pandi alus ülikooli juubeli aegu 1982. a. Mälestuspäeval olid kalmistul kohal ka Tartu Akadeemiline Meeskoor ja Eesti Meestelaulu Seltsi Tartu Meeskoor Alo Ritsingu juhatusel. Nad laulsid Richard Ritsingu, Leenart Leanurme ja Juhan Simmi kalmu.

Mõni päev hiljem tähistati Eesti Rahva Muuseumi ja Eesti Maaspordi Liidu eestvedamisel kunagise Raadi mõisa pargis miikliljooksuga miiklipäeva. Ka niisuguse rahvusliku ettevõtmise juurde kuulus muusika. Selle saatel esinesid rahvatantsijad Jõgevamaalt ja Alatskivilt, seda mängis praegu rahva hulgas populaarne Marko Matvere Väikeste Lõõtspillide Ühing. Ettevõtmise naela eest hoolitses aga talumuuseumi direktor hr. Pross, demonstreerides, kuidas sõjaeelse Ameerika traktori ja Rootsi viljapesumasinaaga võib praegugi reht peksta.

Malle Elvet

SÜMPAATSET KOORILAULU
SOOMEST

14. ja 15. septembril võõrustas Eesti Muusikaakadeemia koolimuusikute naiskoor järjekorsel laulureisil viibivat Tampere "Sympaatti" noortekoori.

Koori juhatab selle asutamisest (1981. a.) alates Pekka Nikula, häält seab Elina Laaksi. Lauljad on muusikaklasside õpilased vanuses 13-23 aastat. Harjutatakse üks kord nädalas, kord kuus toimub nädalalõpulaager.

Kooril on mitmeid preemiaid rahvusvahelistel konkurssidel, Euroopa on risti-põiki läbi sõidetud, samuti on usinasti salvestatud.

Kontserdil Matkamajas kõlas H. Purcelli, A. Sallineni, P. Ohlsi ja L. Heikkilä looming, lisaks rahvalaulud ja spirituaalid.

Huvipakkumateks olid Aafika xhosa hõimu laul "Dubula", saatjaks kaks originaaltrummi ning hoogsalt tantsides esitatud Iisraeli rahvalaul "Hava nagelah".

Tütarlaste hääled on sulanud kaunikõlaliseks ja vokaalselt ühtlaseks tervikuks, nende musitseerimist oli lust kuulata.

Lisaks olgu öeldud, et 1997. a. juuni alguses toimub rahvusvaheline koorifestival "Tampereen sävel", kus züriis ka meie Lydia Rahula (1995. a. võitis Tallinna Poistekoore seal Grand Prix).

Õnne-Ann Roosvee

KUI PRESIDENT SÕI

7. septembril avati Läänemaal Hanila vallas Hanila muuseum. Muuseumi perenaine Laine Velsker oli kutsunud kohale Ellerheina, et muuta avamispidu mitmekesisemaks. Esines ka kohaliku rahvamänguansambel *Kullerkupud*. Sisse õnnistati muuseumi lipp, avati kivi, valla aukodaniku tiitli päris August Tämberg (vallas tuntud kui Porsiku Kustas). Kohal viibis Eesti Vabariigi president Lennart Meri koos abikaasa Helle Meriga.

Omapäraseks kujunes kontsert Hanila lagunenud kirikus, millel ei ole ei põrandat, orelit ega altariosa. Visalt oli üle saja inimese kogunenud kuulama Ellerheina tüdrukute laulu, mis tundus külainimestele eksootikana. Ja laul kõlas ka paljaste müüride vahel. Ainult presidenti kontserdil ei olnud, president sõi hõrgutavaid toite koos valla aukodanikuga.

Mari Bogatkin,
Ellerheina laulja

SAKSA ORELIRESTAURAA TORID
HINDAVAD KURESSAARE KIRIKU
ORELIT VÄGA KÕRGELT

3. septembril viibisid Saaremaal Tallinna Toomkiriku Oreli Restaureerimise Fondi juhataste liige Andres Uibo, Põhja-Elbe kirikuvalitsuse kirikumuusikadirektor Günter Bentling ja saksa orelirestaurator Christian Scheffler. Viimane hindas Kuressaare Laurentiuse kiriku 1881. aastast pärinevat orelit nii väärtuslikuks, et oli valmis oma teisi tellimusi edasi lükkama, remontimaks Kuressaare orelit.

Andres Uibo ütles, et kuna Tallinna Toomkiriku orel on Wilhelm Saueri orelifirma üks väärtuslikum säilinud eksemplar, siis otsustasid selle firma orelite restaureerimisele spetsialiseerunud Saksa spetsialistid tutvuda ka teiste Saueri firma orelitega. Üks sellistest on ka Kuressaare kiriku orel. Ootamatult taasavastatud instrument on Scheffleri sõnul romantilise stiili orelite välja-paistvaim näide. Kuna Saksamaal on vanad orelid ümber ehitatud või hoopis uute vastu välja vahetatud, Baltimaadel aga säilinud, tuleb neid eriti kõrgelt hinnata.

Cr. Scheffleri esialgsetel hinnangutel läheks Kuressaare oreli restaureerimise maksma 2,4 miljonit krooni, selle unikaalsuse tõttu on ta aga nõus tegema hinnaalandust. Esimeseks ülesandeks on päästa orelit koituvad puitosad. See läheks maksma umbes 160 000 krooni.

MUUSIKAÕPETAJAD MÕTLEVAD
VILJANDIMAA LAULUPIDUDE 100.
AASTAPÄEVALE

15. septembris said Viljandis Melissi kohvikus kokku 16 koorijuhti, muusikaõpetajad ja muud muusikategelast kogu maakonnast, et arutada kohaliku muusikaalurengut ja ühistegevuse probleeme. 19. septembri *Sakalas* kirjutab sellest kooridirektori Jana Allik. Kõige olulisemaks peab ta pöördumist Viljandi linnavalitsuse poole ehitada Viljandi linnale korralik laululava, mille all võiks väärikalt vastu võtta 1997. a. täituvat Viljandimaa laulupidude 100. aastapäeva. Praegune laululava on viletsas seisukorras ja tal puudub katus.

KAS VALGRE SÕDIS SURMANI?

17. septembri *Nädaline* toob ära Heino Toomtalu kommentaari samas väljaandes varem avaldatud K. Grichini pikema kirjutise kohta Raimond Valgrest, millest ML andis lühivälja eelmises numbris. H. Toomtalu hindab kõrgelt autori võimeid varemavaldatust välja tuua olulisim ja avaldab omapoolse arvamuse, et Valgre jaoks kestis sõda tema isiklikus elus helilooja surmani. See oli Valgre puhul tingitud raskustest oma isikliku eluga toime tulla. Kõige enam uut informatsiooni pakkumaks hindab Toomtalu K. Grichini artikli alalõiku "Lisandusi tänapäevast Raimondi lapsepõlvemaadelt".

Oma artikli lõpuosas kritiseerib Toomtalu teravalt Hedvig Hansonit ja tema Valgre laulu "Ma loodan, et saan sellest üle" interpretatsiooni. Seda nimetab ta helilooja muusika tahtlikuks moonutamiseks, mille eest tuleks esitajat trahvida.

HELDUR JÕGIOJA POLE
PILLIMÄNGU VEEL SELGEKS
SAANUD

21. septembril tähistas oma 60. juubelit helilooja Heldur Jõgioja, kauaaegne ansambli *Suveniiri* pillimees ja eestvedaja. Sel puhul temalt Põlva ajalehele *Koiti* antud intervjuust selgub, et Jõgioja pole ainult muusik. Ta on erinevatel aegadel töötanud juristina, ajalehereporterina, radiomehenä. Viimasel ajal on Jõgioja proovinud ka kirjanike ametit. Koit hakkab tulevikus avaldama tema poolmurdes kirjutatud Kraavi-Sassi lugusid.

Ise peab ta ennast aga rohkem muusikuks, kuitagi väidab samas, et pole siamaani veel pillimängu korralikult selgeks saanud ja vaja oleks veel õppida. *Suveniiri* muusika rahvalikkuse tõttu ei tunustatud teda omal ajal ametlikes levimuusika ringkondades. Ansambli kirjutise tema menüüaegadel üleval eesti rahvas, pillimeestele maksti tol ajal 25-30 rubla öhtu pealt, mis oli suur raha.

Plaanis on juubilariil teha 2 CD-d, üks ainult iseenda loomingust, teine kahasse Toivo Nikopeniusega. Veel selgub intervjuust, et Jõgioja ei vahetavat kunagi ei naisi ega põhimõtteid.

MÄLESTUSTAHVEL ARTUR
URITAMMELE

9. septembril paigaldati Pärnus Aia 12 heliloojale ja muusikapedagoogile Artur Uritammele mälestustahvel seoses tema 95. sünniaastapäevaga. Kohal olid helilooja lesk, 3 põlvkonda järeltulijaid, endisi kolleegid. Pärnu Postimees tsiteerib Neeme Järvit, kes juhatab 1971. a. Artur Uritamme sümfonia "Koiduvalgus" ettekandmist: "Üks minu lemmikheliloojaid on tänini Artur Uritamm. Ta kirjutab vähe, aga ilusasti ja südamlukult."

Järgmine mälestustahvel kavatsetakse Pärnus 1997. aasta mais avada Peeter Lajale.

EESTI MUUSIKAT MÄNGITI INGLISMAAL

7.-14. septembril oli Walesis Balti muusika festival. Eesti heliloojatest esitati Arvo Pärdi, Urmas Sisaski, Erkki-Sven Tüüri (oli ise kohal) ja R. Rannapi teoseid, põhilisteks esitajateks Eesti Filharmoonia Kammerkoor Tõnu Kaljuste juhatusel. Urmas Sisaski "Tähistaeva" tsükli mängis klaveril Lauri Väinmaa. E.-S. Tüüri loomingut esitasid ka Inglise ansamblid.

KA LÄTI OOPERIS "NABUCCO"

Läti Ooperis on praegu suurmoeks Itaalia klassika. Lavale tuleb G. Verdi "Nabucco". Taastatakse ka "Jolante", "Traviata" ja "Boheemi" lavastusi. 6. septembril esines Mimi osas Kaunase Muusikateatri solist Nomedda Kukulskiene, kes tuli mullu Riias korraldatud Janis Vitolsi vokaliste konkursi laureaadiks.

Kuid hooaeg algas siiski Läti oma ooperiga - 7. septembril mängiti J. Mednisi "Tuld ja ööd". Valmistatakse uue Läti ooperi, Romanalds Kalsonsi "Kadunud poja" esiettekandeks. Mõte on vana - juba 50-ndail aastail kirjutas luuletaja Ojars Vacetis R. Blaumanise sellenimelise romaani baasil väga poeetilise libreto. Helilooja kauaaegset plaani aitab nüüd ellu viia režissöör Janis Streits.

Teema on sama aktuaalne kui Blaumanise luualjal.

Ballettidest domineerivad ühevaatuselised lühivormid. Septembri algul esines Riias J. Taylori balletitrupp USA-st. Ameerika Ühendriikide majandusagentuuri rahalisel toel. Seetõttu polnud piletid eriti kallid - kuni 10 latti (umbes 210 krooni. - toim.).

LETA-ETA

KOLM KUULSAT SOPRANIT LAULAVAD KOOS

Innustatuina 3 maailmakuulsat tenori - Pavarotti, Domingo ja Carrerese - ühisesinemisest kaks aastat tagasi toimus Los Angelesi Ooperis 6. septembril kontsert, kus esinesid koos tunnustatud sopranid Kathleen Lassellio, Kallen Esperain ja Cynthia Lawrence. Nad esitasid nii klassikalist muusikat kui ka populaarseid palasid. Kontsert kanti üle USA televisioonis ning lindistati CD-le, mis tulevad müügile oktoobri lõpul. Kolme tenori ühisesinemise kompaktdiske müüdi ühe kogu maailma 5 miljonit ja firma Atlantic Record loodab 3 sopranit CD-ga teha ka head äri.

Los Angelesi Ooperi esindaja ütles aga, et sopranite ühisesinemise ajendiks polnud mitte võistlus 3 tenori kontserdiga, vaid see kujutas endast austusavaldust teatri mineviku suhtes, kuna Ooperi laulsid kuulsaks just sopranid.

Reuter-ETA

KVALITEETSETE MUUSIKARIISTADE DEFITSIIDI VÄHENDAMISEKS VENEMAAL

Moskvas Krasnaja Presnja näitusekompleksis toimus näitus "Muusika-sõu-tehnika". Osalesid mitmed välismaised firmad. Korraldajad ütlesid pressikonverentsil, et ajendiks oli Venemaal nüüdisaegsete kvaliteetsete muusikainstrumentide, spetsialiseeritud teatri- ja kontserdiseadmestiku vähesus, sh. kiiresti kasvava diskoteekide, erialaklubide ja kasiinode võrgu jaoks. Näitusel sõlmiti mitmeid tehinguid.

ITAR/TASS-ETA

VÄÄRTMUUSIKAT LÕUNA-AAAFRIKA VALGENAHALISTELE TASUTA

8.-9. novembril tähistab Yehudi Menuhin oma 80. sünnipäeva kahe viiulikontserdiga Johannesburgis Lõuna-Aafrika Vabariigis. Saatjaks Varssavi sümfooniaorkester. Esitatakse kaks Beethoveni kontserti.

Ka esineb Y. Menuhin tasuta mustanahaliste Johannesburgi eeslinnas Sowetos ning kingib 300 muusikainstrumenti andekatele, kuid vaestele noortele neegermuusikutele.

ITAR/TASS-ETA

Pikk artikkel ajakirjas Gramophone Arvo Pärdist

Ajakirja *Gramophone* septembrinumbri esikaanel leiame Arvo Pärdi foto ning teate, et temast antakse portree läbi tuntud muusikute silmade, nende hulgas Neeme ja Paavo Järvi. Lehekülgedelt 14-16 (lk. 15 kujutab endast tervikuna fotot Pärdist kiriku akna juures) leiamegi sellele N. Kimberley poolt kirjutatud artikli, mis tõepoolest kujutab endast põhiliselt nende muusikute, samuti Arvo Pärdi enda sõnade edastamist. Ainult Paavo Järvi intervjueritavate hulgas pole, tema asemel on aga Tõnu Kaljuste, kes meenutab seda, kuidas ta laulupeol 10 000-liikmelise lastekoori koosseisus laulis A. Pärdi "Meie aeda", leiab, et see laul oli väga siiras ning lisab: "Pärdi muusikas on siirust, mida võib nimetada lapselikkuseks, ka selles muusikas, mida ta praegu kirjutab." Neeme Järvi jutustab sellest, kuidas ta 1968. a. juhatas Pärdi "Credot" religioossete tekstile, mis seetõttu polnud saanud Heliloojate Liidult ettekanndmisloa, ning lisab, et sellest tõusis suur skandaal.

Välismaised muusikud, keda on intervjueritud, on põhiliselt seotud Inglise "The Hilliard Ensemble"iga. Organist Christopher Bowers-Broadbeut jutustab, kuidas talle anti A. Pärdi muusika esitada põhjendusega, et ta on mänginud orelil nüüdisaegsemad lugusid ja kui üllatunud ta oli sellest nüüdisaegsest muusikast: lihtsamat muusikat on raskeim mängida: "Jumal küll, ma tahan rohkem noote, seda on kurnav mängida."

Hilliard Ensemble'i varasem juht, nüüd USA-s elav ning Arvo Pärdi biograafiat kirjutav Paul Hillier jutustab, et 1980-ndal aastal esmakohutimisel Arvo Pärdiga ja tema partituuridega tutvudes leidis ta, et just sellist muusikat oli ta otsinud: "Partituur on tühi ja mulle meeldib selline kokkuhoid. Ja samal ajal on need noodid rasedad."

Neid on lihtne laulda, aga mida enam süvened, seda enam selgub nende sisutihedus. Et sellesse süveneda, laulis P. Hillier proovis lood läbi aeglasemalt kui esinemisel. Umbes samal arvamisel on ka Hillieri nüüd asendav Gordon Jones: lood on lihtsad, kuid samal ajal rasked. "Sa pead olema nii vaikne, nii täpne: mõnikord on sul vaja laulda samaaegselt väga vaikselt ja väga kõrgelt. Tehnilised nõuded on suured, kuid mitte silmatorkavad."

Inglise helilooja ja pianisti Gevin Bryarsi arvamus langeb põhiliselt ühte organisti Christopher Bowers-Broadbeutiga: see on hingeosutus, lihtne, kuid samaaegselt väga raskesti mängitav muusika. Erinevalt T. Kaljustest leiab Bryars, et Pärdi muusika religioosne tagapõhi pole eriti oluline. Nagu Bachigi, võib seda nautida, olemata üldse kristlane. Oma kohtumistest A. Pärdiga on tema teinud järelduse, et eesti heliloojal on fantastiline kõrvakuulmine ja lisab: "Tuletagem meelde, et Eestis töötas ta raadios ja filmis, kus on vaja kõrva iga kaadri täpse efekti suhtes."

Dirigent Dennis Russell Davies leiab, et oma struktuurilt meenutavad A. Pärdi lood Weberni omi, kuid need on seejuures

erilised: "Kui oled intensiivselt kuulnud tema 7-8-minutilise lugusid, tunned end täiesti kurnatuna... Tema muusika paistab algul olevat läbipaistev, kuid süvenedes kaob see tunne. On antud vaid kondikava, Arvo muusika pole kunagi lõpetatud."

N. Kimberley toob ka A. Pärdi enda mõtteavaldusi. Kui Paavo Järvi juhtimisel (nii palju teda küll märgitakse) mängis Stockholm Kuninglik Orkester A. Pärdi 60-ndail aastail kirjutatud "Nekroloogi", lõi kohalviibinud autor just kui meeletult käsi pea kohal kokku ja ütles: "Ma ei mõista, miks noorte inimestele meeldib selline käärikas muusika." Kui aga N. Kimberley küsis A. Pärdilt, mis ta teeb siis, kui kirjutamine ei lähe, arenes järgmine vestlus. A. Pärt: "Kirjutamine on harva kerge... Küsige minu naiselt, Tema elab seda raskemini läbi." Proua Pärt: "Siis läheb ta kõõki toitu tegema." A. Pärt (naerdes): "Ma koorin kartuleid. See rahustab mu maha." Proua Pärt: "Isegi siis, kui meil pole kartuleid vaja." Artikli autori vaimusilme ette tekib pilt köögist, kus helilooja seisab kausitäite mittevajalike kooritud kartulite keskel.

N. Kimberley märgib tuntud tõsiasja, et A. Pärt ei taha oma teoseid ja nende sünnilugu kommenteerida, toob aga artikli lõpus siiski ära A. Pärdi mõtteavalduse oma teoste esmaesitusel kuulamisest: "Siis juhtub kaks asja korraga. Kõik on mulle tunda ja samal ajal on kõik tundmatu ja uus ning need kaks jõudu võitlevad mõnikord teineteisega... Esinejad, kes pole minu muusikaga harjunud, võivad mõelda, et partituur on lihtne, kuid pole lihtne seda palja käega püüda. Peab olema hea muusik mõistmaks, et sünnitad muusikat, paned ennast sinna sama palju, kui olen mina end heliloojana sinna pannud. Erilise efekti taotlus ei anna tulemust,

peab taipama, et tuleb tahta muusika sisemusse tungida, avastada midagi uut enda jaoks. Mõnikord ei kõla pala esmasel esitamisel õigesti, siis mõtlen, et olen teinud vea, aga mõnikord on põhjus esitaja... Oled alati tundmatuse piiril ja just see on kütkestav."

Oma õpetaja H. Elleri kohta ütleb A. Pärt: "Eestis on ainult üks keskne heliloojate koolkond ja see on Elleri oma. Ta juhtis mind teele, aga see tee oli väga lai. Ta ei tõuganud sind mingisuguses suunas, ta toetas sind ka siis, kui sinu kirjutatu ei langenud ühte tema kreedoga."

N. Kimberley kirjutise lõpul on toimetuse märkus, et samas numbris on veelgi juttu Pärdist ja Eesti muusikast. Ning tõepoolest teatakse ajakirja alguslehekülgedel, et eelpoolmärgitud P. Hillier on kahes Kalifornias kirikus lindistanud A. Pärdi juuresolekul ansambliga *Theatre of Voice* uued versioonid tema teostest "Missa Sillabica", "De Profundis" jt. ning leheküljel 94 retsenseeritakse ECM-i uut plaati vokaalmuusikaga Hilliard Ensemble'i, EFK-i, Tallinna Kammerorkestri (T. Kaljuste) ja Leedu Kammerorkestri (Saulis Sondeckis) ettekandes, lindistatud Stuttgardi Mozartaalis (parem akustika) ja Nigulistest Tallinnas. Retensioon on läbini kiitev, kui mitte öelda ülistav ning selle lõpus märgitakse, et ei tuntu vajadust nüriseda plaadi lühiduse üle.

Teises retsensioonis analüüsitakse *BBC Singersi* poolt Bo Holteni juhtimisel sisselauldud Pärdi ja Tormise vokaalloomingut. Retsensendile meeldib eriti V. Tormise muusika, kus "tunnetad maad, kust see muusika on välja kasvanud". Muusikalist esitust peetakse heaks ja omanäoliseks, kuid kõrvu hakkab koori kohanematus Tormise teoste soome-ugri keeltele.

Muusikaraamatukogu retk Itaaliasse

ORGANISATSIONIST ENDAST

1951. aastal Pariisis muusikaraamatukogude rahvusvahelise koostöö tõhustamiseks ja erialahvide kaitsmiseks loodud assotsiatsiooni põhieesmärkideks on: ergutada ja edendada muusikaraamatukogude, -arhiivide ja -dokumentatsioonikeskuste tegevust ja tugevdada koostööd sel alal tegutsevate inimeste vahel; aidata kaasa muusikakogude kultuurilise tähtsuse paremale mõistmisele nii rahvuslikul kui ka rahvusvahelisel tasandil; toetada mitmesuguseid muusikaraamatukogunduse ja -dokumentatsiooni alaseid projekte; tõhustada vajaliku erialase ettevalmistuse kättesaadavaks tegemist jm. IAMLi liikmeks võib olla iga üksikisik või asutus, kes on huvitatud organisatsiooni tööst. Ametlikud keeled on inglise, saksa ja prantsuse keel. Praeguseks on IAMLil 1934 liiget 55 riigis, kusuures ligi poole liikmeskonnast moodustavad individuaal-liikmed: muusikaraamatukogude ja -arhiivide töötajad, muusikateadlased, muusikakirjastajad ja -levitajad jm. Eestist on IAMLi liikmeteks Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Muusikaakadeemia Raamatukogu, Tartu Ülikooli Raamatukogu, Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum, Tartu ja Pärnu Linna Keskraamatukogu, Võrumaa Keskraamatukogu ja Harju Maakonna raamatukogu ning Avo Kartul, Tiina Oun ja allkirjutanu individuaal liikmetena. Oma 11 liikmega on Eesti 55 liikmesmaa hulgas 19. kohal, edestades ka kõiki Ida-Euroopa maid. Rahvuslikud muusikaraamatukoguühingud tegutsevad 22 maal, tänavu novembris viieaastaseks saav Eesti Muusikakogude Ühendus on alates 1994. aastast ametlikult IAMLi rahvuslik sektsioon.

IAML teeb tihedat koostööd mitmete rahvusvaheliste nii raamatukogu- kui ka muusikaorganisatsioonidega: ta on Rahvusvahelise Raamatukoguorganisatsioonide Föderatsiooni (IFLA), Rahvusvahelise Arhiivide Nõukogu (ICA), Rahvusvahelise Muusika Nõukogu (IMC) ja Euroopa Raamatukogu-, Informatsiooni- ja Dokumentatsioonibüroo (EBLIDA) liige, tal on mitmeid ühiseid ettevõtmisi Rahvusvahelise Muusikateaduse Ühingu (IMS) ja IAMList väljasvanud Rahvusvahelise Heliarhiivide Assotsiatsiooni (IASA) ja Rahvusvahelise Muusikainformatsiooni Keskuste Assotsiatsiooni (IAMIC).

Organisatsiooni struktuuri moodustavad erialasektsioonid, teemakomisjonid ja töörühmad. Erialasektsioonid ühendavad sama valdkonnaga tegelevaid või sama tüüpi asutustes töötavaid liikmeid. Praegu tegutseb viis sektsiooni: arhiivid ja dokumentatsioonikeskused; teadusraamatukogud; muusikaõppeasutuste raamatukogud; rahvaraamatukogud; ringhäälingute ja orkestrite raamatukogud. Teemakomisjone on neli: audiovisuaalsed materjalid; bibliograafia; kataloogimine; teenudus ja väljaõpe. Töörühmad luuakse tähtsajaliselt mingi teema uurimiseks või probleemi lahendamiseks, näiteks muusikaajakirjad, Hofmeister XIX. Lisaks neile on moodustatud ka autorikaitse küsimustega tegelev komitee.

Tähtsamatest ühisprojektidest nimetaksin nelja suurt muusikadokumentatsiooni seeriat, mille koostamisel ja väljaandmisel IAML koos teiste organisatsioonidega (peamiselt koos IMSiga) osaleb. Need on muusikadokumentatsiooni "neli Ri": rahvusvahelist muusikakirjanduse bibliog-

1.-6. septembrini toimus Itaalia välkelinnas Perugia's Rahvusvahelise Muusikaraamatukogude Assotsiatsiooni (IAML - International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres) aastakonverents.

raafiat koostav RILM (*Rpertoire International de Littérature Musicale*), muusikakäsikirju ja enne 1800. aastat ilmunud muusikaväljaandeid registreeriv RISM (*Rpertoire International des Sources Musicales*), 19. sajandi muusikaajakirjade sisu avav RIPM (*Rpertoire International de la Presse Musicale*) ning muusikaikonograafiat koostav RIDIM (*Rpertoire International d'Iconographie Musicale*). Kõik need projektid realiseeruvad rahvuslike töörühmade ja rahvusvaheliste keskuste koostööna. Eesti teeb kaastööd kahele eelnenud projektile - RILMile ja RISMile.

Neli korda aastas saavad kõik IAMLi liikmed ajakirja *Fontes Artis Musicae*, kus organisatsiooni ametliku informatsiooni kõrval käsitletakse muusikaraamatukogunduse, muusikabibliograafia ja muusikateaduse erinevaid teemasid. Operatiivsema info vahendamiseks on assotsiatsioonil ka oma elektrooniline foorum IAML-L. Kel tahtmist ja võimalusi, võib täiendavat infot leida ka IAMLi koduleheküljelt aadressil - <http://www.cilea.it/music/iaml/imalhome.htm>.

Eesti on olnud esindatud IAMLi aastakonverentsidel alates 1992. aastast, tol korral veel vaatlejana, sest siis Eesti veel IAMLi "liikmesriikide" hulka ei kuulunud. 1993. aastal Helsingis toimunud konverentsil oli meil juba kuus IAMLi liiget, 1994. aasta Ottawa konverentsi ajaks oli olemas ka IAMLi Eesti rahvuslik sektsioon (*national branch*). Rahvuslikke sektsioone on IAMLil ühtekokku 22 riigis (endistest N. Liidu riikidest seni ainsana Eestis).

KONVERENTSILE PERUGIAS,

mis peeti üheskoos IASAg, oli tulnud 360 osavõtjat 33 riigist. Eesti kuueliikmelise esindusse kuulusid Avo Kartul Tartu Ülikooli Raamatukogust, Meery Salu Tartu Linna Keskraamatukogust, Ene Toom Võrumaa Keskraamatukogust, Merle Hansen Harju Maakonnaraamatukogust ning Tiitu Tosso ja allkirjutanu Eesti Rahvusraamatukogust. Nii suur delegatsioon ei olnud sugugi aga meeltnõõda ühele idanaabrist kolleegile, kes rahulolematust varjamata meie Leedu kolleegile kurtis: "Liiga palju väikese riigi kohta..." (!?)

Paraku ei läinud sellegi seltskonna Itaaliasse saabumine viperusteta. Olude sunnil reisisime kahes jaos: Avo Kartul ja allkirjutanu 30. augustil, ülejäänud neli kaks päeva hiljem 1. septembril. Ja just need neli daami tundusid Itaalia piirivalvuritele sedavõrd kahtlased, et neid, ilma midagi oluliselt selgitamata (ja kui selgitati, siis mõistagi ainult itaalia keeles) ja millestki aru saada tahtmata, mõnda aega kinni peeti. Eks eesti raamatukoguhoidjad või ju ohtlikena tunduda küll! See segadus lahenes õnneks suhteliselt kiiresti ja neli passikontrollist "pääsenud" säilitasid külma verd ka siis, kui selgus, et Rooma oli jõudnud vaid 50% pagasist. Viimasel hetkel jõuti siiski Perugiassa minevale bussile, et siis mõne tunni pärast juba

konverentsi avamise meeleoludesse sukelduda.

Sel konverentsil ei ole meid aga kunagi liiga palju. On ju tegemist nädal aega vältava küllaltki pingelise ettevõtmisega, kus ühel ja samal ajal toimuvad kahe-kolme erialasektsiooni või teemakomisjoni istungid ning seda kella üheksast hommikul kuni kella kuueni õhtul. Tagamaks võimalikult suurt kasutegurit, ongi vajalik mitmetest eri tüüpi muusikakogudest pärit inimeste osavõtt ja seda nii informatsiooni kogumisel kui ka saadud teabe ja kogemuste edasise vahendamisel. IAMLi konverentsidel ei ole tavaliselt ühist nimetajat või pealkirja. Töö toimub organisatsiooni struktuuri järgides erinevates sektsioonides, komisjonides ja töörühmades, mille teemadering võib olla väga erinev. Mõningaid näiteid: muusikakirjastajate arhiividega seotud probleemid arhiivide ja dokumentatsioonikeskuste sektsioonis; muusika, kirjanuse ja kujutava kunsti seosed ning teiste kunstialade andmebaaside kasutamine muusikaõppeasutuste raamatukogude sektsioonis; arvutiandmebaaside integreerimine muusikateaduses rahvaraamatukogude sektsioonis, jpm. Olu listeks märksõnadest olid ka internet, multimedia, andmesidevõrkudest saadava info kättesaadavus ja usaldatavus.

Aruaadavalt olid paljud ettekanded pühendatud Itaalia muusikale ja muusikaraamatukogudele. Teadusraamatukogude sektsiooni istungil kavas olnud paneeldiskussioonil kataloogimata muusikakollektsioonidest ja nende probleemidest oli ettekanne ka Eestist. Eesti muusikaraamatukogude olukorda ja EMKÜ tegevust oli võimalus tutvustada ka tavakohases aruandes IAMLi Nõukogu istungil. Suuremast osast ettekannetest on olemas lühikokkuvõtte inglise, saksa ja prantsuse keeles, millega huvilistel on võimalik tutvuda Eesti Rahvusraamatukogu kunstide osakonnas. Mingi osa ettekannetest ilmub ka *Fontes*es. Esmakordselt on Eestil oma esindaja ka ühe erialasektsiooni juhatuses: allkirjutanu valiti eelolevaks kolmeks aastaks IAMLi teadusraamatukogude sektsiooni asejuhatajaks.

IAMLi konverentsid ei ole mõeldavad ilma muusikata. Avakontserdil esines 1991. aastal Roomas kokku tulnud ja peamiselt 20. sajandi muusikat viljelev ansambel *Alter Ego*, kelle esitus kõlasidki Fabrizio Casti (1960), Marco Garuti (1957), Paolo Pizzani (1955) ja Salvatore Sciarrino (1947) teosed klarnetile, viiulile, tšellole ja klaverile. Teisel kontserdil esines 1984. aastal Assiisis loodud vanamuusika ansambel *Micrologus*, kes esitas 14. sajandi Veneetsia madrigale ja ballaade.

IAMLi konverentsikalender on paika pandud aastani 2003, kui toimumiskohaks on Tallinn. Järgmine aastakonverents on 1997. aasta septembri algul Genfis.

TÄNANE

Avatud Eesti Fondi, Eesti Kultuurkapitali, Eesti Kultuurifondi, Tartu Linnavalitsust, Võru Linnavolikogu, Soome ja Itaalia Muusikaraamatukoguühinguid, firmasid AS Makar, AS Semu, AS Pennu, samuti ka kõiki ürituses osalenud raamatukogusid, kelle abil sai teoks tänavune muusikaraamatukogude suuretegevõtmine.

**Aurika Gergeležiū,
Eesti Rahvusraamatukogu
kunstide osakond**

TALLINNA KONTSERDIELU — september

Hortus Musicuse solistidest koosnev ansambel esitab naapoli laule, A. Scarlatti, Caldara ja Schuberti väikevorme - just nii reklaamiti 6. septembril Raekojas toimunud. Kavalehtki pajas ainuüksi B. Gigli kunstilistest põhimõtetest, repertuaarist ja kontaktist publikuga. Paraku puudutas see kõik vaid osakest tugevalt meelelahutusliku kallakuga programmist, kuhu oli leitud sajanditaguseid tüüpilise hausmusik'i valdkonda paigutuvaid teoseid, esitajaiks Nee-me Punder ja Ivo Sillamaa.

Sellises laadis muusikaõhtuid võiks vabalt korraldada meie linna külalistele kasvõi üle päeva, seegi kord eksis nende hulka vaid mõni üksik tallinlane. Ja kuigi oldi algul küllalt ap-lausikitsid, küttis "Santa Lucia" kohalviibinud lõpuks lausa ovatsioonideni.

Peategelaseks oli Jaan Arder, kelle Hortus Musicuse poolt koolitatud perfektne tõlgitsus ja vokaalkultuur kompenseeris kuhjaga kõik "Giglist puudujääva". Ilma naljata - A. Stradella "Pieta, signore" tõi lausa külmavärinad ihule! Tugevalt mõjusid ka F. Schuberti "An die Musik" ja muidugi "Santa Lucia" (selguse-tuks jäi vaid flöödi roll selles loos, mujale see sobis).

J. Arder oskab oma ilusa värvinguga häält ka selle piiratud ulatuses vähimagi pingutuse-ta "tööle panna" ja anda igale laulule kordumatu ilme.

Instrumentaalne pool kõikus kahe äärmuse - J. S. Bachi Fantaasia ja Sonaadi ning B. Godari Valsi - vahel, vaheastmeiks L. van Beetho-veni ja F. Chopini "kerge muusika". N. Punde-ri selgitavast sõnavõtust kuuldi, et F. Chopin kirjutas oma Variatsioonid Rossini teemadele flöödimängijast papa tarvis; virtuosone, kuigi kaunis tühi muusika viitab papa tugevale pilli-mänguuskusele. Mõlemad Beethoveni palad - "Serenaad" ja "Adagio für eine Spieluhr" - olid suure helilooja lõivumaksimised Viini aristokraatia tollasele maitsele, kuid on oma naiivses ilus armsad kuulata tänapäevalgi, eriti nii meisterlikus ja tundlikus esituses. Pidi neil kodumuusikuil olema ikka oskusi, et filigraan-se tehnikaga toime tulla! Või mängiti hulga aeglasemas tempos? Igatahes sädeles Punderi flöödi- ja Sillamaa klaveripartii lausa viker-kaarevärvides!

Eesti Ajaloomuuseumi intiimses, hea akusti-kaga kammersaalis toimus 8. septembril **V. Tormise** uue CD-plaadi "Lausumine" esitlus-kontsert. Salvestatud "Eesti kalendrilauludele" ja "Mängulauludele" lisaks kõlas ka 1992. aastast pärit "Piiskopi ja Pagana" kooriversioon.

Omapärasel, korduvalt ümberseatud teoses vastanduvad kristlik ja paganlik kultuur (tekst on ladina-, soome- ja ingliskeelne), sellega on rinda pistnud ka maailmakuulsad ansamblid The King's Singers - kes tellis helitöö Berliini Biennaali tarvis - ja The Hilliard Ensemble. Kahtlemata oli Kammerkoori va-riant - ehkki veel mitte lõplikult sisse lauldud ja läbi tunneta-tud - lähedasim autori idee, mis annab piiskop Henriku sur-ma talupoeg Lalli käe läbi edasi sõnalise ja muusikalise päris-matmaterjali ühendamise ja töötlemise teel.

"Eesti Kalendrilaul" on palju kuulnud ja neist on palju kir-jutatud, raske on veel midagi uut öelda. Siiski äratas taaskuu-

lamine jälle kord vaimustuse rahvamuusika oskusliku seadmi-se ja meisterliku koorivaldamise üle.

T. Kaljuste ja tema koor on "Kalendrilauludega" n.-ö. koos kasvanud, esituse elamuslikkus võib nüüd sõltuda küll ainult taevatähtede paigutusest - sel õhtul olid need üsna soodsas seisus.

Arvo Volmeri dirigeerimi-ne on muutunud küpse-maks ja enesekindlamaks.

Indrek Laul näitas häid pianistlikke võimeid.

15. septembril laulis soomlaste kuulus bass **Jaako Ryhänen** (klaverisaatjaks Riitta Inge-lin) Mozarti, Schuberti, Kuula ja Tšaikovski vokaalloomingut.

Võib öelda, et kontserdihooja 1995/1996 lõpetas India klassikalise vokaalmuusika an-sambel "Singh Bandhu", sest kohe järgmisel päeval, 19. septembril alustati **piduliku süm-fooniakontserdiga uut hooaega.**

Kavavalik sattus kümnesse - pisut eesti muusikat üheosaliseks jäänud E. Tubina 11. sümfoonia näol, L. van Beethoveni õige eba-harilik kompositsioon "Fantaasia klaverile, koorile ja orkestrile" ning J. Sibeliuse "Lem-minkäise-süit". Mulle isiklikult jättis tugevai-ma mulje viimane nii muusikalis-sisulise ma-terjali tuumakuse kui hoogsalt tervikliku ja igati täkkesse läinud esituse poolest. Arvo Vol-meri tegutsemine muutub aasta-aastalt enese-kindlamaks ja küpsemaks, žestikulation jul-gemaks ja emotsionaalsemaks. Sibeliuse hing-estatud meloodika ja karakterite romantilisus ilmselt "istub" Volmerile. Ka Tubina suges-tiivne rütmika ja arengupinge mobiliseerisid Volmerit ekspressiivseteks eneseavaldusteks. Orkester läks dirigendiga kaasa kiiduväärselt aktiivselt ja kõlas kompaktsemalt kui tavali-selt.

Beethoveni "Fantaasias" soleeris Indrek Laul ja tegid kaasa Venno Lauu poisid. Huvi-ga jälgitav oli teose klaverikontsertlik algus, kus avaldusid I. Lauu head pianistlikud või-med, ja tuntud laulu "Vastastikune armastus" meloodiale rajatud koorifinaal. Vahepeal ta-kerdus lugu nii kõlaliselt kui kujunduslikku üheplaamilisusse.

Soome klaveriduol **Erik Tawaststjerna - Hui-Ying Liu** on seljataga ligi paarikümne-aastane praktika. Kokku saadi tudengitena New Yorgis, nüüd on mõlemad Sibeliuse Aka-deemia õppejõud. Annotatsiooni põhjal tegut-sevad abikaasad ühtlasi ka solistidena ja kam-mermuusikutena koos mitmete Soome interp-reetidega.

Kontserdi kaalukamaks pooleks jäi ilmselt I. Stravinski "Kevadpühitus". Klaveriseade te-gemist - muidu pärast partituuri valmimist - põhjendas autor selle instrumendi tähtsusega kogu oma loomeprotsessis. Orkestrivõimalus-tele loomulikult allajääv klaver kõlas Ta-waststjerna-Liu kätes aga erakordselt võimsalt;

esituses oli ürgsust ja stiihilisust, mitte millestki hoolivat üle-tuiskamist dissonantsiderohkest ja rütmipõhinguist räsitud helitööst.

Kahjuks jagus sellist "ületuiskamist" liigselt määral ka kava esimesse poolde, kus hapralt akvareline C. Debussy "Väike süit" ja F. Schuberti traagiline Fantaasia f-moll said üheülbali-se ja kuidagi ametliku tõlgitsuse osaliseks. Tundus, et kunstni-kud väldivad teadlikult agoogilisi vabadusi, dünaamilisi ja

tämbrilisi kontraste, kõik kõlas lahtiselt, kalgilt ja seda eriti olulisemas ülemises hääles; üksikutel soolohetkedel pani E. T. Tawaststjerna end kohe kuulama. Kummatigi ei saa eirata pianistide raudset tehnikat ja mängu korrektsust - kõik muu on maitse ja arusaamade küsimus.

Abonement "Tippolistite" pakkus esimesena välja **Tatjana Grindenko** Venemaalt. Meil omal ajal väga armastatud viuldaja - meenutagem vaid duetti Kremer-Grindenko esitamas A. Pärdi "Tabula rasat" - oli taaskohtumiseks valinud ameeriklase S. Gerberi kontserdi. Nagu võis kavalehelt lugeda, on Gerber tänase Venemaa muusikaelus enamesitatav ameerika helilooja, kelle mitme teose esmaettekannet on toimunud just seal. Kaasmaalasele K. Nikkanenile pühendatud viulikonserdi õnnestumisele T. Grindenko kätes oli autor ise tulnud kaasa elama. Omapärase, süngevõitu helikeelega ja märkimisväärsete lahendusleidudega teos seab solistile keerukaid, mittepillipäraseid ülesandeid, millega viuldajanna tuli vapralt toime. Kirk Trevorilt (USA) sai ta kaunis head tuge ja orkestergi tegi kõik endast oleneva, et finaali pöörane keeris siiski säilitaks oma ettenähtud kuju.

Kui Haydni Sümfoonia nr. 102 B-duur efektselt tegusast dirigeerimisest hoolimata või just selle tõttu jäi raskepäraseks - on ju mõtetu püüda orkestrile ette joonistada iga pisimatki nooti-nüanssi -, siis S. Barberi "Teine essee" op. 17 esitati, nagu peab: hea ülesehitusega, mõjusate kõlavärvidega, igati asjatundlikult.

T. Grindenko **sooloõhtut** Raekojas ümbritses see kaunis harvakogetav lummus, mis lausa välistab arvustuseks valmistuva kuulamise. Kõik alates B. Bartóki tema oma sõnul vaid "piisavalt ettevalmistatud" kuulajale mõeldud Sonaadist nr. 1 ja lõpetades lisapalaks mängitud Kupkevitši ulaka "Suveniiriga" jõudis jäägitult pärale otsekuu ainuvõimalik trakteering.

Nii Bartóki kui F. Schuberti Fantaasia G-duur "Sei mir gegrüsst" on viulile ja klaverile omistatud võrdväärne partii, pole vähimatki kahtlust, et Aleksandr Malkus oli T. Grindenkole tõeliselt võrdseks partneriks - vaat et vahel "võrdsemaks-ki".

Muidugi on B. Bartóki Viulisonaat raskeks pähkliks nii siin- kui sealpool rampi - teravalt konfliktisena nõuab ta muusikuiltn ennastsalgavat mänguaktiivsust, ideaalset orienteerumist tekstis, kuulajalt aga kaasaminekuvalmidust. Kummastki ei tundud sel õhtul puudust.

"Puhkust" andsid väga maitsekalt esitatud A. Weberni minimalistlikud palad op. 7 ja siis tuli Schubert; suurteos, mis ei leidnud esiettekandel erilist poolehoidu, kuid on nüüd üsna sageli mängitav kogu maailmas. Bartóki kõrval ei saa Schuberti muusikat küll kuidagi kuulutada komplitseerituks, kuid nõudmised, mida Fantaasia püstitab esitajatele, on just nimelt komplitseeritud. Nendega kuuldud viisil toimetulek oli lihtsalt imetlusväärne.

Helsingi Ülikooli Meeskoorist oli pikemalt juttu ML-i eelmises numbris; 28. septembril laulis see taas kord Estonia - kahjuks väga hõredalt asustatud - kontserdisaalis.

Pealkiri "20. sajandi meeskoorimuusikat" ei lasknud muidugi oodata klassikalise selguse või romantilise paatosega täidetud kava, aga eelhäälestusest hoolimata jäi selle keskpaik väsitavalt ühetooniliseks; positiivsem mulje tekkis alles lõpu- poole, lustakate Daalarnamaa meloodiate ja M. Regeri laulude aegu.

Kahtlemata on modernsete, sealjuures veel tahtlikult keerulistena kirja pandud (D. Börtzi "Gryningsvind") vokaalteoste repertuaarivõtt praktiliselt taidluskoori poolt tõeline kangelas- tegu, selle eest väärrib viimased 6 aastat koori kunstilise juhina töötanud Matti Hyökki sügava kummarduse. Ja muidugi on tore, et ta tellib lugusid ka oma lõunanaabritest komponistidelt - V. Tormise "Incantatio maris aestuosi" (katkendil "Kalevalast" ladina keeli) oli üks esimese poole õnnestunumaid numbreid, olles olemuselt-sisult-raskusastmelt väga sobiv. Ka J. Kokkoneni "Sormin soitti Väinämöinen" kõlas veenvalt oma kandlehääle kujundliku kasutamise ja huvitava rütmiga.

"Skandaalse" M. Kagali üllitis "Die Mutation", mis "rikkus" püüdlikult Bachi Prelüüdi a-moll kuulamist (klaveril Kare Ollinen) võib ehk mingit kummastavat muljet avaldada, aga kindlasti vokaaltehniliselt hulga viimistletumas variandis.

Aeg-ajalt tekkinud mulje, et koori kummitab hääle haralikus ja ebaühtlus, kadus M. Regeri laulude "Hochsommernacht" ja "Freude soll in deinen Werken sein!" kõlalise kompaktsuse aegu, eriti aga lisapalana lauldud J. Sibeliuse "Finlandia" kooriseade ümara jõulisuse mõjul.

Ines Rannap

Kaks üksildust?

Mõtisklusi kirikumuusikast

Algame tõsiasjast, et õpetajad ja organistid on erinevad inimesed. Erinevuste allikaks on:

1. elukutseline, tehniline ettevalmistus,
2. ettevalmistusest tulenevad erinevused/arusaamad oma vastutusest/ülesandest ja kohustustest Jumalakojas,
3. olulise ja ebaolulise prioriteetidid,
4. oma positsiooni mõistmine jumalateenistuse käigus,
5. raskused oma "parema käe" (õpetajal kirikumuusika ja organistil teoloogia) probleeme mõista/tolereerida.

Mõtiskluse oluliseks sihiks on luua kanal, ühine pind, kus kohtuvad õpetaja teoloogiline ja organisti muusikaline ekspertiis ja kattuvad jumalateenistuse eduks.

Mõttearenduse põhjaks on äratundmine, et ei otsita "õiget või ebaõiget"

ükskõik millise doktriini diktaadina, vaid arutletakse, millised teenistusel rakendatavad väärtused annavad lisa Jumala teenimisele, teenistuse sisule. Mittele vormile.

Vorm muutub hõlpsasti rutiiniks ja rutiinis kaob sisu.

Ma ei ole veel kohanud kirikulist, kes läheb jumalakotta ainult õpetaja tegevust või riietust VAATAMA, kuigi märkan, et riietuse küsimus on paiguti muutunud olulisemaks kui teenistuse sisu.

Samuti ei minda kirikusse ainult organisti mänguvõimeid imetlema. Orel, koguduse laul on jumalateenistuse pärisosa, mitte viisakas liikumine ühelt jumalateenistuse osalt teisele. Mitte interluudium, et anda aega õpetajale hingetõmbamiseks, uue hoo võtmiseks.

Jumalateenistus on tervik ja on hea, kui ta ei lagune nagu teater vaheaega-

dega vaatusteks. Ja teatri vaheaegadelgi on oma loogika ja rütm.

Nõnda oleks oluline nii vaimulikule kui organistile ehitada sild sõna ja heli vahele ja vältida niisugust olukorda, mis on Kanadas iseloomulik inglise ja prantsuse ühiskonna kõrvueksisteerimisele ja millele on antud nimi "two solitudes" (kaks üksildust).

Sellise pooljuhusliku "üksinduse" vältimine Eesti kirikus alaku juba vastavate õppeasutuste õppekavades. Lubamatu on jätta see "tegeliku elu" õnneks ja hooleks.

Kokkuvõtvalt — püüdkem teenida koos nii altarit kui orelit. Jumalateenistusest rääkimata.

Katse teha üks aerofoto toonasesest ja praegusest kultuurielust

Mäletan veel selgesti neid aegu möödunud aastakümnen-di vahetusel, kui kostis üldrahvalikku muret, teinekord hädakisagi, et mis meie kallist eesti muusikakultuurist nüüd varsti küll saab?! Auväärse Moskva tsaari ja tema õukonnaga olime suhtes katkestanud - neilt oldi seni üsna heldesti raha saadud, sest väljaõpetatud mehed oskasid hästi küsida ka: igale külasimmanile mõeldi välja ilus ja selge ideoloogiline kontseptsioon. Kui vaja, rüputati veel ilus siltki külge. Kõik oli ilus ja aus, nagu ütleb luuletaja.

Soliidne triikikoda kandis asjakohast nime - näiteks "Punane Täht", kultuurileht reklaamis oma pealdises läbinisti proletarset ehk küll veidi ajast-arust tööriista-arsenali - sirpi ja vasarat, akadeemiline draamateater kandis tubli riigikukutaja Viktor Kingissepa nime, kuigi pole suurt kuulda olnud tolle seltsimehe draamateostest, režissööritööst ega ka erilist näitlejaandest. (Muide seda nime-fakti maandas veidike ka üks ilmselt maalähedasem ettevõtte - Viktor Kingissepa nimeline Teraviljakombinaat.) Üldse oli nimede panek moes; mina ise kaalusin, kumb kõlaks paremini: kas Jaan Talts või ehk hoopis Clara Zetkini nimeline Enn Vetemaa (tolle daamiga on mul au evida ühist sünnipäeva), et kunstiredelil veel pulgake-se võrra kerkida...

Mis ma siin lõmpsin ning kordan vanu, kõigile teadaolevaid asju? Tahan meenutada, et oli aeg, mil meil kõigil olid mängureeglid selged, teadsime täpselt, millal ja millist käitumist meilt eeldatakse. Ja mul on tunne, et tunnetasime ka lubat kompromissi piire.

Ega ma tahagi olla ülearu sarkastiline ning pilgata tollast poifomkiniküla-mentaliteeti: kohustusliku ja harjumuspärase fassaadi taga tehti tõsist kunsti ning osati isegi teravaid ja valusaid teemasid puudutada. Me olime ära õppinud kohustusliku mimikrikunsti ning kaitsesime seda kasutades oma keelt, meelt, kultuuri ja muusikat. Tollasest aerofotost olnuks üsna raske midagi olulist välja lugeda - Maarjamaal oli kõik kavalasti maskeerit. Ei osanud üldt-vaadet dešifreerida isegi selleks määratud isikud (võimalik, et nad alati ei tahtnud ka!), igatahes kõik oli kena ja just selline, nagu pidigi olema.

Jah, aga mis saab nüüd edasi, muretsesime me pooltosinat aastat tagasi? Muidugi ei mõelnud me sedavõrd isiklikust majanduslikust kindlustatusest, kuivõrd eesti rahvuskultuurist. Selge, et tsensuuri kadumine annab uusi vabadusi, mistõttu me võime kõigest vabamalt kirjutada; ka helikeeles kaob tabu mõiste. See on suurepärane! Kuid ikkagi - kui enam pole nafdollareid, millega siis kultuuripõldu turgutada. Kuidas me ise hakkama saame? Tuli leida uus dünaamiline stereotüüp, nagu ütlevad psühholoogid, sest vana enam ei toiminud.

Kohe algasidki - muidugi eelkõige majanduslikus mõttes - raskemad ajad: kultuuritöötajate ja loomeinimeste taskud jäid aina tühjemale ning mis renomeedki ühel hõreda tengelpungaga mehel võib olla?! Kadus raha pompöössete kultuuritemplite püstitamiseks, hakkasid maksma karmid, tugevasti kommertsile orienteeritud turuseadused, sest on ju kõrgkultuurile vaeses riigis raske tarbijat leida.

Võib öelda, et need suhteliselt rasked ajad kestavad veel praegugi, kuid kasutades kulunud, ent siiski piltlikku väljendust - tunneli otsast kumab nagu valgust. Asjad on hakanud nihkuma paremuse poole, kuigi see liikumine on õige kaootiline, õige tuia-tuia. Olulisim, mis lootust annab, on Eesti Kultuurkapitali teke ja veel terve hulk paralleelseid struktuure. Ühe hiljutise ajalehe sabast lugesin kokku tosinajao fonde, mis on loodud kultuurielu elavdamiseks. Kas nad kõik on just õigesti orienteeritud, on muidugi iseasi, kuid kena oli seegi, et kunstide toetajate loetelu algas majandusgigandiga EESTI SADAM. Noh, ja lõpuks leidis Riigikogu raha ka Muusikaakadeemiale. Kuid ma ei tahaks piirduda ainult majanduse ja rahaga, kuigi see on olnud kultuurile ikka ja alati baasiks; kas pole aga ehk veelgi toredam see, et meie muusikatundeg võib

nüüd minna õppima kuhu tahab - Pariisi, New Yorki või Helsingisse (siin määrab muidugi ka anne). See tagab, et me ei mandu provintslikkusse. Et slaavi kultuuriringkondadest kaugeneti ja see protsess pole veel lõppenud, on üsna mõistetav lastehaigus. Kultuurid, kui nad seda tõesti on, leiavad teineteise jälle.

Praegu on aeg, millal peame endale looma uue reflekside süsteemi. Nüisugune aeg on olulisem, kui arvatakse. Just nüüd ei tohi me vigu teha, sest otsemad hakkavad need võimenduma. Just nüüd oleks paslik aeg tõusta "pilve piirile" ning üritada sealt teha taas üks hoolikaks uurimiseks vajalik aerofoto...

Ei, trööstitu see pilt ei ole. Õige mitmekülgne, natuke koomiline ja väga Breugheli maale meenutav. Mida me siis näeme?

Muidugi Mihkel Raua "seitset vaprat", sest kes neid varjutada jõuaks (ah jaa - Rocksummer ehk siiski!). "Vaibakloppimise muusika!" on erudiit oma hinnangus resoluutne. Eks too muusika seda meodi ju mõnel määral olegi, kuid mis siis ikka. Igale oma!

Mida veel? Kunstitemplite, aga ka maakirikuist (kas või Rapla) kõlab taeva poole kaunist klassikalist vaimulikku muusikat. Selle järele meil vist oligi suurim defitsiit.

Ja näe! - üks jonnakas mees on Joonas laeva merre lükkamas...

Mis siis veel? Ei ole laulukooridki täna-homme surmaunne suikumas, ehkki ennustati, et telekunst teeb neile kiire lõpu peale. Külkapellid tinistavad viiulit ja rootsi kannelt ning paugub jauram. Midagi on selles muidugi pseudot, kuid midagi ka auväärset. Setu neiud on ära õppinud oma esiemade tooniseadmiskunsti - nad on võluvad ja omanäolised.

Kulge ometi, autor?! Te laulate praegusele eesti kultuuripoliitikale ju selget hosiannat! Kas tõesti on kõik nii korras? Kuhu jääb lubatud u s a l d u s v ä r n e aerofoto?

Seda ma teha üritangi. Ja püüan kogu väest end mitte ära petta lasta sellest, mis on nagu liialt peitlikult korras.

Kui lugeja nüüd ootab, et alustan juttu massikultuuri hukatuslikust mõjust, siis peab ta pisut pettuma. Näen kõiki selle ohte väikese rahva omakultuurile, kuid tean samas, et igas elavas organismis - ja eks rahvuskultuuri ole seda - on omad immunoloogilised süsteemid, mis normaalses tingimustes suudavad luua meie kultuuri eksistentsi kaitsvaid antikehi. Loomulikult ei suuda nad hävitada Paabeli ja Ameerika katke ega mõnel poolt sisse imuvat "hullu lehma tõbe", kuid nad võivad luua teatud kapselstruktuure, viiruste sissetungi takistada ning tagada meie kultuuri ellujäämise. Ja võib-olla aita-vad nad heal juhul koguni kaasa deprevintsialseerumisele.

Kujutlegem nüüd aga kujuteldamatut olukorda: möödunud sajandil küll lennumasinaid veel ei olnud, fotograafia aga mingil määral siiski. Ah jaa - mingid tsepeliinid olid ju ka! Ning oletame, et ma nüüd suure hoolega uurin meie praegust aerofotot ning võrdlen seda möödunud sajandil imekombel tehtuga. Siinjuures ütlen ma kohe, et mind huvitab kõige enam see, kas möödunud sajandil oli midagi, mida nüüd enam paraku mitte. Huvitavad rohkem kadumised, puudumised, ärajäämised. Kas pole enam järel ärkamisaja aatelisust? Noh, seda muidugi. Aga ehk puudub midagi veel?

Ja tõesti-tõesti - midagi hakkab silma ja kõrva küll. Näete, seal all, foto vasakus nurgas on mõisnik Otto von Lipphardt loss, mille avatud akendest kostab hunnituid iluheliseid. See on ju klassikaline muusika kõrgetasemelise keelpillikvarteti esitus... Ja ongi! Melomaanist mõisahärra oli endale tõesti palganud väärt kvarteti. Ja tema polnud ainus. Eestimaa mõisates mängis kvartette, puupillikvintette, klaveriduode. Kodune musitseerimine käis täie hooga. Isegi konksu sõrmedega põlumees mängis harmooniumil (võimalik, et omatehtul, nagu minu vanaisal) Punscheli koraale.

Aga mis siin nii väga imestada? Nüüd on ju teine ajastu ning isegi Saksamaal ja Tšehhis, kus kodus musitseerimise traditsioonid kõige kuulsamad (just sel eesmärgil on kirjutanud Hindemith soolosaate pea kõigile muusikainstrumentidele; muuseum isegi vähelevinud oboe d'amourile) olevat märgata koduse muusikategemise vähikäiku. (Silmas on peetud just süvamuusikat.)

See kõik ei imestagi mind CD-de ajal nii väga. Kuigi natuke kurvastab küll.

Kuid nüüd jõuan ma lõpuks ühe oma väga hea sõbra suust kuulnud mõttekäiguni, mis mind õieti toda artiklit kirjutama panigi. See arvamus oli jahmatav ja vapustav!

"Keelpillikvartetid... mhm... üldse kammermuusika... ei, see on juba midagi liiga elitaarset - selline muusika huvitab väheseid. Las fanaatikud maksavad. Need, kes sellest muusikast aru saavad...!"

Kõige ehmatavam oli see, et nende sõnade lausuja on kultuurinimene selle sõna parimas mõttes. Ta on luuletaja ja kriitik ja toimetaja. Ning ütleb see mees mulle, et muusikast,

mida on kirjutanud Mozart, Beethoven, Tšaikoski, Bartók... ei saadavat aru, et see olevat kõrgkultuur vähestele...

Mul hakkas hirm! Kui me tunnistame keelpillikvartetid, puu- või vaskpillikvintetid, klaveriduod ja muu kammermuusika elitaarseks, kuhu me siis jõuame? Siis on ehk ka "Sõda ja rahu" ning "Tõde ja õigus" rahvakauged, Mona Lisa ja Sixtuse Madonna ainult valitute pärisosa. Juhan Liiv ehk avan-gardist?...

Kammermuusika on muusikakultuuri alus. Kammermuusikast kasvab välja sümfooniline muusika, oratooriumid, muud suurvormid. Mis saab, kui me kuulutame aabitsa elitaarseks?! Me ei oska enam varsti lugeda ja peame puu otsa tagasi ronima.

Instrumentaalseil kammermuusikuil on palju muresid. Eestis pole praegu ühtegi palgalist keelpillikvartetti, Leedus on neid vähemalt kolm. Kui me jõuame ülal pidada palju kulukamaid monumentaalžanre, kuidas siis mitte kammermuusikat? Kammermuusikuist on vähe räägitud. Tahaksin väga oma ülesandeks seada nende edaspidise tutvustamise.

Dixit et animam leviva.

Kroonuväljaannete elu huvitavamaks!

Sellel Enn Vetemaa kirjutiste sarja avaartiklil on ka oma eellugu, sh. allpoolavaldatav, mida me juuli lõpul-augusti algul pakkusime üksteise järel kahele paksule üle-eestilisele päevalehele, kes väidetavalt edastavad erinevaid seisukohti. Kumbki neist ei leidnud selle artikli jaoks trükiruumi. Siis tuli ESTO peale ja seda veel teistele lehtedele pakkuda polnud mõtet. Muusikalehes avaldamiseks peaks ta aga sobima ka veel praegu.

***

Kui suur kiire ajakirja järgmise numbriga sai läbi, hakkasin põhjalikumalt süüvima probleemi, mis hingel kipitab. Kui võtsime Muusikalehe juulinumbriks intervjuu Enn Vetemaalt seoses tema 60. sünnipäevaga, avaldas ta ise soovi kirjutada meie väljaandele pikema sarja olukirjeldusi eesti heliloojatest ja muusikakollektiividest. Tuntud kirjanikult-heliloojalt niisugused artiklid, mis oleks veel ahvatlevam! Aga honorar, mida E. Vetemaa tahtis, ületas meie honorarimäärad. Vetemaa enda nõuandel pöördusime 4000-kroonise toetuse saamiseks Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali poole temaga lepingu sõlmimiseks. Kui Kultuurilehe 5. juuli numbrit sirvisin läbi Kultuurkapitali teadaande, oli seal küll meie väljaandele palutud 10 000 krooni üldiseks toetuseks, seda nelja tuhandet aga polnud. Teised kultuuriväljaanded olid saanud ainuüksi honorarifondi suurendamiseks 30 000, vaid Keel ja Kirjandus ainult 20 000. Kultuurilehele on aga antud koguni 175 000 krooni, nähtavasti kvartaliks.

Nüüd siis otsisin üles varem meelde jäänud ajakirja Teater. Muusika. Kino peatoimetaja Jüri Aarma intervjuu Kultuurilehe toimetajale Tiina Tammerile selle väljaande k. a. 9. veebruari numbrist. Lugesin sõna-sõnalt: "Mulle riik kui institutsioon tegelikult meeldib. Riik meeldib mulle juba ainuüksi sellepärast, et vaada-

tes TMK ühe numbriga tegelikku maksimum, ületab see ligi neljakordselt praeguse kaanehinna... Tegelikult maksab selle kinni riik."

Edasi küsimuse kohta erafirmade poolt väljaantavate kultuuriväljaannete kohta vastas J. Aarma: "Pole küll sellist Don Quijotet kohanud." Kolleeg isegi ei tea (või ei tee teadma), et selline Don Quijote-väljaanne meie Muusikalehe näol ilmub juba 1991. aastast, et seal on sõna võtnud tuntud muusikud, viimases lehes näiteks kirjutasiid sellest, millest vajalikuks pidasid, ilma toimetusepoolse tellimusega, Veljo Tormis ja Ingrid Rüütel. Ning see pole mingi kirev ja sensatsioonitaotlev ajakiri (sellist väljaannet peab J. Aarma siiski võimalikuks), vaid ainuke väljaanne Eestis, kus ära märgitakse ja mõnikord üsna pikalt retsenseeritakse kõik Eesti Kontserdi poolt Tallinnas korraldatavad kontserdid. Teeb seda muusikaringkondades hästi tuntud veteran Ines Rannap ja ega teda vahetevahel asendav nooruke Imbi Laas ole vähem terane.

Üks paradoks tänapäeva Eestis paljude paradokside hulgas on see, et üldisest erastamishüsteeriast ja erastamist ainsa õnnelikustegevava vahendina kujutamist on olemas üks erand - kultuuriväljaanded. Täpsem oleks öelda kroonuväljaanded, kes loomulikult on ka kroonutruud. Palju nad maksumaksjale maksuma lähevad, seda ei õnnestunudki mul välja selgitada. Eesti Vabariigi 1996. aasta riigieelarves on see kenasti ära peidetud 11 miljoni krooni sisse, mis on eraldatud Kultuuriministeriumile "rahvuskultuurile oluliste raamatute (entsüklopeediad jt.), kultuurilase ajakirjanduse ning eesti kultuuri tutvustavate trükiste väljaandmise toetamiseks". Ajakirjandusest läbilipsanud andmete põhjal oli see summa varasematel aastatel 7-8 miljonit ning vaevalt ta on tänavu väiksem.

Ahneld riigi nisa imedes elavad nad kasvuhoonetingimustes võrdlemisi mõnusaalt: suhteliselt suured toimetuse ruumid

ja koosseisud, kõrged palgad ja honorarid, hea tehniline baas jne. Teine asi - meesugune donkihhotlik väljaanne, mida finantsiliselt hoiab üleval donkihhotlik kultuurilimbeline väikefirma, mitte Strandbergi, Kivimäe ja Tõnissoni taolised magnaadid, kes poliitilistel eesmärkidel peavad üleval neile truusiid päevalehti ja eliidiajakirju. Me ei ülista kroonu rahadega ülalpeetuna eraalgustuslikku ja konkurentsi, me elame nendes karmides tingimustes. Me loeme igat senti, hoiame kokku kõiges - koosseisudes, palkades, honorarides, otsime maksimaalselt odavaid võimalusi laudumiseks, küljendamiseks, trükkimiseks, mille all kannatab ka ajakirja välimus. Ning toimetuse ruumegi jagame me firma laoga. Meie poolt leitud noored autorid on läinud ära riigiväljaannetesse, kus tunduvat rohkem makstakse. Ja ega me ole neile sellepärast pahased - muusikaüliõpilastel on ju ka vaja elada! Aga siiski on Muusikalehte väljaandev firma leidnud selleks aastaks ka teise toetaja pluss abi Kultuurikapitalilt. Ning üle hulga aja võime endale lubada luksust anda ESTO päevadeks välja Muusikalehte versioonidega kaantel.

Üks paradoks on ka see, et teised endist aega kiruvad muusikaalsed väljaanded on ju tegelikult nõukogude perioodi sünnitused - Kultuurileht üsna alguses, TMK lõpupoole. Ning nad on läinud nii kenasti sujuvalt ühe kroonu rahalise katte alt teise kroonu rahalise katte alla. Jüri Aarma võib uhkelt teatada, et kultuuriminister ei lase tema väljaannet sulgeda. Loomulikult - see mees oli ju eelmise kroonu ajal mõnda aega ka selle lehe peatoimetaja. Meie eraväljaanne on aga aastatel 1923-40 ilmunud Muusikalehe nimepärija. Selle vahega ainult, et tollal oli ta Lauljate Liidu väljaanne.

Kuid me oleme säilitanud pea ainsana praegustest üle-eestilistest väljaannetest omaaegse Muusikalehe traditsiooni ka selles mõttes, et lisaks professionaalsete muusikasündmuste võimalikult täielikule

valgustamisele pühendame suurt tähelepanu taidlusele, nii folkloorsele kui süvamuusikal rajanevale, anname igakuulisi ülevaateid, mis Eestis toimub selles valdkonnas. Korraldame ümarlaudu, avaldame probleemartikleid. Uues numbris võib lugeda Tartu veteran-dirigendi Uno Uiga muremõtteid selle üle, kuidas Eesti massimeedis, kes on alati Eesti koorilaulu ja laulupidusid toetanud, on nüüd pöördunud hoopis teisele teele. See käib meie tähelepanekute põhjal olulisel määral ka meie kroonväljaannete kohta. Mõnevõrra liialdatult ütleksin - kõigist maailma maadest eespool olevale hüpersuperpostmodernismi teele. Nähtavasti arvatakse, et keskaegse mungamuusika ja meie C, F, Q, X ja Z ansamblike ameerikalikus tempos vaibakloppimise sümbioos postmodernistlikus soustis ongi see õige eesti muusika tuleviku Euroopa ühiskodus. Ja sellele hosianna laulmine ongi eestlus.

Meid, vastupidi, teeb üpris murelikuks Saaremaa kultuurijuhi L. Kuldsepa tähelepanek ühest Taani koolist: 17 rockansamblit, ei ühtki folk-ega klassikalisel süvamuusikal põhinevat. Me püüame omalt poolt teha kõik, et tulevikus ei oleks niisugust Eestit niisuguses Euroopas. Me arvame, et eesti rahvas on elujõuline nii kaudu, kui ta mitte ainult kultuuri tarbib, vaid ka seda ise teeb ja oma kultuuripärandit austab. L. Koidula, J. Hurda, Kr. Raua, A. H. Tammsaare ja C. R. Jakobsoni vaimus, kui nimetada ainult neid suurkujusid, kes olid algselt kantud EV rahatahtedele. Mingil määral ka sinna hiljem

lisandunud R. Tobiase vaimus, kuigi arvame, et eesti muusikatradsioonide kohaselt oleksid seda sinna paremini sobinud esindama näit. M. Härma, H. Eller või G. Ernesaks. Ning heal meelel avaldame loo selle kohta, kuidas eesti noored käisid kevadel vaimustunult võpsikus õppimas tegema oma kunagiste eakaaslaste "instrumente" - papujille ja karjapasunaid. Vaevalt, et see oleks mõnda teist toimetust köitnud. Meie aga imetleme ka seda, kui kaasakiskuvalt oskab üks maamuusikakooli õppejõud sellest kirjutada. Loe kui Tammsaaret!

See jutt võib tunduda enesekiitusena ja teiste mahategemisena. Nii see pole siiski mõeldud. Me tunneme siirast rõõmu ka oma riigiväljaannetest kolleegide õnnestumiste üle. Tahaks neile aga lisaks soovida veel ka, et nad ise kogeksid omal nahal nende poolt ülistatud turumajandust ja selle tingimustes raskuste ületamise rõõme. Näiteks sellesamale kolleegile Jüri Aarmale, kes hiljuti Pärnu Postimehes (et saada täit ülevaadet, mis Eestimaal muusikaelus toimub, loeme me ju hoolikalt läbi kõik maakonna- ja linnalehed) deklareeris, et tema ei soiu nagu teised, vaid tunneb elust Eesti Vabariigis täit mõnu. Me arvame, et siiski mitte täit, kui riik toimetab talle kõik hõbeliua peal kätte - riiklik Kultuurkapital nüüd lisaks 30 000 kroonile honorarifondi suurendamiseks veel 39 700 krooni uue arvuti ostmiseks. Täis mõnu oleks ikka alles siis, kui riik vähendaks toetust kroonväljaannetele 1 miljoni kroonini aastas (või vähemalt 4

miljonile, mis läheb maksma ka presidendipalee remont) ja ülejäänud suunaks näiteks taidluse toetamiseks või noorte perede abistamiseks. Siis saaksid riigiväljaanded ka nautida raskuste ületamise rõõme, nii nagu Muusikaleht. Näiteks sponsorite leidmisel. Miks näiteks ei võiks TMK sponsoriks olla Kuku Raadio, kes on ka nagu otsapidi kultuuris sees ja keda J. Aarma peaks hästi tundma?

Aga kuidas ikka jääb nende E. Vetemaa kirjutistega Muusikalehele, mis olid ju selle kirjatüki otseseks ajendiks? Kas soovitada tal need lood anda mõnele kroonväljaandele, kes võib neid riigi kulul kõvasti honoreerida? Või paluda ka Vetemaa olla rahataotlustes niisama tagasihoidlik, kui on teised Muusikalehe autorid? Või siiski pingutada endal ajusid ja see raha kuskilt kokku kraapida?

Me ei ole veel otsustanud, millise raskuste ületamise vormi valime me seekord. Aga suvepuhkuste aeg saab varsti läbi, sügisene töötegemise aeg jõuab kätte ning otsustada tuleb kiiresti. Ka selles on omamoodi võlu ja elumõnu.

23. juulil 1996

Herbert Vainu,
Muusikalehe tegevtoimetaja

Nagu lugeja märkab, hakkab E. Vetemaa kirjutiste sari meie väljaandes ilmuma. Seega ei valinud me varianti A. Rahalises mõttes on tegu variantide B ja C kombinatsiooniga.

MAAKONNALEHTEDEST

Hea viiuldaja mängib hästi igasuguse viiuliga

"Tänu Moskva koolile võiksin juba praegu mõnda välismaa orkestrisse kontsertmeisteriks saada," on Rakvere noormees Alar Villems (22) enesekindel. "Moskvas õpetatakse eelkõige muusikat mõistma, mitte tehnilist külge. Tehniline baas peab olema juba enne omandatud," teab ta lisada.

Alar tudeeris eelmisel õppeaastal Tšaikovski-nimelise Moskva Riikliku Konservatooriumi keelpillikateedris selle juhataja maailmaklassi viiuldaja ja pedagoogi Zorja Zikhmurzajeva juures. Kuid tänavu 1. septembril polnud tal enam Moskva rongi peale asja, sest Alaril ei olnud kusaigilt võtta vajaminevat 5000 dollarit. "Kui saaks raha, läheksin kohe," ei kahtle ta hetkekski.

"Tase on Moskvas tõesti tugev, maailma tipp. Ja seda just viiuldajate seas," mõtleb Alar tagasi Moskva perioodile. "Terve konsi peale oli õppejõul 7 õpilast, neist neli mängib juba solistidena maailmaareenil, teised kaks on kontsertmeisterid Chicagos ja Pariisis."

"Lihtne on areneda, kui on olemas eeskujud. Igast klassist

Avo sidelbergi foto.

kuuled fantastilisi helisid. Kõik tulevad vastu, kui midagi küsid. Mitte keegi pole kade teise edusammude peale. Vastupidi, nad lausa aitavad kaasa, annavad kasvõi oma pilli ära. Eriti paistab see silma juutide seas, kes teevad kõik selleks, et oma kultuuri kõrgel tasemel hoida," räägib Alar, kes oli aastakese läbinisti rahvusvahelises seltskonnas. "Koolis on venelasi ja välismaalasi enam-vähem pooleks.

Enamik ongi juudid, eks nad ole töökamad, andekamad ja muidugi liigub nende seas ka raha."

Lisaks andekusele ongi üheks õppimisvõimaluseks raha olemasolu. Välismaalastele maksab õppeaasta Moskva konservatooriumis 5000 USA dollarit. Alarit toetas mullu Avatud Eesti Fond. Tänavu ta toetajaid ei leidnud.

"Igast muusikast on midagi õppida"

Kui Alar Villems oli viis aastat Rakvere Muusikakoolis käinud, tehti talle selgeks, et edasi tuleks Tallinna Muusikakeskkoolis õppida. Seejärel tuli loomulikult Eesti Muusikaakadeemia, kuhu ta astus 1993. aastal. "Kuulsin seal väga palju head maailmaklassi pedagoogist ja viiuldajast Zorja Zikhmurzajevast. Sõitsin ühel päeval lihtsalt Moskvasse tema juurde koju. Saates klaveriga vaatas ta mu tehnilist ja musikaalset külge. Põhiline erinevus siinse kooliga on see, et ta vaatas, millised on mu võimed, mitte seda, mida ma juba oskan. Nii andiski ta soovitusse konservatooriumisse üritada." Alar tegi Moskvas

sisseastumiseksamid mullu 15. septembril. Kavas olid Bach, Mozart, Lalo, Vieuxtemps jt. Alar on üks kolmest jaapanlase ja korealase kõrval, kes tol aastal esimesele kursusele sisse sai.

Rakvere noore andeka viiuldaja, kellest tulevikus kuuleb kindlasti mõndagi, õppejõududeks on olnud Avo Uukado (Rakveres), Tiiu Peäske (Tallinna Muusikakeskkool) ja professor Endel Lippus (EMA). Praegu õpib ta EMA teisel kursusel Mari Tampere juures. "Mari Tampere abikaasa Igor Bezrodnõi on ka Moskva koolkonna mees ning käib Sibeliusse Akadeemiast aeg-ajalt Tallinnas. Ehk saan tema kaudu kunagi jätkata õpinguid kõrgemal tasemel," loodab Alar.

Alar pole keskendunud ainult klassikalisele muusikale. Koos sõpradega mängivad nad ka džäss. "Kuulan absoluutselt igasugust muusikat, sest igal muusikal on mõte ning kõikjal saab midagi õppida." Džässmuusika kõrval on Alaril üheks harrastuseks ka tennisemäng.

Aarne Mäe
(Virumaa Teataja, 12.IX 96)

NAD TAHTSID SAADA MUUSIKUIKS

XIV LEND

"Scripta musicalia" poolt 1991. a. väljaantud brošüüris seisavad kahe 14. lennu lõpetaja kõrval sulgudes meie mälestusesarjas juba tuntud isikute Toivo Peäske ja Tõnu Reimanni nimed. Oli alanud aastast-aastasse üha tihenev "tagasitulek", mis tõestas - eriti esimese lendude - suurt armastust oma kooli vastu.

Jälle kord oli muusikast huvitunud üsna palju poisse, kelle kätte usaldati niisugused mehised pillid, nagu tromboon, klarnet, tšello. Valdav enamus oli aga valinud klaveri, tunduvalt vähem viiuli ja viis läinud üle muusikateooriasse.

Noorest peast olid ütlemata tublid kaksikud **Toomas ja Margus Bubert**, kes said Tšehhimaal esikohad vastavalt 1970. ja 1971. a. Nendest kippus rääkima ka eelmine ja järgmine lend, väites, et "Bubertitest ei saanud üle ega ümber". Nad suutsid sooritada ca 10 pahandust päevas! Kuid "omad" olid tunduvalt diskreetsemad, pidasid vahvaid kaksikuid küll igasuguste ettevõtmiste organisatoreiks, kuid täpsustustest keeldusid üksmeelselt: mälestused tempudest olevat nüüdseks jäänud liialt lahjadeks. Ja kuigi tundides sündis asju, mis tingisid õpetajate psüühilisest tasakaalust väljaviimise ja klassist lahkumise, oli peale Bubertite kollektiivis ju teisigi aktiivseid tegelasi.

Ka peeti liialdusteks naaberlendude räägitud "vastamissüsteemi", kus üks kaksikuist hiilunud kaks korda ühes, teine teises aines; või spordialade ärajaga-

mist kehalises, sest nii Toomas kui Margus olevat olnud tublid spordipoisid. Bubertite laimatu sarnasus polnud õpetajatele ilmselt eristatav, aga klassikaaslastel "orienteerusid" kindlalt!

Ulrika Kristian:

"Ma mäletan, kuidas nad üksteise kukil klassiuksest sisse vaatasid, kaks ühtemoodi nägu ülestikku! See selleks, aga viuldaja-Bubert ja pianist-Bubert olid muusikas väga andekad, kahjuks tegid viimastes klassides õppimise asemel paraku palju muud."

Jätame Bubertid esialgu sinnapaika ja kuulame, kuidas jõudsid MKK-i mu vestluskaaslastel.

Jätkab U. Kristian: "Ema luges Öhtulehest, et on niisugune kool ja tahtis mind klaverit õppima panna. Aga peale jäi vastuvõtjate soovitus. Alustasin viiuliga eelklassis ja kohe Harry Pikandi juures. Ta tegi väga head tööd algklassides, kuid kuskil kaheksandast alates aina kiitis ja tol perioodil nii vajalik tehniline treening jäi olemata.

Suits oli Rikandil ikka suunurgas ja silm selle kohal kinni - nii ta mulle mänguõpetust jagas. Kogu kooliaja haises mu viulikast suitsu järele! Kahju, et pole säilinud Rikandi poolt Siberis ajalehtedest ja tindiga värvitud jalarantsudest kokkuliimitud kast - see tulnuks paigutada muuseumi."

Ville-Markus Kell: "Minust sai muusik tänu Elsa Rikandile, kes oli mu isa kooliõde Narvas. Nad sosisitasid midagi omavahel ja ühel päeval leidsin end MKK-i ettevalmistusklassis. Ei osanud ise midagi tahta, mulle suruti viiul vägisi pihku ja öeldi: "Mängi!" Eks ma mängisingi E. Pedaste juures 8. klassini, siis läksin üle muusikateooriasse - kompositsiooni. T. Järje, R: Espere ja M. Kuulbergi hoolde.

Olen kõigiti tänulik E. Pedastele, kes süstis oma oleku ja suhtumisega armastuse muusika vastu kõikidesse, kes tema juures õppisid."

Anto Pett: "Mina olin kohe sündimisest saadik

Helve Ruben VIII lennust seob Ville-Markus Kellale kaela pioneeritiku. Seda tähtsat sündmust elavad väga kaasa Ulrika Kristian ja Eha Marks, klassijuhatajast H. Luigest (tagapool) rääkimata.

muusika keskel - mu vanemad tegelesid Kiviõlis nn. kerge muusikaga. Juba 3-aastaselt panin pildi noodipuldile ja "mängisin". Vanemad valisid MKK-i ja kuigi ma laulda ei osanud, nõustuti mind vastu võtma. Klaveriõpetajaid oli mul nii palju, et ei mäleta kõigi nimesidki. Asi seisnes selles, et harjutada ma ei viitsinud ja iga järgmine pedagoog hellitas - paraku asjatult - lootust mind tööle panna. 6-nda klassini olin aina väljakukkumise või teisele erialale üleviimise äärel. Aga keskkoolis, E. Metsjärve käe all sain lõpuks pillimängimise maigu suhu ja siis läks kõik paremuse poole."

Neljateistkümnenda väljapaistvamatest olnud Elar Kuiv "jõle tugev ja auahne töömees".

U K: "Kuid enne 7. klassi ei teinud ta midagi. Pettis koguni kord emaga "pahast poisist" rääkima tulnud klassijuhatajat lindilt kõlava harjutamisega - ise olnud hoopis õues! Aga kui Elar sai uueks õpetajaks T. Reimanni, toimus täielik pööre. Poiss hakkas meeletult harjutama, kuulas tundide viisi R. Ricci Paganini-esitustega plaate ja lõpetas MKK hiilgavalt."

Toomas Nestor, kes ühines XIV lennuga hiljem ja klassikaaslastest vanemana, pidi algul kõvasti pingutama, aga visadus viis ta lõpusirgel teistega ühele joonele.

Heasüdamlikku trombonisti **Aabi Ausmaad**, kellest õige pea sai tubli sportlane, peeti algklassides liialt paksuks ja ristiti otsustavalt Plönniks. Pika pilli võttis Aabi kätte muidugi alles vastava pikkuse saavutanult - keskastmes.

Märt Ratassepale tegi ta mitmenda-põlve muusiku staatust mingitpidi elu lihtsamaks, aga seadis latu tunduvalt kõrgemale. Klassi ühe pesamunana oli ta tark ja intelligentne, kuid kaugelgti mitte paipoiss. Märt teadis täpselt, mida

Üks mehine meeskond ümber klassijuhataja E. Loitme. Vasakult Tõnu Väärtnõu, Elar Kuiv, Märt Ratasseppe, Ville-Markus Kell ja Aabi Ausmaa.

Lõpupeol Glehni lossis musitseerivad Meelis Laido ja Anto Pett.

taotles ja realiseeris oma kavatsused. Tema üle on kõikidel tänini väga hea meel.

Teises pesamunas Paul Purgas polevat olnud "terakestki halba". Soodsa koduse õhkkonna loodud vastuvõtlik loomus lubas tal olla vaimselt üle oma eakaaslastest ja omandada mõndagi elutarkust neist palju varem ja põhjalikumalt.

Paulil oli seikleja natuur, ta ei pörganud tagasi ka riskantsemate ettevõtmiste ees.

V-M K: "Alul naersime, pärast kadestasime, sest Paul suutis ellu viia meile kättesaamatutena näivaid unistusi: hankida endale mitu mootorratast, lõpuks ka ühe autologu. Teadagi vahtisime neid vesise suuga! Aga Paul käis ju tööl, tuli kell 7 hommikul liivasena-mudasena kooli ja viskus pärast öö läbi kestnud hauakaevamist pingile tukkuma.

Oma erineva käitumisi ja pisut lohaka välismusega oli Paul õpetajatele pinnuks silmas ja kui poisid tegid pätti, jäi süüdlaseks ikka Paul."

U K: "Tore, et ema seisis oma poja eest raudkindlalt ja lubas lastevanemate koosolekul, et olgu muuga kuidas on, aga Paulist paremat perekonnaisa on tulevikus raske leida!"

Paul Purga elas oma energilise rabelemise tõttu teistest vähemalt kaks korda kiiremini ja seepärast polegi teda enam meie keskel.

KOOLIST, ÕPETÖÖST, ÕPETAJAIST

Neljateistkümnendad alustasid kesklinnas ja nendegi mälus on Kaarli pst. "tondiloss" see kõige vahvam ja oma laadsem õppepaik.

U K: "Vahetundidel jooksime ikka üles, sinna, kus üliõpilased tigudiivanitel lõsutasid suitsu tegid... Millegipärast meenub eeskätt Lepo Sumera kaju sinises hägus. See oli hirmus põnev elamus: vaat mis need suured onud muusikud seal ikka teevad!"

Kolmandal aastal Kivimäele viidule tähendas uus paik vaid avaramaid ruume, mida aga ei kaalunud üles maja sobimatus, külmad kiviseinad jpm.

V-M K: "Mulle siiski meeldis võimalus hulkuda vabadel tundidel metsavahel ja rabas, eriti kevaditi, pärast lumesulamist."

U K: "Pirital elavale ja looduse keskel üleskasvanule ei pakkunud Kivimäe küll midagi erilist. Mäletan senini, kuidas pressisin end koos viiulikasti ja koolikotiga Pirital bussi, et korrata seda protseduuri mõne aja pärast kesklinnas."

V-M K: "Ausalt öeldes oli MKK ikkagi üks raske kool, päevad pikad ja väsitavad. Ma ei viitsinud kodus üldse õppetükkidega jännata, hiljem tegelesin heliloominguga küll meelsasti.

Paljudel läksid närvid suurest pingest segi, üle poolte 1. klassi võetuist kadusid tasapisi. Aga eks allejäänud on nüüd tollase tamba eest tänulikud."

U K: "Minu-meelest valmistati meid ette närviliseks, kontsentratsiooni ja kiiret reageerimist nõudvaks eluks. Kuid mis parata - laps ei oska esialgu midagi tahta, tema nina tuleb kuhugi sisse toppida, et tekiks võrdluse ja valiku võimalus."

A P: "Kool on ikkagi üks surveinstitutsioon, mis tekitab paratamatult negatiivseid emotsioone, surutustunnet. Kellel paks nahk, kannatab välja. Nagu juba ütlesin, loobiti mind ühe õpetaja käest teise kätte, keegi ei suutnud mind raamidesse suruda. Ometi ei tohiks ju inimese loominguhatet hävitada!"

U K: "Ega jah individuaalsusest eriti lugu peetud, sinu isiklik idee ei maksanud suurt midagi. Muide, me ei julgenud selga panna midagi ekstravagantset

isegi siis, kui koolivormi enam ei nõudud."

Lõpuklassides oli aakate klassijuhatajaks E. Ferdmann ja beekatel E. Loitme.

U K: "Loitme oli väga meeldiv inimene, pidas meid täiskasvanuiks, kellega tasub arvestada. Aga 8. klassi lõpetasime K. Inti käe all. Toreda sõnavara ja isikupäraga õpetajal oli eriline kontakt Pauliga: nad küll nõökisid teineteist, kuid kuulusid kokku. Isegi kui Paul hilineb oma võrri hoogsalt klassi akna all pidurdas, enne kiivri ja siis iseenda üle aknalaua hiivas, ei teinud Int sellest mingit numbrit. Pealegi oskas ta diskreetselt lahendada meie ja direktsiooni vahelisi konflikte. Ükskord jõid Paul ja Elar natuke õlut ja läksid Nurme tänavale sm. Müüriosevale külala... Loomulikult toppis miilits nad autosse ja sõidutas korrakaitsepunkti. Sellest tuli tohutu skandaal, mis oleks Inti vahelesegamiseta kindlasti lõppe nud poiste väljaviskamisega. Kui asi lahendatud, päris Int klassijuhatajatunnis, miks nad tükkisid just nimelt sellesse aeda..."

A P: "Vene keele õpetaja Ferdmanni tunnis võis ka juhtuda sisse- ja väljakõndimisi. Ta ei sattunud sellest promenaadist paanikasse, proovis meiega ikka hästi läbi saada. Bubertid võtsid muide Ferdmanni auto ja tegid sellega lõbusõitu - tõenäoliselt luba küsimata!"

Muidugi olid meesõpetajad värvikamad ja nende õpetamismeetodid austusväärsemad. Ei olnud seal distsipliiniga probleeme!"

U K: "Kui K. Kallaste seletas tahvli ees midagi juurimise või trigonomeetria vallas, küsis ta ikka: kas Kristian sai aru? Minu jaatuse peale nentis rahuldunult - "Noh, siis said kõik aru." Ma pol-

8-a lõpuaktusel: I reas Svea Muld, Rita Kuznetsova, Anneli Riska, klassijuhataja Thea Vooglaid, Anneli Lomp, Küllike Pajula; II reas Merike Mänd, Helle Raamat, Aili Roose, Leelo Välja, Eve Hellemaa, Maris Vallsalu; III reas Toomas ja Margus Bubertid, Meelis Laido, Erik ein, Toomas Nestor, Maido Maa-dik, Mart Metsala, Vello Köhelik ja Anto Pett.

nud matas tõesti tugev, pealegi puudusin sageli esinemiste tõttu. Kui jälle kohal olin, tähendas Kallaste: "Näe, suur kunstnik tuli ka kord tundi!"

A P: "Mulle meeldisid tema nipiga küsimused, mis rajanesid loogilisel mõtlemisel.

Meie lennus olid tugevamad matemaatikud Märt Ratasseppe, Maido Maa-dik ja Merike Mänd, kes läkski TPI-sse. Mänd aitas mul teha ka kirjandeid, aga mina sain, küllap harjumustmööda, ikka "3" või "3-".

Kukats oli naljamees. Kord toppis ta minu, kui "kõige julgema mehe" kõva pauguga katse ajaks laua alla... ja jättiski sinna. Pauku ei tulnud, kõik läksid minema ja mina kükitasin edasi...

Sermandi solf oli väga tugev - 3-häälsel diktaadi treeningu tasul tegime konsi sisseastumisel 2-häälsel lennult ära. Aga tema pedantne korranõudmine äla "jälle on õunaseeme klaveri all" püsib tänini hingel!"

KLASSIDE KOLLEKTIIVSUSTUNDEST

Paistab, et mida suuremaks paisusid lennud, seda vähemaks jäi neil ühistunnet. Pigem koonduti väiksematesse eelistusgruppidesse, mis ei hoolinud klassi-ega lennupiirest.

U K: "Mina suhtlesin rohkem aasta vanematega, mängisin kvartetti A. Järvela, A. Haasma ja M. Laasiga, osalesin ka R. Metsa projektis Messiaeni "Aegade lõpust". See oli hea, pingutustnõudev kogemus.

Aga viimastes klassides koondusime küll rohkem ühte, pidasime koos kõiki sünnipäevi, ka muidu pidusid, mõned aakadki ühinesid meiega. Leena Veike juures Nõval oli mõnus koos käia, Maidu pakkus end alati saunameheks. Kui aga teised õhtul päralt jõudsid, oli saun juba maha jahtunud, õlu otsas, Maidu

võrkiigest läbi kukkunud ja kuhugi end magama seadnud."

Suvistest-talvistest matka- ja suusalaagritest polnud neil paraku mingeid mälestusi.

Kui spordist juttu tuleb, meenutatakse kohe mõningaid koolirektoreid, mida pole ilmselt senini keegi ületanud, ja tublisid korvikütte Buberteid, Ausmaad, Šeini ja nende "aju" Ratasseppe. Kuigi jäädki tervikuna alla M. Kolgi ja T. Kaljuste lendudele, käinud eelpoolnimetatud Moskvaski aspirante Kolki ja Tamverki tümitamas!

U K: "Mina olin üks kehvemaid: kõrgust kartsin, hüpata ei julgenud, käsi kõverdada ja kõit mööda ronida ei jaksanud. Ainult 60 meetrit jooksin vapralt - eesmärk oli näha, sööstsin ja panin endast kõik välja! Aga kui ükskord noor, kena meesterahvas Maiberg asendas võimlemisõpetajat, olime kõik, ka mina, viuhki üle igasuguste tõkete - äkki oli pööraselt piinlik näida hädisena!"

A P: "Jooks tuli minulgi hästi välja, 6. klassis soovitati koguni minna spordikooli. Siis aga hakkas mind huvitama karate, tegin kõvasti trenni, käed olid siniseks taotud, pianistlikku vormi oli nendega raske säilitada."

Küsimuse peale, kas XIV lend oli korralik lend, ütles A. Pett: "Me ei käitunud kõige paremini, näitasime õpetajatele oma pahupoolt, mille eest käisime aeg-ajalt direktori juures ja saime käskkirju. Ega meid ei sallitud ja hingati 1978. a. ilmselt kergendatult. Kahjuks pole ju lendude intelligentsitase võrdne, võimekat tuumikut ei jagu igasse klassi. On iseasi, kas õpilaste protest on suunatud millegi põhimõttele vastu või tehakse lihtsalt lollusi - soditakse seinu, lõhutakse asju jne... Lõpuklassides jaguneski meie lend kaheks: kes võtsid asja tõsiselt, kes jäidki rohkem tembutajaiks."

U K: "Muuulgalas kiusati ka väiksemaid. Neli aastat noorema Urmas Tam-

Ulrika Kristian oma pedagoogi H. Rikandiga.

miku töid Bubertid kord millegipärast meie klassi ja torkasid peadpidi paberikorvi. Kuni Urmas sealt välja siples, oli klassijuhataja kohal ja käskis vaeskest kaasa tulnud prügi veel ära ka koristada!"

Paul aga teinud tükke suurematele, pikkadele poistele J. Vetemaale, V. Pähnale, A. Talvikule... elu tahtis ju põnevamaks kujundamist.

U K: "Meie lollused olid kuidagi hilinevad, neid jagus abituriumigi. Ma imetlesin aga tõsiselt eelmist ja järgmist lendu - kui palju oli naabruses häid pillimängijaid: M. Laas, A. Narma, P. Hurt, I. Ilja, L. Väinmaa, L. Orgse jt. Aga noh, eks meilgi kõlas vaheajal jazz ja leidis improviseerijaid. Mängisin siis üsna hästi klaverit, nagu viuldaja Nestorgi. Pianistid aga lasksid võidu Chopini etüüde - eks Randalu ja Metsa eeskujul."

A P: "Mõnegi loominguiline aktiivsus ilmutas end komponeerimises, see on nagu tavakooli luulepalang."

A. Pett tuli oma lõputööga "Toccat" avalikkuse ette 1978. a. Ciurlionise nim. pianistide konkursil Viinises. Aga sahtlisse on Ulrika kõrval ehk teisedki midagi poetanud.

Kui juttu tuli lavanärvist, väitis Ulrika end olevat kontsertidel hoolega pabistanud, kuigi ei mäleta seda põhjustada võinud sassiminekuid või ebaõnnestumisi. A. Pett meenutas üht A-klassis sopredamise nahka läinud esinemist: seda pealtkuulanud ema tahtis pojakese kohe koolist ära võtta!

A P: "Mulle meeldis hulga rohkem omatahtsi mängida, need pärislood ei saanud kuidagi selgeks. Eks pillimängu edenedes kasvas ka lavaline enesekindlus.

Esinemiste ja eksamitega oli seotud suuri tragöödiaid. Oli neid, kes ei osanud keskenduda ja kaotasid hirmu tõttu tohutult energiat. Mäluaujud võisid ju ka muidu hiilgava esinemise täitsa ära rikkuda. Mind aitas palju tegelemine kerge muusikaga väljaspool kooli - käisin juba 13-aastasena pidudel mängimas. Seegi oli lavakogemus."

Lõpuks riivati seni puudutamata jäänud teemat - MKK-i keelpilliorkestrit, mida juhatas esimestel aastatel M. Alperden. Paraku ei suutnud U. Kristian esile manada mingeid eredaid mälestusi: olevat olnud üks Kõrveri lugu, eks ka Mozartit ja muud... Seega on ilmne, et MKK õpilasorkestri suurpäevad seisid siis alles kaugel ees.

7-b klass: I reas vasakult Katrin Kangur, Ivi Õismets, Lea Lillevälja, õp, E. Kõrgemäe, Irene Kabonen, Elle Verš, Leena Veike; II reas Merle Samuel, Ene Murakas, Ede-Mall Tumm, Ulrika Kristian, Katrin Kuldjärv; III reas Ville-Markus Kell, Elar Kuiv, Tõnu Väärtnõu, Aabi Ausmaa ja Paul Purga.

Oktoober 1926

Prof. **J. Paulsen** ja tuntud muusika-kirjanik dr. **O. Riese**mann olid nõuks võtnud kolme kontserdiga ette kanda Beethoveni kõik sondaadid viiulile ja klaverile. Kuna prof. Paulsen oli eesti muusikasõpradele juba vana tuttav, pakus seda rohkem huvi hr. Riese

mann, kes astus üles pianistina. Prof. Th. Lemba kirjutas, et "ühenduses tehnilise väledusega ja jõurikka löögiga väljendas ta klassilise muusika tõlgitsemisele vastavat arusaamist ja stiilitunnet". Kuid Th. Lemba leidis ka, et piano mängus oli pianisti löök pisut kuiv ja mitte küllalt laulev, mis ei lubanud igal pool küllalt mõjuvalt esile tuua Beethoveni muusikat iseloomustavaid vastandeid.

Beethoveni tsükkel jäigi oktoobrikuu valitsevaks muusikasündmuseks. Kõik kolm kontserti oli välja müüdnud. Kuid täissaali ees möödusid ka kõik kolm **Celia Hanseni** kontserti. Viimane oli Tallinna publiku pailaps olnud juba siis, kui ime-lapsena Peterburi Konservatooriumis õppis. Pikemat aega oli ta kontserteerinud Euroopas ja Ameerikas, sealgi tunnustust võites. Nüüdki võlus ta oma küpse ja kauni tõlgitsemisega, mis vaba igasugustest efektide otsimisest. "Oleks tõesti asjata ülesanne ja rumal katse arvustajal siin veel targutama tulla mängija parema ja pahema käe tehnikast, tema laulvast toonist, tema imeselgest intonatsioonist, eeterlisest flageoletist ja ei tea missugustest teistest vooruste küllusest," kirjutas Leenart Neuman Postimehes - "See kõik, mis harilikku hea kunstniku juures on esimeseks nõudmiseks, jääb C. Hanseni juures juba täiesti kõrvaliseks asjaks."

Oktoobrikuu oli veel teisi tähelepanuväärseid kammerõhtuid. "Estonia" kontserdisaalis esines kuulus saksa keelpillikvartett (mn. "Prisca-kvartett") Kölnist. See oli "eeskujulikult kooskõlastatud ansambel ühenduse peenelt varjustatud ja kunstiliselt küpse ettekandmisviisiga," nagu väljendus Päevaleht. Täissaali ees möödus ka 31. oktoobril aset leidnud Aleksandr Borovski klaveriõhtu.

Arvukas kuulajaskond oli "Estonia" kontserdisaali tulnud ka 3. oktoobril, kui andsid ühiskontserdi **K. Viitol** ja harfi-mängija **S. Bogdanovskaja**, keda vana harjumuse tõttu ka "kandlemängijaks" titleeriti. K. Viitol oli viimastel aastatel

end Itaalias täiendanud, mistõttu tema hääli oli muutunud pehmemaks ja voolavamaks. Lauljat toetas pehme ja painduva kaasmänguga pr. Viitol-Mohrfeldt. Ka pr. Bogdanovskaja hurmas oma harfimänguga kuulajaid.

Tenno Vironi esines oktoobris 1926 nii Tallinnas kui ka Tartus. Tema iseloomule vastasid kõige paremini aariad Donizetti ooperist "Lucia di Lammermoor" ja Saint-Sansi "Simsonist ja Delilast", kus ta sai hiilata oma kõrge sibga. Endiselt heideti talle ette orienteerumist vähenõudliku publiku maitsele, kus-tades võtteid, mis lubatavad vaid varietees.

Lauljatar **Ella Lipand** esines Tartus. Selgus, et paremini sobisid talle jõulised ja eepilised helitööd. Ka oli tal olemas lavaline talent, mis nähtus aarias Puccini ooperist "Madame Butterfly".

23. oktoobril tuli "Estonias" lavale Rossini "Sevilla habemeajaja". Nimiosa laulis A. Arder, kellele see osa sobis nii lavaliselt kui ka hääleliselt. Edasiminekut oli märgata Almavivat laulnud A. Viikholmi hääles. M. Päts laulis Rosinat korrektselt, kuigi tunda oli, et see partii talle mitte päris "suupärane" pole. Üht-teist ebakohast juhtus ka. Eakas vanahärra dr. Bartholo K. Viitoli isikug kargas laval ringi nagu noor poisike, don Basilio aga, keda kehastas N. Suursööt, püüdis oma kangelast kujutada à la Šaljapin: teha niisama jämedat ja laia häält. Õnneks ei kestnud see läbi ooperi ja kuulus "laimujutu aaria" läks tal päris kenasti korda.

Oktoobris 1926 andis omaette kontserdi ka "Estonia" ooperikoor. Juhatas Verner Nerep. Lühikese ettevalmistusaja tõttu polnud jõutud omandada ühtlust ettekan-des ja täpsust kõikides muusikalistes üksikasjades. Juhtus sedagi, et üksikud lauljad läksid "soleerima". "Tuljakus" oli märgata ka rütmilist ebakindlust, dirigent aga taotles kohati odavaid efekte, nagu põhjendamatu rõhud, mis kuulamist häirisid.

Oktoobris "Estonia" lavale ilmunud Bromme ooper "Madame Flirt" oli kunstiliselt väheväärne. Teater oli siiski täis ja peategelased Helmi Einer, Alfred ja Grete Sällik ning Agathon Lüdig tegid omalt poolt kõik etenduse kordaminekuks. Orkester oli natuke täiendatud ja

kõlas hr. R. Kulli juhatusel paremini kui harilikult.

21. oktoobril "Vanemuises" etendunud Verdi "Trubaduuri" juhatas J. Simm. "Orkester, koor ja solistid esinesid suurelt osalt nii täpselt, et seda enam pole kuulda olnud," kirjutas Postimees - "Nähtud vaev tasus end ära ning "Trubaduuri" paremat on Tartus vaevalt kunagi lavastatud," lisas Päevaleht. "Vanemuine" oli mobiliseerinud kõik oma paremad jõud, koor ja orkester olid suurendatud. Hiljuti ülesseatud ringhorisondi ja valgustusaparatuuride abil saavutati põnevaid lavaeefekte nagu liikuvad pilved, õine hämarus ja kauge horisont. Saal oli viimseni välja müüdnud.

Muusikateatrid tegutsesid mujalgi. 23. oktoobril tuli Pärnu "Endlas" välja ooper "Mamsell Nitouche", Viljandi "Ugalas" "Meedi", L. Hellat-Lemba ooperistuudio kandis aga Rakveres ette Bizet' ooperi "Carmen", kus auväärt õppejõud ise peo-sa laulis.

17. oktoobril pühitseti Lääne-Nigula kiriku uus orel ja anti sellel ka vaimulik kontsert. Uuel oreil, mille oli ehitanud A. Terkman, oli 2 manuaali, pedaal ja 10 helisevat registrit.

31. oktoobril esines Tallinna Kaarli kirikus **Aino Tamm**. Kontsert läks suure menu ja publiku elava osavõtuga. Rikkalik kava sisaldas Händeli, Mendelssohni jt. suurmeistrite töid. Kaastegevad olid kiriku organist Joh. Jürgenson (Jürme), tšellist prof. A. Glehn ja kaks A. Tamme enda õpilast. Enne seda kontserti oli lauljatar korraldanud pikema kontserdireisi Eestimaa linnadesse.

Aktiivselt tegutses Tartu Jaani kiriku lauluselts, mida juhatas Hermann von Andreae. Temal olid väga laiahaardelised huvid. Arhiivitolmu alt oli ta välja kaevanud vanade kloostrimüüride hõngulise E. d' Astorga "Stabat Mater". Koor oli kõlaliselt edasi arenenud, eriti ilus oli tema piano oma rahuliku kokkusulava liiniga.

Vaimulik kontsert Tartu Ülikooli kirikus andis võimaluse täiel määral tundma õppida uue oreli mitmekesiseid varjun-deid. Esines August Topman. Tema ette-kantud Händeli Larghetto ja Allegro ning Boélmanni Kontsert olid õhtu tipp-sündmused.

Mati Märtin

Juubeleid ja sünniaastapäevi

Kas Eestis on oreliehitust?

Sügis 1911. Haanja vald, Kokemäe küla. - Orelimeister Tannil Kriisa perre sünnib neljas poeglaps. Algas nagu ikka - häll, karjaskäimine, Koke külakool. Paljud sellega lõpetasidki. Poiss, kellele pandi nimeks Harry, jätkas Võru linnakoolis ja siit edasi Võru Poeglaste Gümnaasiumis. Kuna lapsest saati oli kodus igapäevaseks tegevuseks orelite ehitamine, siis tuleviku suhtes eriti suuri probleeme ei tekkinud. Tööd jätkus - ja seda perspektiiviga. Samuti oli küllaga uusi ideid, mida võis tulevikus rakendada. Oma hilisemas kirjavahetuses mainib Harry, et juhul, kui orelitöö poleks mingil põhjusel sobinud,

oleks ta läinud ülikooli matemaatikafüüsikat õppima. Esmane mälestus orelitest tema jaoks aga oli see, kui teda võeti kaasa Võru kiriku oreli ehitusele. Ilmselt aasta 1913 ja Harry vanust 2 aastat.

I maailmasõda tõmbab 10 aastaks pilliehitusele kriipsu peale. Muidugi jäävad hooldustööd, pisiremondid, häälestused. Suuremate instrumentide valmistamiseni jõutakse alles 1924. aastaks. Valmib pill Sangaste kirikule. Kahjuks on see orel tänaseks tugevalt laastatud. Taastamisel saaksime aga temast ühe ilusamaid kirikuoreleid.

Harry Kiisa: "Andestatav on tähtaegadest mittekinnipidamine, ei kunagi aga halb kvaliteet."

Võib arvata, et Sangaste oreli valmimine on Harry elus murdeliseks punktiks, kuna sel ajal on poisil vanust 13 aastat ja tekib teadlik huvi oreliehituse vastu. Jätkuvalt valmivad orelid Rakveresse (1926), Petserisse (1927), Põltsamaale (1928), 1930 pillid Märjamaale ja kodukirikule Rõugesse. Lisaks gümnaasiumi lõpetamine. Võib arvata, et see viimane pidi olema vägagi pingeline aasta. Kui varem juhtis kogu oreliehitust Tannil Kriisa ja poeg Harry oli käealune, siis alates 1930. aastast on juhtimine läinud üle Harryle ja isa on jäänud abiks nii jõu kui nõuga. Koos 1931. aastal valmiva Türi kiriku oreliga võetakse kasutusele rida uusi tehnilisi lahendusi. Proovitakse täiesti uut membraan-vilepõhja süsteemi (hiljem selle juurde siiski enam tagasi ei pöördata). Muretsetakse ka puidutöömasinad. Kui varem toimus kogu puutöö 100% käsitsi, siis nüüd on kasutusel kreissaag, häävelmasin koos paksusega, puurpink. Vilede sobitamisel kasutatakse uut tüüpi sobituspuure, mida paljud orelifirmad ei tunne isegi tänapäeval. Seadmed olid küll kõik ise ehitatud, seda aga suure hoole ja täpsusega, nii et pingid sobisid veel 50.-60. aastail kasutada kolhoosi puidutöökojas. Ja miks ka mitte, kui muidu saadud!

1936. a. valmis Kriisade suurim orel Eestimaa ja seda Narva-Peetri kirikule. Manuaale 3 ja registreid 38. Prospekti kujundas Harry vend Rudolf Kriisa, kes õppis küll Pallases maalikunsti, oli aga Harryga võrdselt tegev oreliehituses. Kahjuks on see instrument viimases sõjas täielikult hävinud ja pole võimalik öelda, milliseid tehnilisi uuendusi seal kasutati. Kui võrrelda Kriisade oreleid samal ajal valmistatud Tallinna firma A. Terkmanni pillidega, siis näeme, et tehnilised uuendused on Kriisadel küll tagasihoidlikumad, aga läbimõeldumad. Kõik on suunatud parema kunstilise väärtuse saavutamisele.

A. Terkmanni uuendused (ehk ratsionaliseerimine, kasutades nõukogulikku sõnavara) on aga suunatud sellele, et viia pilli omahind võimalikult madalale. Mis on aga tulemus? Kui A. Terkmanni paarikümnest orelist pole tänapäevaks peale Räpina ja Tallinna Pühavaimu oreli praktiliselt ühtegi soovitada, siis Kriisade pillid on kõik taastatavad ja seatavad heasse korda.

Suureks sammuks edasi pneumaatiliste oreli ehituses on 1937. aastal valminud pill Suure-Jaani kirikule. Vilepõhjad on küll tol ajal laialt kasutatavas task-membraansüsteemis, aga alt avatavad. See tähendab, et mingi pneumaatilise vea parandamise korral vilepõhjas ei pea laduma maha vilestikku, vaid membraanidele pääseb põhja alt ligi, võttes välja ainult mõned kruvid. Ma ei tea, et mujal maailmas oleks sellist ehitusviisi task-membraanide puhul kasutatud. Samuti on oreli mängupuldil kasutusel vägagi originaalne ja töökindel koplisüsteem. Ka kõik mängupuldi aparaadid on kättesaadavad tinorustikku demonteerimata. Võin julgelt öelda, et need on pneumaatilise ehitusviisi tippsaavutused. Jõuti aga selleni väga puhta ja täpselt viimistletud tööga.

Suure-Jaani oreli valmimine andis tõuke Urvaste kogudusele uue instrumendi muretsemiseks. Tellimise tingimuseks oli see, et

orel oleks täpselt samasugune kui Suure-Jaaniski. 1938. a. valmibki nimetatud pill ja nüüd on meil 2 analoogse dispositsiooniaga oreli. Kõlaliselt pole nad muidugi ühesugused - erineva suuruse ja kujuga ruumid, erinev akustika, erinevad ka vilestiku mensuurid. Julgelt võib väita, et see Kriisade 20. orel on üks õnnestunumaid instrumente nii tehniliselt kui ka kõlaliselt. Kahjuks on see pill käesoleval ajal väga käest ära ja hooldamata!

Samal 1938. aastal valmib veel orel Rapla kirikule. Prospekti kujundus, nagu eelnevalgi pillil, on Rudolf Kriisalt. Oreli omapäraks on see, et pedaalil on kasutatud registrit Quint 10 2/3'.

Viimaseks pilliks Eestis jääb Harryle Rakvere Pauluse kiriku orel. On aga juba aasta 1942 ja planeeritavale orele saab valmis ainult uus mängupult. Viled ja vilepõhjad on kombineeritud vanadest jääkidest. Praegu kasutatakse seda pilli Lüganuse kirikus, kuna Rakvere Pauluse kirik on ikka veel spordisaal!

Oma viimases hädas 1944. a. alguses mobiliseerivad sakslased ka Harry. Juba esimesel teenistusnädalal saab ta Sinimägedes õliga haavata ja saadetakse Saksamaa tagalahaiglasse. Pääsenud haiglast (õlg jääbki elu lõpuni vigastatuks), tuleb oodata veel aastaid põgenikelaagris. Elatist annab raadiote parandamine ja veel mitmed pisitööd. 1949. a. sügisel õnnestus emigreeruda USA-sse, kui Illinoisi osariigi Decaturi I Lutheri kirik otsis endale orelimeistrit. Garanteeritakse töö- ja elukoht, eraldatakse tööruumid, muretsetakse vajalikud seadmed ja tööriistad. Seda kõik koguduse kulul. Nõudeks on "uue" oreli valmistamine kahest vanast. Kuna kogudus lubas samal ajal võtta vahele ka teisi töid (et meistri nimi saaks ümbruskonnas tuntuks), kulus töö teostamiseks üle kahe aasta.

Lähiaastail saabki põhtööks oreleile uute mängupultide ehitamine, pneumaatiliste süsteemide elektrifitseerimine, väiksemad parandustööd ja häälestamine. Abiks töödel on abikaasa Veera, kellega Harry abiellus juba Saksamaal. 1958. a. õnnestus saada suurem töö Decaturis — Milwaukee ülikoolile tuleb laiendada ja ehitada ümber 80 registriga suurel. Aega kulus selleks 2 aastat. Laekub ka tellimus uute vilepõhjade valmistamiseks. Sellest peale on tellimusi küllaga. Jällegi õigustab end väga täpne ja asjatundlik tööde teostus. Võistelda suurfirmadega saab ainult hinnaga.

Et hoida hinda madalal, tuleb kasutada ära võimalikult palju vanast orelist. Toob see endaga kaasa mitmeid ettenägematusi ja probleeme. Ka töö käigus lisanduvad uued ideed ning täiendused. Ettenägematult palju aega kulub viimistluseks. Kõik see viib ajahätta. Siiski jääb Harry oma arvamusel juurde: "Ainult viimistlus teeb oreli heaks. Kui me oma tööga ka pisut hilineme - see unustatakse. Aga kuidas orel on intoneeritud, seda ei unustata, see jääb alati seks."

Oma kirjades kodumaale meenutab Harry Suure-Jaani ja Urvaste oreleid. Nagu teame, oli tegu register-kanal põhjadega. Ameerikas on aga kasutusel nn. "Pitmann"-süsteemi põhjad. Vahe on ainult ühes väikeses klapikehes registersüsteemis. Nagu Harry kirjutab: "Huvitav, et me ise nii lihtsa asja peale ei tulnud!" Tuleb siiski öelda, et vaatamata idee lihtsusele on töö teostamine üpris raske - vajalikud on head materjalid ja väga suur teostuse täpsus. Sellest aga Harryl puudust ei tule. Tänu filigransse tööle, mis tagab orele suure töökindluse, võib leida tema töid Ameerikas New Jersey, Missouri, Indiana osariigis, Washingtonis, Wisconsinis, Florida poolsaarel Jacksonville'is jne. Üldse on ta Ameerikas ehitanud 18 suuremat oreli. Lemmikpilliks on 1970. a. valminud kolme manuaaliga ja 46 registriga orel Decaturi kodukirikule.

1977. a. 14. juunil saabub ootamatult surm. Just on lõpetatud töö Mount Puloski oreli kallal. Sellest pillist saadud tulu läks matusekuludeks. Võib ainult oletada, milline oli Harry 27 aasta-ga saavutatud autoriteet ja lugupidamine - jumalagajatuks mängitakse õhtust päikesetõusuni linnatorni 61 kellaga pidevalt leinameloodiaid.

Kui samas Enno Piir, Harry klassikaaslane ja sõber naabertalust, püüab avaldada nekroloogi Sirbis ja Vasaras, siis ei tulnud see kõne allagi!

Lõpetuseks võib öelda, et Kriisade orelid pole mitte ainult Eestis, vaid ka teisel pool maailma!

Jääb ainult imestada, et 10. rahvusvahelise oreli festivali raames mänginud organiste pole informeeritud oreleist, millel nad peavad mängima. Vesteldes Rooma Püha Peetruse katedraali organisti Giancula Libertucciga, selgus, et tema arvates on Eestis ainult Saksa päritoluga pillid ja Eesti oma oreliehitus puudub täielikult!

Eesti professionaalsele klaverimängule alusepanija

Algus eelmises Muusikalehes, lk. 18

KONTSERTANT THEODOR LEMBA

Lõpetamisel 1902. a. ennustas van Arck talle lavaedu. Tulidki kontserdireisid, ka Berliini ja Pariisi, tähelepanuväärseks peab aga lugema, et koguni tippviuldajast tšehh Jan Kubelik valis ta oma turneedele Euroopas ja Venes akomponistiks, sealjuures andis talle ruumi ka sooloonumbriteks. Samuti on T. Lemba Aaviku andmetel soleerinud Artur Nikischi juhatusel ja pälvinud maestrolt kõrge hinnangu.⁷ Veel jõudis ta end mitu kuud täiendada Viinis van Arcki kunagise õpetaja prof. T. Leszetycki (Leschetitzki, Leschetitzky) juures. Kõik see sündis ajavahemikus 1902-05. 1905. a. pakkus toosama professor kohta Dresdeni Konservatooriumis, T. Lemba aga loobunud kontserttegevuse huvides.⁸

Ja Eesti? Siin andis ta esimese kontserdi 12. oktoobril 1903 vanas Estonias, mis oli üldse esimene eestlastelt eestlastele! Siitpeale esines T. Lemba kodumaal üsna tihti ja arvustajad aiva hõiskasid: 1906 Vanemuise uue maja avamisel, 1909 samuti Tartus (Tšaikovski I klaverikontsert), 1910 üldlaulupeol Tallinnas (venna klaverikontsert) jne. N.-ö. teise ärkamisaja eestlastele ja Noor-Eesti ringkonnale olid need erakordse tähendusega - rahvuslik eneseteostus toimus nii ju kõigil rinnetel, kohalikke sakslasi ületati kõigil kunstialadel!

Ainult kontsertidega piirdusidki T. Lemba suhted kodumaaga paraku kuni 1922. aastani, kui tema esinemised ka järsult vähenesid. Milline ta kunstnikuna siiski oli? Helijälgi ei ole, vastukajad on enamasti ülistavad, mitte analüüsivad. Siiski mõnda iseloomustavat leiame, osalt V. Lippuse poolt väljaselekteeritud.

1906: "Liszi Rhapsodiad mängis hr. Lemba niisuguse tule ja jõuga, kui seda harva kuulda võib. Imestamisväärt suurt jõudu avaldas tema parema käe oktaavikäikudes..."⁹

1916: "...tema mängus ennast nii tihti avaldav jahedus ei kammitsenud pea sugugi kaasaelamist. Vist kõige parem oli tema Bachi-ettekanne. See helilooja tuleb oma selge ja meheliku iseloomuga Lembale nähtavasti iseäranis vastu ja leidis siis toreda, suurejoonelise järeloomise... Rachmaninovi dramaatilise "Prelude" kui vahelüliga läks kunstnik teisele põllule üle, millel ta meister: tehnikapõllule. /.../ Lemba mängus peaaegu klassikaliselt valju iseloomu kõrval rõõm tehniliste karutükide üle leidub, millele kunstnik seda enam tohib järele anda, et ta siin raskusi ei näi tundvat."¹⁰

1917: "Iseloomulik Lemba jaoks on, et ta mitte üsna ühte viisi kaalus ei seisa: üks ettekanne on külm ja nagu mõni rehkenodus ülesanne, teine hooline ja seestpidi elustatud. Mis aga kunstnikule ikka tuju näib tegevat, see on rõõm oma tehnilise võimise üle, siin satub ta mõnikord otse vallatusse tujusse. Kõige seespisem on Lemba seekord kahtlemata Chopinisi, kõige hiilgavam Rachmaninovi vaimukas "Polkas" ja Liszti XII rapsoodias."¹¹

1922: "Kuid oma programmi vaimlises kujutamises ei olnud hra. Lemba mitte nii tingimatult edukas. Tugeva tundesisuga numbrites puudus mitmeti sügavus ja peentunne... puudus romantiline lõhn, luule."¹²

Ärgem muidugi samastagem toonast ja nüüdisaegset tundeladaidi (või mida tahes) samas oleks rumal ükskõik millist mineviku-etappi alavääristada - nii mõndagi on tänapäevast sealtaates hoopis talumatut. V. Lippus on vestelnud T. Lemba mängu kuulnutega ja leiab, et ta oli temperamentne ja bravuurne kunstnik. Virtuositeet torkas silma juba õpiajast. "Lisandus aktiivne, tahteline lähenemine nii muusikale, mänguprotsessile kui ka interpriedikarjääriga seoses olevatele organisatsioonilistele küsimustele. Poesia, peen kõlaline nüansseerimine ja filosoofilised mõtisklused jäid jõulisemate kvaliteetide kõrval tagaplaanile. Ta oli rohkem võimekas ja energiline teoimene kui otsija ja mõtleja. Eks vist sellepärast olnudki tema kui interpreedi hiilgeaeg nooruses. Kõpsema ea tules kandus tema tegevuse raskuspunkt juba pedagoogilisele tööle. Sellest vist ka teatud tasemelangus, kalduvus mängida "kõvasti ja kiiresti".¹³

PEDAGOOG, ÜHISKONNAMEES

1905. a., kinnitab V. Lippus, asus T. Lemba õpetajana tööle ühte Riia eramuusikakooli, peagi sai ta selle kaasomanikuks ja direktoriks. Paraku jääb vastusetta, miks ta samal ajal ära ütles hoopis kaalukamast pakkumisest Dresdenis. Ja kas töö Riias püüas vähem kontserditegevust? Seepärast "meeldib" mulle enam J. Aaviku versioon sellest, et Riiga siirdus T. Lemba alles 1908.

aastal.¹⁴ Evakueerus ta sealt sõja jalust, 1915 Peterburgi, saades koha konservatooriumis klaveriklassi. 1917. a. omistati talle korralise professori tiitel, kahjuks ei tea me sealse 7-aastase töö tulemusi, s. o. õpilasi, stiil aga ei erinenud tõenäoliselt hilisemast, juba Tallinnast teadaolevast.

1922. a. jõudis T. Lemba Tallinna, kus elas kuni sügiseni 1944. Nagu öeldud, esines ta nüüd vähe, õppetööle konservatooriumis aga lisandus läbi aastate kestnud retsensioonide kirjutamine Päevalehele. Arvustajana oli T. Lemba asjalik-praktiline: liigset juttu ei heietanud, vaagitava head ja vead esitas ladusad ja kujundlikud keeles. Siis oldi päevalehtedes operatiivsemad kui praegu - õhtutunnil lõppenud sündmus läks hiljemalt kell 4 masinasse ja varasel hommikutunnil lehepoiste kaenlasse. Sõnasättimise aega seega ei olnud, ometi oli just T. Lemba kirjutistes vähe trafaretti, läbi kumas prestiižsuse taotlus muusikale ning mure majanduslike olude üle helikunsti vallas: "Meil on kunst asetatud luksustarvete hulka, milleta läbi saab."¹⁵

Ja see oli jätkuv teema! Neid olukülgid tundis T. Lemba ligidalt ja valusalt: 1930-35 oli ta Konservatooriumi Seltsi abiesimees (kooli ülalpidamise mured kuni riigistamiseni, klaveriosa-konna juhatamine), samuti oli ta Helikunsti Sihtkapitali Valitsuse liige (lühemat aega esimeeski), kui loetleda kaalukamad ametid. Ametivälisest ajast hammustas paraja tüki palavaima hobina male - Tallinna Maleklubi oli ta alaline külaline.

Pedagoogitöö võttis siiski lõviosa: tavaliselt oli T. Lemba paarkümme õpilast koolis, teist samapalju kodus. Konservatooriumis oli ta Artur Kapi kõrval imposantsemad figuure (sisuliselt). V. Lippus toob välja, et kooliliselt oli vendadel palju ühisjoni, eriti maitses - ühel pool klassikalise-romantilise muusika hindamine ja vastav etituslaad, teisalt pelg ja vähevarjatud põlgus uue suhtes. Õpetajatena on nad olnud siiski erinevad: Artur rahulik ja väljapeetud, mänguprotsessi vähesekkuv (näitas rohkesti ette), Theodor temperamentne ja tehnikat arendav (etüüdid, virtuoossed palad, isegi näpugümastika õhus). Detaile ta ei viimistlenud, sisuanalüüsi tegi vähe (mis sarnasem A. Kapi ja R. Kulli dirigeerimisega, kel aga polnud, vähemalt alguses, süvenemiseks pahatihti aegagi). Muusikalise kujundamise jättis Th. Lemba suuresti õpilase hooleks. See-est võeti repertuaari läbi palju - sealt pidid siis tulema kogemused, iseseisvus ja esinemisjulgus. Nõnda jäigi ta oma õpetaja(te) kooipiaks.

Õpilasi: kodu-Eestist teada inimestest Roman Matsov, Tekla Koha, Els Aarne, Karl Sillakivi, samuti Eugen Kapp, Ado Velmet, Heimar Ilves, Erich Jalajas jt. Lisaks nüüd vähe mäletatavatest-kuuldutest Asta Riivald-Jurich, Aino Kurg, Hilma Nerep, Rea Kiiver-Dampf, Lydia Pals-Anton...

EPILOOG

1944. aastal kuulus T. Lemba nende hulka, kes põgenesid Saksamaale, pikemalt peatus ta seal Augsburgis. Nagu enamik Saksamaale põgenenud eestlasi, siirdus ka tema 1949. a. üle Suure Lombi, rajades uue kodu Montana osariigis Great Fallsi linnas, kus rakendus *Ursuline Musical Academy's* (sisuliselt muusikakolledž) ikka klaveriõpetajana. Abikaasa Sofie pidas samas loenguid, muuhulgas eesti muusikast (sic!). On andmeid, et T. Lemba andis Montanas ka mõned sooloõhtud. Suri too eesti pianismi alustalasid 16. mail 1962 New Yorgis.

Ivalo Randalu

7 Sirp ja Vasar nr. 42, 15. okt. 1976,

8 Samas.

9 Postimees, 28. aug. 1906.

10 Päevaleht, 21. nov. 1916.

11 Aeg, 22. dets. 1917.

12 Päevaleht, 1922.

13 Sirp ja Vasar nr. 42, 15. okt. 1976.

14 J. Aavik "Eesti muusika" III, Stockholm 1969, lk. 158. Siiski ei maksa unustada, et Aavik kirjutas sellest ülevaate Rootsis, eemal hulgast algmaterjalist ja nõnda leidub tema raamatust just datumite osas eksamusi. Otsustamise teeb raskeks see, et arhiivides pole peaaegu üldse materjale Th. Lemba kontsertide kohta väljaspool Eestit (kavu, retsensioone jne.).

15 Päevaleht, 16. dets. 1930. Pikem artikkel "Meie muusikakunsti etendamise olud ja selle kasutamine" ilmus Päevalehes 17. juunil 1928.

On kahte liiki muusikat - hea ja halb

Hr. Andersson! Minu andmetel on Teie elu olnud üpris mitmekülgne. Olete erihariduselt psühhiaater, kirjutanud romaane, näidendeid, raamatuid, esinenud džässpianistina. Midagi on vist veel. Kuidas jõudsite oma praeguste kõrgete ametipostideni?

Ma olen olnud poliitikas 10 aastat. Eduskunda tulin 1987. a. Kui 1990. a. moodustati uus partei Vasakliit, sain selle esimeheks. Kui 1,5 aastat tagasi läks Vasakliit valitusse, sai minust minister, kes vastutab kultuuri-, noorsoo-, spordi- ja kehakultuuripoliitika, samuti õppimisabi eest.

Kuna meie parteil on valitsuses vaid kaks ministriportfelli, tuleb kursis olla kõigega. Oma haldusala kohta ütlesin, et kuigi Soome riigil on olnud ja on ka praegu puudus rahast, on õnnestunud valdkondades, kus on vaja asju parandada, eriti õppijate toetamisel, aga ka kultuuri alal, astuda üsna mitmeid, kuigi väikesi samme edasi.

Milliseid? Meid huvitab eriti muusika

Muusikas on Soomes praegu õitsengu aeg. Selle aluseks on kogu riiki haarav muusikaharidusvõrk kvaliteetse koolitusega, tugev kõrgem haridus Sibeliuse Akadeemia näol.

See ei käi mitte ainult klassikalise, vaid ka rahvamuusika kohta. Akadeemias on ka džässiliin ja on eraldi džäss- ja popmuusika konservatoorium. On uus ooperihoone.

Selle tulemusel on meil praegu kõrgetasemeline muusikaelu. On palju noori inimesi, kes on aktiivsed, eriti suvel. Seda võiks nimetada renessansiks. Ütlesin, et muusika on see kultuuriala, kus Soome positsioon on rahvusvahelise mõõdupuu järgi kõige tugevam.

Olete ju ise ka muusik

Ma olen pianist-amatöör, mängin peamiselt džäss. Teen seda oma lõbuks.

Soomes on ju praegu ka palju eesti muusikuid. Nad õpetavad muusikakoolides, Eri Klas on dirigent. Kas olete neid kohanud või neist kuulnud ja milles hinnangu annaksite neile?

Olen nii kohanud kui kuulnud. Eri Klas on rahvusvahelise tasemega dirigent. Ka teised on minu teada omal alal tugevad professionaalid.

Vasakliidu esimehena Te muidugi teate, kas Soome intelligentsi hulgas on palju vasakpoolsed?

60-ndad aastad olid meil vasakradikalismi aeg. Siis oli peaaegu kogu Soome intelligents vasakpoolne. Loomulikult mitte kõik. Praegu on intelligents maailmavaateliselt jaotunud ühtlasemalt.

Intelligentsile on omane kriitilisus, analüütilisus, solidaarsus vähemvarakatega. Hea kunst on ikka humanistlik, nõrgemat inimest toetav. Minu arvates kuulub intelligentsi põhiolemusse vasakpoolsus.

Milline on Teie partei programm kultuuri küsimuses? Soomes on praegu väga omapärane koalitsioonivalitsus, millesse kuuluvad vasak- ja parempoolsed parteid, keskerakond on opositsioon. Kas Teie partei arusaam ühtub põhiliselt teiste valitsuspartei omaga või on oluliselt erinevusi?

Soomes suhtub enamik inimesi kultuuri positiivselt, erinevused on detailides. See kajastub muidugi ka valitsuses. Meie partei on seisukohal, et kultuur - raamatuko-

gud, kontserdid, muuseumid, teatrid - peaksid olema kättesaadavad kõigile inimestele, olenemata nende rahakoti pakususest. Tahame, et oleks olemas oma Soome filmikunst jne. Me oleme ka televisiooni liigse kommertsialiseerumise vastu. Et seal poleks ainult Ameerika filmid, et erinevatele sotsiaalsetele gruppidele, ka vähemusgruppidele, midagi pakutaks. Valitsuses ei taha end keegi näidata kultuuri-vaenulikuks.

Claes Andersson (paremal) intervjuud andmas Tallinnas Tammsaare pargis 31.VIII1996

On ju erinevus rahvale ja eliidile mõeldud kultuuri vahel.

Parempoolsed muidugi rõhutavad vaba konkurentsi, kommertsit. Aga keegi ei ütle, et kultuuri ei peaks riiklikult finantseeritama.

Kas üldiselt on Teil raske olla valitsuses, kus on palju parempoolsed?

On muidugi erinevaid arusaamu, nagu ikka demokraatlikus riigis. Valitsus kujundati raske kriisi olukorras. Töötus oli 20%, kasvas riigivõlg jne. Kui teised parteid lubasid ka vähendada töötust ja meid valitusse kutsuti, läksime me sinna pärast küsimuse läbi arutamist partei juhtorganeis ja parlamentifraktsioon. Ka seepärast, et kriisilukorras on vaja sellist valitsust, kellel on tugev parlamentlik enamus.

On Teil õnnestunud oma suunda läbi viia?

Osalt. Valitsusel on tulnud teha üpris ränki otsuseid kokkuhoiu kohta, mis halvendavad vähemvarakate elujärge ja vasakpoolsetel on raske olnud osaleda selliste otsuste vastuvõtmisel. Aga meil on õnnestunud põhiliselt neid otsuseid leevendada.

Raimonds Pauls lahkus Läti valitsusest, kui selle kurss talle ei meeldinud. Kas Teil vasakpoolsed loovisikuna pole olnud sellist tahtmist?

Valitsuses olemine on ju vaid lühike etapp kogu elust ja seda tuleb püüda teha nii hästi kui suudad. Teadsime ju ette, et tuleb tegelda ebameeldivate asjadega. Ei kõlba uksi paugutades lahkuda.

Pealegi on sellest olnud parteile kasu. Parlamendivalimiste eel ennustati, et saame 11-12% häältest. Nii ka läks. Poolteist aastat hiljem on avaliku arvamus küsitluste andmeil meie parteil 2 korda rohkem toetajaid. Enne olime olnud 13 aastat opositsioon. Kui partei on liiga kaua opositsioon, kaotab ta usalduse.

Läheme tagasi muusika juurde. Te olete ise džässmuusik. Kas klassikaline, džäss- ja folkmuusika on Teie arvates ühetasemelised, täiendavad üksteist või on mõni neist n.-ö. kõrgemasordiline.

Praegu täheldame suundumust järskude vaheseinte kadumisele. Meil on üha rohkem süva- ja levimuusika ühiskontserte, ühendatakse klassikalist ja rahvamuusikat. Minu arvates on see õige suund, kuigi käib loomulikult ka võitlus.

Minu meelest võib muusikat jagada kaheks: hea muusika ja halb muusika. Ja seda kõikide muusikaliikide osas. Pole vaja sahteldada eri žanre, väita, et klassikaline muusika on rahvamuusikast õilsam jne.

Meil Soomes on praegu Eri Klasile lisaks palju häid eesti muusikuid. Ning mõlemalt poolt käivad teineteise juures kontserte andmas mitmeid koore, ansambleid ja soliste. See on ju tore!

Tema kõnest seal Soome Vasakliidu ja EDTP ühismiitingul.

Aga professionaalne ja taidlusmuusika?

Suurest osast muusikakoolides käinuist ei saa elukutselisi muusikuid, ka mitte muusikaõpetajaid. Aga kui nad näiteks laulavad taidluskoorides, on see ju hea.

Kellele lähneb riiklik rahaline toetus?

Suure osa saavad muidugi profid, eriti ooper ja ka muusikakoolid ja kõrgkool. Kui taidluskoorid lähevad välismaale laulma, saavad nad ka toetust, esijoones muidugi vallalt või linnalt, aga ka sponsoritelt.

Kas profid saavad ka sponsorabi?

Üsna palju. Eriti traditsioonilised festivalid, nagu Savonlinna oma. Suured firmad arvavad, et nad parandavad oma imidžit just korduvaid üritusi toetades. Kui oli majanduskriis, saadi sponsoritoetust vähem, nüüd on hakanud olukord paranema.

Kes saab rohkem riiklikku abi?

Meil on abirahaorganisatsioon: on ühekolme- ja viieaastased abirahad erinevate projektide jaoks. Algul arutab küsimust erialakomisjon, siis keskkomisjon. Need seisukohad tulevad ministriarvamusele. Püüame olla mitte ühekülgset, jagada nii, et igaüks saaks oma osa.

Kas on ka kaklemist?

Poleemikat muidugi on, mõnikord üsna ägedat. Kuid see on jäänud normaalse demokraatliku ühiskonna tavade raamidesse.

Viimane küsimus: Kas Teil nende kahe kõrge ameti kõrval on viimasel ajal jäänud aega ka kirjutamiseks ja klaverimänguks?

Nädalalõppudel ja puhkuse ajal olen ikka midagi näpistanud. Sügisel peaks ilmuma uus luulekogu. Hiljuti mängisin laval klaverit neli õhtut järjest. Ja kui me nüüd Tallinnast Helsingisse tagasi sõidame, mängin laeval ka.

Aga psühhiaatria?

See on küll ära jäänud.

Soovin palju edu nii musitseerimiseks laeval kui tähtsal riiklikul ja parteitööl!

Intervjuu Põeteris Vasksilt

Kultuuriministrid tulevad ja lähevad, nagu ka operiteatri direktorid. Skandaal skandaali otsa... Pole mul ennet ega võimeid nendes süveneda, veel vähem meelde jätta ministrite-direktorite nimesid ja summast, mis on kulutatud teatri remondiks ja esitlemiseks ja mis on teater riigile võlgu. Räägime selle asemel millestki meeldivamast - muusikute juubelitest.

12. jaanuaril tähistas oma 60-aastast sünnipäeva helilooja ja pianist **Raimond Pauls**. Pidu oli suur. Riias oli ta autorikontsert operiteatris, Moskvas Rossija kontserdisaalis. Pärast juubelit tuli rahvasse nagu uut jõudu maestro talendi imetlemiseks.

60-aastaseks sai 30. juunil ka helilooja **Pauls Dambis**. Ta on paljude rahvalaululiste kooritsüklite autor, suur meister. Teda võib nimetada meie Tormiseks, kuna ta looming 70-ndate aastate "uue folkloorilaine" sängis äratas rahva eneseteadvust ja valmistas ette laulvat revolutsiooni. Siiani on see helilooja säilitanud võime üllatada. Viimasel ajal on ta kirjutanud mitu heliteost koorile ja orelile.

Sünnimaterikas oli selle aasta algus heliloojal **PÕETERIS VASKSIL**, kes sai 16. aprillil 50-aastaseks. Märtsis kõlas Saksamaal esmaesituses tema 3. keelpillikvartett, aga festivalil *Stockholms New Music* oli ta koos Ingvar Lidholmi, Harrison Birtwhistle'i ja Franco Donatoniga üks "peakülalistest", *Stockholms* mängiti tema keelpillisümfooniat "Hääled", tšellokontserti, kooriballaadi "Litene", "Raamatut soolotsellose", samuti "Kevadmuusikat" klaverile. Aprilli lõpus oli Wagneri Saalis Riias P. Vasksi autorkontsert, kus muuhulgas kõlas ka temalt 1994. a. kuulsal *Hilliard Ensemble*'i poolt tellitud "Ceslav Miloši kolm poemi". Välismaal valmistatakse ette P. Vasksi kolmandat autoriplaati. Teine CD, mida firma Conifer Classics andis välja nimetuse all "Message", on saanud Inglismaal väga populaarseks. Kuulus Saksamaa kirjastus Schott on andnud välja kõik uuemad Vasksi noodid. Mais anti talle Viinis Herderi preemia. Lisan fragmente meie jutuaajamisest.

***

Milline Sinu sümfooniliste teoste ettekanne on valmistanud Sulle kõige enam rõõmu?

Suurvorme pole mul just palju, neid mängitakse suhteliselt harva. Meeldisid "Läkitus" ja "Lauda" J. Demarkase ja P. Rinkiaviaciuse esituses Leedus. "Lauda" tuli hästi väl-

ja ka kadunud P. Liljel Eesti orkestriga ja P. Mägil meie kollektiiviga *Europamusicael*.

Olen mõelnud, miks Janis Ivanovsil oli põhižanr sümfoonia. Osalt seepärast, et olid dirigendid, keda ta usaldas, kes neid mängisid. Ka on arusaadav, miks meil nüüd sümfooniat ei kirjutata. Kes hakkab neid dirigeerima? Loodame, et tulevikus Normunds Šne*. Külalisdirigentidele panust teha pole mõttekas - need tulevad ja lähevad. Asi oleks olnud teine, kui minu tegevuse alguses oleksid veel elanud Edgars Tons või temast noorem Leonids Vigners. Oma lugu tahad ka kohe kuulata. Minu lugusid on üsna palju dirigeerinud V. Sinaiski, kuid temaga pole mul olnud hingelist lähedust.

Teine asi on eestlastel. Neeme Järvi on välismaal dirigeerinud mõningaid eesti autoreid ja tema poeg Paavo Veelgi enam. Tal on muidugi oma kohustused orkestri ees, kuid ta võib ka ise midagi pakkuda ja ta pakub eesti asju. Aga kes meil dirigeerib praegu Peters Plakidise suurepäraseid partituure või J. Ivanovsit?

Loeme suurte teoste hulka ka keelpillidele kirjutatud "Cantabile per arcki", "Musica dolorosa", "Hääled".

Nii on tõesti juhtunud, et ma orienteerun rohkem keelpilliansamblikele, kuna on tellimine. Jään alati tänuga mäletama Tovijs Lifšcsit ja meie filharmonia kammerorkestrit. Nende esitus teeb rõõmu. Sageli küsin endalt: kellele kirjutada? Selle otsustavad muusikud, kes tahavad mängida. Oma interpretatsioonidest nimetaksin veel soomlast Y. Kangast.

Millised välismaised interpreetid mängivad veel Sinu lugusid?

Aprillis esitas *Deutsche Kammerphilharmonie* "Musica dolorosa" 8 kontserdil Saksamaal ja Itaalias. Sümfooniat on mänginud Zürichi, Hollandi ja Skandinaavia orkestrid.

Ja muidugi Sinu viimane suurvorm - Tšellokontsert?

Jah, seda esitati festivalil *Stockholm New Music*. Mängis Stockholm Kuninglik Orkester, dirigeeris L. Segerstam - elav legend. Üllatas solist M. Lindström. Selle kontserdi esimesele esitajale D. Geringasele kui endise idablocki esindajale polnud mul vaja selgitada oma muusika allteksti, aga ma arvan, et M. Lindström oli selles mõttes "valge leht". Ta interpreteeris seda muusikat omamoodi, aga nii veenvalt, et kõigea võis olla nõus.

Aga kooriteosed? Millise saatuse on Sind kõige rohkem rõõmistanud?

Ma olen lõpmatult tänu-lik naiskoorile *Dzintars* ja dirigendile Ausma Derkeviale. Kui ma hakkasin kirjutama koorimuusikat, tundis tema ainsana selle vastu huvi. 70-ndail aastail oli minu lugude esitamiseks vaja julgust. Ma tahtsin end väljendada ka mees- ja segakooride kaudu, kuid siis selliseid ei leidunud. Ainult hiljem.

Aga välismaised kollektiivid?

Äsja kõlas Rootsi Raadio koori ja dirigendi T. Kaljuste esituses mu ballaad "Litane" (Läti armee ohvitseride hukkamisest 1941. a. - I. Z.). Ma ei tea, kas ta teadis teksti sisu, kuid kõlas see veenvalt. Kaljuste on koori ees omamoodi nõid, maag.

Sinu loomingus on vähe kanoonilist kirikumuusikat. Kas Su isa, baptisti koguduse pastor, poleks olnud rõõmus, kui Sa oleksid kirjutanud sellist muusikat?

Isa küsis kogu aeg: "Millal Sa, poeg, paned muusikasse püha Meie isa palve? Et kogudus saaks laulda."

Läti keeles?

Jah. Nüüd on see olemas, kuid isa on juba teises ilmas. Arvan, et aja jooksul tuleb lisa. Näiteks tekstile, mis koosneb vaid kolmest sõnast: "Dona nobis pacem". Seda on juba palju väljendatud muusikas. Huvitav, kas on veel võimalusi teisiti kirjutada.

Kas selles žanris poleks vaja kirjutada oma rahva keeles? Vaimselt kõige intiimsemaid asju on ju vaja edasi anda oma keeles!

Kogu mu koorimuusika on senini kirjutatud läti keeles. Aga kas kanoonilised tekstid ikka nõuavad läti keelde tõlkimist? See on minu arvates riskantne.

Kas muusika pole Jumalale lähenemise viis? Kui muusika pole vaimne, on ta siis üldse muusika? Ilmalik muusika - mis see on? Muusika on ilmast kõrgem, see on vaimu kontsentratsioon. Kui muusika abil õnnestub tõusta kõrgemale, ega me siis põrgusse püri. Muusika kõrgem ideaal on inimest vaimselt tõsta, lähendada Igavikule.

* Temast lähemalt ML nr. 7/8 (1995), lk. 34 - toim.

Imants Zemzaris

90-aastane dirigent puldis

Suve lõupäevadel oli mul rõõmtoonud võimalus osaleda Riias maestro **Haralds Mednise** 90. sünnipäeva tähistamisel. Eesti suure sõbra Mednisega oleme tutvavad juba 45 aastat - sellest peale, kui Riia Ülikooli Segakoor tema juhatamisel külastas 1951. a. Tallinna, vastuvõtjaks sinne Õpetajate Maja naiskoor eesotsas Lembit Verliniga. Siitpeale on vastastikused külaskäigud, seehulgas osavõttud üldlaulupidudest, olnud sagedased, ühiselt on ka Eesti- ja Lätimaa risti-põiki läbi sõidetud. Ta on ka koos R. Riisinguga Balti üliõpilaslaulupidude Gaudeamus peamine algataja ja läbiviija.

Seekordne austamiskontsert oli VEF-i kultuuripalees. Esinesid Riia operiteatri koor, mille kontsertmeisteriks on Haralds Mednis olnud kaua aega - vahelduseks ka selle solistid - ning tema meeskoor Tevzeme ja segakoor Skanupe - paljud laulurõõmuga pensionikka jõudnud endised üliõpilased. Nendel kooridel on nüüd juba noored dirigendid,

kes pidid koore juhtima. Kuid kahte laulu dirigeeris H. Mednis ise. Eluaeg on ta olnud lühike mees, nüüd hoopis kokku kuivanud, aga rahvas laulis ja publik plaksutas innustunult.

Vähemalt mulle oli see teine eriti meeldejääv M. Mednise dirigendipulti tõusmine. Esimene oli 1978. a. Läti üldlaulupeol. Mednise koori liikmed olid ühes Läti väikelinnas käinud omal algatusel kirikus laulmas, üks mänginud kogni orelit. Sellest tõusis suur pahandus ja kaks päeva enne üldlaulupidu keelati Mednisel seal dirigeerimine. Aga rahvas nägi teda seal - olin muide ise tema kõrval -, skandeeris nii kaua "Mednis! Mednis!", kuni mehed kandsid dirigendi pulti.

90-aastase mehe seekordne dirigeerimine polnudki plaaniväline. Ta on seda tööd nooremate kõrval ka kõrges vanuses ikka teinud. Tevzemekoor sõidab praegu palju mööda maailma ringi. Ning hiljuti olnud H. Mednis Norras kaasas ja juhatanud seal ühte laulu.

Seekordse juubeliürituse lõpp oli väga sündamlik - kaks tundi lille- rohkend tervitust. Andsin minagi Tallinna Õpetajate Maja seniioride

50

Tartu üliõpilaslaulupeo üldjuhina 1957

Riias 1996

UUT EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU MUUSIKAFONDIS

KIRJANDUS

- Hourlier, Dom Jacques. Vestlused gregooriuse laulu vaimsusel. - [Tartu], 1996. - 72 lk.: ill., noot.
 Pilliroog, Ene. Filharmoonia Kammerkoori lugu, 1966-1996. - [Tallinn], 1996. - 56 lk.: ill.
 Vurma, Allan. Laulja pill: [lauluõppimise tehnilistest probleemidest]. - Tallinn, 1996. - 79 lk.: ill.
 Bellman Carl Michael: en antologi. - Stockholm, 1994. - 287 s.: ill., mus.

NOODID

- Johann Sebastian Bach's Werke. - Photographischer Neudruck der Ausgabe von Breitkopf & Härtel. - Leipzig: Bach - Gesellschaft; Ann Arbor, 1947.
 Eller, H. Klaveripalad 2 / Koostanud ja kommenteerinud Mart Humal. - Tln., 1995.
 ESTO-96 lalulpeo laulud. - Tln., 1996.
 8. noorte laulu- ja tantsupidu: ühendkoori laulud, mudilaskoori laulud, naiskoori laulud, poistekoori laulud. - Tln., 1996.
 Kreck, C. Reekviem: koor. - Tln., 1996.
 Kumpas, A., Vikat, M. Midli-madli: laule lastele 1. - Tln., 1996.
 Lastelaul '95 II: ETV "Lastekraani" uute lastelaulude võistluse parimad laulud. - Tln., 1996.
 Lepnurm, H. Suite: Streichorchester: Partitur. - Lilienthal/Bremen, 1995.
 Miller, E. Synceidesis 12 in memoriam Robert Langstadt: for piano four hands. - Burlington, 1988.
 Naiskoore uued laulud 1, 2. - Tln., 1996.
 Poiste laulud 2. - Tln., 1996.
 Pärt, A. Beatus Petronius: per due cori e due organi: partitura. - Wien, 1990.
 Pärt, A. Statuit ei Dominus: per due cori e due organi: partitura. - Wien, 1990.
 Sisask, U. Uranus: Symphonie in fünf Teilen für Trompete, Orgel, Schamanentrommel und Didgeridoo. - Lilienthal/Bremen, 1995.
 Sisask, U. Tähistava tsükkel lastele: 1. ja 2. vihik: Kassiopeia, Jõulutäht Capella. - Tln., 1995.
 Tamra, M. jt. Laulame, mängime 2. - [Tln.], 1996.
 Toi, R. Meeskoorilaul. - Tln., 1996.
 Tormis, V. Kihnu pulmalaulud segakoorele. - Lilienthal/Bremen, 1994.
 Veskimäe, S., Härma, K. Noodivihik 2. klassile (sama vene keeles). - Tln., 1996.

HELIÜLESVÕTTED

Kompaktplaadid

- Bläck Rokit (ansambel). Esimene mees kas ise lendab. - Tln., 1996.
 Code Onde 2. - 1996.
 Dirigeerib Peeter Lilje / Esit.: Eesti Riiklik Sümfoniaorkester, dir. Peeter Lilje. - Tln., 1996.
 Las jääda kõik, mis hea / Esit.: Tõnis Mägi (laul), Ivo Linna (laul), Jaak Joala (laul). - Tln., 1996.
 Madonna (autor, esitaja). Something to remember. - Los Angeles, 1995.
 Mozart, Wolfgang Amadeus. Requiem: Kyrie K. 341 / Perf. by: Barbara Bonney (soprano), Anne Sofie von Otter (mezzo-soprano), Hans Peter Blochwitz (tenor), Willard White (bass), Monteverdi Choir English Baroque Solists, cond. John Eliot Gardiner. - 1986.
 Raimond Valgre laulud läbi viie aastakümne / Erinevad esitajad. - Tln., 1996.
Helikassetid
 Enaune (ansambel). Cycle du Petit Prince de Saint-Exupery. - 1996.
 Los del Mar (ansambel). Macarena. - Tln., 1996.
 Nikopensius, Toivo (laulja). Nii see oli... - 1995.
 Oti suvelaulud. - S. 1: Seafarm Recs. - 1996.
 Singer Vinger (ansambel). Amnesia. - Tln., 1996.
 So What (ansambel). Memory of a dream. - Tln., 1996.
 Up'n Down (ansambel) ja Hanka (laulja). Naeratus. - Tartu, 1996.
 Vestmann, Olev (laulja). Minu laulud 1997. - Tartu, 1996.

Üle-eestilise poistekoori võetakse uusi lauljaid

17.-20. oktoobrini koguneb Tõrva Patküla kooli Eesti Meestelaulu Seltsi Poiste Koor. Lisaks juba väljakujunenud lauljatega koosseisule võetakse hooaja alguses vastu ka uusi lauljaid.

Katsetel tuleb laulda üks laul omal valikul.

Kohapeal elamine on tasuta seltsi poolt, poistel tuleb endil leida söiduraha.

Ette on näha mitu esinemat: esimesed neist juba Tõrvas. Kevadel on plaanis sõita kooriga ka üle piiri ja esineda pidulik emadepäevakontserdil Estonia kontserdisaalis.

Õppigem rahvalaule

Eesti Rahvuslik Folkloorinõukogu on kuulutanud 1997. aasta rahvalaaluastaks. Keskeks ettevõtmiseks on rahvalaulukool, mis alustab tööd sel aastal, esimene ettevõtmine 28.-31. X Tartu kirjandusmuuseumis, teine 22.-25.XI Ida-Virumaal.

Kooli eesmärk on õpetada eelkõige tundma ja laulma regilaule, kuid põhjalik ülevaade antakse ka teistest rahvalaulutüüpidest (vaimulik, uuem jne.). Õppuste alatsükklid toimuvad vastavalt väljakujunenud laulualadele. Oodatatakse kõiki huvilisi.

ning *Virviku naiskoori ja nende dirigentide poolt H. Mednisele üle lilled ja tänusõnad. Ka märkasid, et riigipoolne tähelepanu veteranidele on lätis suurem, kui meil praegu kombeks.*

Üldse olen tähele pannud, et Läti lauljad on palju südamlikumad ja tähelepanelikumad oma dirigentide suhtes kui meie, eestlased. Nähtavasti oli Mednise kooridega kauaaegselt läbikäimisest sügunevad "lätistumisel" oma osa ka selles, et käisin maestro Roman Toid tema Eestist lahkumisel lilledega saatmas. Meis, eestlastes, võiks inimlikku südamlikkust olla siiski rohkem.

MARTA JOHANSON,
Tevzeme ja Skanupe koori auliige

31. X, 1. ja 2. XI kell 19.00 Von Krahli Teater - **NYD Ensemble**. Dirigent OLARI ELTS, lavastaja PEETER JALAKAS. Stravinski. Piletid 50 kr.

1. XI kell 19.00 Tallinna Raekoda - **FRANZ SCHUBERT 200**. TRIO WANDERER (Prantsusmaa). Piletid 60 kr.

2. XI kell 16.00 Niguliste - **KOIGIPÜHAKUTE PÄEV**. HORTUS MUSICUS. Ansambli juht ANDRES MUSTONEN. Piletid 50 kr.

4. XI kell 18.00 Kärkla Kultuurimaja - **Tuntud ooperi- ja opere-tiivise**.

5. XI kell 18.00 Narva Linnus, 6. XI kell 19.00 Niguliste, 7. XI kell 19. Pärnu Agape keskus - **Duo Zikr**. St. Peterburgi duo uudses vokaalstiilis. Piletid Narvas 20, Tallinnas 40 krooni.

7. XI kell 19.00 Estonia Kontserdisaal - **Tippsooliste**. ERSO. Dirigent ARVO VOLMER, MARK LUBOTSKI (viul, Holland). Tšaikovski, Tormis, Sibelius. Sarja hind 150—200, üksikpilet 75 kr.

8. XI kell 19.00 Estonia Kontserdisaal - **Teosed neljale klaveri-le**. JELENA SOROKINA (Moskva), ALEKSANDER BAHTIJEV (Moskva), NATA-LY SAKKOS, TOIVO PEÄSKE. Czerny, Bach, Milhaud. Piletid 30-50 kr.

9. XI kell 16.00 Väravatorn - **HORTUS MUSICUS**. Ansambli juht Andres Mustonen. Piletid 50 kr.

10. XI kell 14.00 Mäetaguse mõis - **Tallinna Saksafonikvartett**. Piletid 20 kr.

11. XI kell 18.00 Võru Muusikakool, 12. XI kell 18. Põlva Muusikakool - **Tallinna Keelpillikvartett**. Haydn, Rosenberg.

14. XI kell 19.00 Estonia Kontserdisaal - G. MAHLER - Sümfonia nr. 6 A-moll ("Traagiline"). ERSO. Dirigent PAAVO JÄRVI. Piletid 50-100 kr.

14. XI kell 17. Kiviõli Kunstide kool, 17. XI kell 16. Rakvere Kauri kool, 20. XI kell 18.00 Kuressaare Muusikakool - **Neljal käel ja kahel klaveril**. NATA-LY SAKKOS, TOIVO PEÄSKE. Piletid 20 kr.

14. XI kell 18.00 Türi kultuurimaja, 18. XI kell 17.00 Valga Muusikakool, 19. XI kell 18. Tõrva kammersaal - U. Sisaski "LOUNA-TAEVAS". LAURI VÄINMAA (klaver), muistendeid esitab autor.

15. XI kell 18.00 Järva-Jaani kultuurimaja - MATI PALM (bass), PEEP LASSMANN (klaver). Tosti, A. Scarlatti, Ernesaks, Tirindelli, Sviridov.

15. XI kell 19.00 Tallinna Raekoda, 16. XI kell 16. Haapsalu, Toomkirik, 17. XI kell 16. Purtses Linnus - Andres Mustoneni Suur Muusikaakadeemia LUDWIG VAN BEETHOVEN. Piletid Tallinnas 50, Purtses 30 krooni.

17. XI kell 16.00 Estonia Kontserdisaal — **Con Brio '96**. Piletid 30-50 kr.

19. XI kell 19.00 Mustpeade Maja Valge saal, 20. XI kell 19.00 Tartu Ülikooli Ajaloomuuseum - **Franz Schubert 200**. VJATES-LAV NOVIKOV (klaver, Ukraina). Piletid Tallinnas 40, Tartus 30 kr.

19. XI kell 19.00 Tartu Ülikooli aula, 22. XI kell 19.00 Tallinna Raekoda, 24. XI kell 15. Narva Linnus - VIRGILIUS NOREIKA (tenor, Leedu), klaveril POVILAS JARAMINAS. Piletid Tartus 30, Tallinnas 50, Narvas 20 krooni.

25. XI kell 19.00 Pärnu Roheline Salong, 26. XI kell 19.00 Paide Vallitorn, 27. XI kell 19.00 Tallinna Raekoda, 28. XI kell 17. Rāpina Muusikakool, kell 20.00 Võru kultuurimaja Kannel, 1. XI kell 15.00 Narva Linnus, kell 19. Jõhvi Teatrimaja - **Raejazz**. ENVER IZMAILOV (kitarr, Ukraina). Piletid Tallinnas 50, Tartus 30 kr.

26. XI kell 19.00 Mustpeade Maja Valge saal - **DMITRI OSTAKOVITI juubelkontsert: PROFESSOREID SIIT- JA SEALT-POOLT LAHTE**. TARU VALJAKKA (sopran, Soome), MARI TAMPERE (viul), IGOR BEZRODNŌI (viul, Venemaa), ERKKI RAUTIO (tšello, Soome), PEEP LASSMANN (klaver). Piletid 50 kr.

28. XI kell 19.00 Estonia Kontserdisaal - **Klassika pärle**. ERSO. Dirigent SIAN EDWARDS (Inglismaa). Solist LEHO UGANDI (viul). Beethoven, Tippett, Stravinski. Sarja hind 200-250, üksikpilet 75 kr.

GUINNESSI REKORD

Suurim ja võimsaim orel

Kõige suurem orel ning sejuures kõigest muusikariistadest kõige võimsamat häält tegev asub USA-s Atlantic City linnas. Ta kannab nime *Auditorium* ning on kasutusel vaid osaliselt. Sellel 1930. a. valmis saanud oreil on 2 pulti (ühel 7, teisel, liikuv, 5 manuaali), 1477 registri sisselülitamise nuppu ja nende kombinatsioonide teiste seadeldistega, 33 112 4,7-19,5 cm kõrgust vile. Häälte võimsus ületab kõige kõvahäälsama veduri oma ja võrdub 25 puhkpilliorkestriga. Diapsoon on 7 oktaavi.

KÜLASKÄIK INTERNETIMAALE

eesti muusika otsingul

Septembri alguses jõudis Eesti kultuuri- ja muusikaavalikkuseni rõõmustav sõnum: muusikakirjastuse *Edition 49* vahendusel lülitab eesti nüüdishelilooming ülemaailmsesse infovõrku. Pealegi on tema müügifirma *Antes Edition* ainuke firma Euroopas, kelle muusikarepertuaar on Internetis esindatud ka helis. Seega on praegu maailmas potentsiaalseid eesti muusika lehekülgede lugejaid 60-80 miljonit inimest, nagu kinnitas Postimehele kirjastuse üks omanikke Boris-Björn Bagger.

See ajendas külastama kirjastuse *Edition 49* Tallinna bürood Lauteri tänaval Heliloojate Majas, kus kuuldust-nähtust ongi kokku pandud siinjärgnev jutt.

Mind võtsid vastu kolm noort inimest, Tõnis Tüür, Maria Mank ja Valdo Preema, kes on praegu kirjastuses väljaõppel ja kellest saavad tulevikus selle ettevõtte töötajad. Neist kaks esimest on juba saanud vastaval alal koolitust ka Saksamaal Karlsruhe.

Palun Tõnis Tüüril endale tutvustada Internetis olevaid eesti muusika kodulehekülgi. Noormees lülitab esmalt sisse programmi Netscape Navigator, mida on reeglina vajalik omada igal Interneti kasutaval inimesel. Programmi sisselülitamisel saavutatakse side Sünerkomi server'iga (ööpäevaselt töötava arvutiga), mis asub Pikal tänaval. Seejärel oleme lülitunud Interneti.

Telefoni teel serveri poolt väljavalitud aadressil

<http://www.zzz.ee/edition49>

ilmub arvuti kuvarile ingliskeelne eesti muusika kodulehekülj.*

edition 49

Music Publishing, Music Engraving

♪ René Eespere	♪ Boris Parsadanjan
♪ Heino Eller	♪ Alo Põldmäe
♪ Heino Jürisalu	♪ Jaan Rääts
♪ Raimo Kangro	♪ Kuldar Sink
♪ Eugen Kapp	♪ Urmas Sisask
♪ Cyrillus Kreek	♪ Lepo Sumera
♪ Tõnu Kõrvits	♪ Eino Tamberg
♪ Mati Kuulberg	♪ Toivo Tulev
♪ Hugo Lepnurm	♪ Veljo Tormis
♪ Ester Mägi	♪ Jaanus Torrim
♪ Maria Mank	♪ Erkki-Sven Tüür
♪ Anti Marguste	♪ Peeter Vähi
♪ Ivar Must	♪ Mari Vihmand
♪ Esko Oja	♪ Weekend Guitar Trio

Eesti heliloojate kohta sisaldub tutvustavat materjali inglise, saksa ja prantsuse keeles.

Lisaks muusikale on muidugi sõnalis-pildilist materjali. Nii näiteks tutvustatakse lugejaile maailma ainsat muusikalist observatooriumi - Urmas Sisaski oma Jänedal.

Demonstreerimaks MIDI-file'ide abil saavutatavat kõlapilti, lülitab Tõnis Tüür tööle Jaan Räätsa "Marginaalid", mis hakkab kõlama kuvariekraanil jooksva noodipildiga taustaks. Kuigi muusika ei vasta tämbri poolest originaalile, annab see teosest siiski küllaltki ülevaatliku pildi. Et mitte minna vastuollu autorikaitseadusega, pole ükski heliteos Internetis esitatud täielikult algusest lõpuni, vaid huvilisel on võimalik kuulata mingit osa sellest.

Noorematest eesti heliloojatest on praeguseks rahvusvahelises infosüsteemis esindatud Mari Vihmand, Tõnu Kõrvits, Maria Mank, Esko Oja ja Jaanus Torrim. Viimane

neist paistab Tõnis Tüüri sõnul Saksamaal silma nootide suurima läbimüügi arvu poolest. Selle põhjuseks arvab Tüür olevat noore autori muusika heakõlalisust, mis saksa potentsiaalsele noodiosajale on lihtsamini mõistetav. Soodsaks läbimüügiartikliks Saksamaal on ka õppeotstarbeks kirjutatud muusika, sest see riik on maailmas muusikaõppeasutuste arvu poolest üks esimesi.

Septembrikuu kahe esimese nädala jooksul registreeriti 503 eesti muusika kodulehekülgede külastust Internetis. See arv on ala spetsiifilisust arvestades üsna suur, kuigi serverist statistikat vaadates võib märgata, et näiteks erootikaväljaannete Mr. Alexi ja Sexeri külastatavus eesti muusika kodulehekülgedega võrreldes on tunduvalt suurem (minu külastuse päeval vastavalt 320, 160 ning 20 korda).

Eesti muusika kodulehekülgede külastajate geograafiline areaal on lai. Tõnis Tüür nimetab vaid mõned maad: Eesti (senini üle-

kaalukalt esikohal), Soome, Itaalia, Jaapan. Vastukajade kohta ei oska aga kahjuks *Edition 49* Tallinna büroo töötajad praegu veel midagi öelda, kuna välisriikidest saadetus kirjad on läinud Boris-Björn Baggerile Saksamaale.

Koostöös firmaga *Antes Edition* on siiani välja antud 11 CD-d helitöödest, mis on kirjastusega lepinguliselt seotud. Maria Mank loetleb nendest R. Eespere "Concentus", P. Vähi "2000 aastat pärast Kristuse sündi", R. Kangro "Gaudeo", U. Sisaski "Jõuluoratoorium", Weekend Guitar Trio, 2 CD-d Jaan Räätsa loomingust.

Eesti muusika Interneti viimise programmi on toetanud mitmed firmad. Suurima sponsorina mainib Tõnis Tüür ajalehte Postimees.

Vahepeal on meie vestlusringiga liitunud helilooja Jaan Rääts, kes on ka noodikirjastusfirma *Edition 49* üks osanikke. Kui püüan meelitada komponisti rääkima Saksamaalt eesti heliloojate tulnud tellimustest ja asja finantsilistest külgedest, on viimane üsnagi sõnakehv, vihjates sellele, et kokkulepped interpretidega uute teoste kirjutamiseks on enamalt jaolt kahe osapoole omavaheline asi.

Jaan Räätsa külaskäigu põhjuseks on e-mail'i saatmine Saksamaale Boris-Björn Baggerile. Nimelt on ootamatult tekkinud probleem seoses firma *Antes Edition* poolt väljalastud eesti muusika CD-de defitsiidiga siinsetes plaadipoodides. Rääts kirjutab Baggerile, et ta on teinud uurimuse Tallinna plaadikauplustes ja on selgunud, et enamikus neist puuduvad müügil selle firma plaadid. On tekkinud kummaline olukord: tänu heale reklaamile küsivad välisturistid ootamatult palju *Antes Edition* CD-sid, kuid plaadipoodides neid pole. Rääts palub Baggeril saata CD-sid väikeste partiide kaupa ja lisada kaaskiri, mis näitab, et neid on vaja koolidele kultuuriliseks kasvatuseks. Selle väikese kavaluse peale viskab keegi seltskonnas nalja, et kõige hullem olevat see, kui salaviin tuleb kohale, aga CD-d ei jõua. Salaviina ütleja küll ei julgeks juua, pigem kuulaks ta selle asemel mõnda CD-d.

Jaan Rääts ütleb, et ainuke ajakirjandus *Edition 49*-st rääkides siiani tehtud viga on selle nimetamine Saksa-Eesti ühisfirmaks. Tegelikult on see täielikult Saksa ettevõtte. Ka firma Eesti-poolsed osanikud on registreeritud Saksamaal.

Praegu läheb ettevõtte tasapisi, aga kindlalt tõusuteed. Tänu müügitöö organiseerimise üleandmisega firmale *Antes Edition 49* on üle saadud vahepealsest väikesest mõnaperioodist. Jääb vaid soovida ka edaspidiseks tuult tiibadesse noodikirjastusele, mis on eesti muusika tutvustamiseks maailmas suutnud juba nii palju ära teha.

*Osa tuntud heliloojate puudumine nimekirjast seletub esijoonese autorikaitseprobleemidega.

Aaro Pertmann

Muusikaleht

Peatoimetaja Mart Vainu. Korrespondent Aaro Pertmann. Väljaandja AS ASKARELL Kultuurkapitali toel. Telefon 6 313 182 või 437 711. Kirjad EE0034, Tallinn, pk. 996. Honorare saab kätte Narva mnt 5, II korrus, tuba 4.